

**EKONOMSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE U RIJECI**

Prof.dr.sc. SAŠA ŽIKOVIĆ

**EKONOMIKA BANKARSTVA
(SEMINARI)**

Rijeka, listopad 2013.

Povijesni razvoj bankarstva u Hrvatskoj do kraja II. svjetskog rata

Republika Hrvatska, za razliku od drugih zemalja i na području bankarstva je imala niz svojih specifičnosti koje su proizlazile iz njenog državnog statusa. Praktično do 1990. godine njena državotvornost je bila sastavnica drugih država uz manje ili više zastupljenu samostalnost. Takvo stanje je ostavilo duboki trag na domaćem bankarstvu. Takva situacija je od strane hrvatskih bankara zahtijevala brze promjene u cilju zadovoljavanja hrvatskih nacionalnih interesa. Značajan primjer unapređenja bankovnog sustava Hrvatske je i osnivanje zastupstva Središta za novčane zavode iz Budimpešte u Zagrebu 1916. godine. Sličnih primjera i pokušaja osamostaljenja i postizanja višeg stupnja samostalnosti bankarskog sustava bilo je i u najnovijoj bankarskoj povijesti Hrvatske. Bankarski sustav razvija se na području današnje Hrvatske u prvoj polovici 19. stoljeća. To je vrijeme razvoja kapitalizma i začetka prvih financijskih institucija u našim krajevima. Prije institucionalnog organiziranja bankarstva na područjima Hrvatske kreditnim poslovima su se bavila vlastela, crkva i pojedinci. U Dubrovačkoj Republici osnovan je **1671. Založni Zavod**, preteča banke. Primat hrvatskog bankarstva nosi **Prva hrvatska štedionica** osnovana **1846.** godine u Zagrebu. S vremenom od skromne štedionice osnovane hrvatskim kapitalom postaje jedna od najznačajnijih i najvećih banaka svoga vremena i to ne samo na području Hrvatske. Od tih prvih i značajnijih banaka treba navesti: Realnu vjeresionu banku zemaljske vlade (1859. g. Zagreb), Hrvatsku eskomptnu banku (1868.), Hrvatsku poljodjelsku hipotekarnu banku d.d. (1892.), Hrvatsku poljodjelsku banku d.d. (1902.), Prvu hrvatsku obrtnu banku d.d. (1906.), Hrvatsku sveopću kreditnu banku d.d. (1913.), Osječku štedionicu d.d. (1867.), Varaždinsku štedionicu d.d. (1868.), Čakovečku štedionicu d.d. (1871.), Bjelovarsku štedionicu d.d. (1872.), Virovitičku štedionicu d.d. (1872.), Dioničku štedionicu u Križevcima (1872.). Od značajnijih banaka treba navesti i Zemljišno vjeresijski zavod Kraljevine Dalmacije koji je osnovan 1892. godine. Razvoj bankarstva bio je rezultat gospodarskih kretanja onoga vremena tako da ga karakterizira:

- izrazito velika rascjepkanost,
- veliki broj malih privatnih banaka (niska koncentracija kapitala),
- odsustvo specijalizacije u bankarskim poslovima.

Nakon I. svjetskog rata u Hrvatskoj djeluje čak 178 banaka. Većina ovih banaka u svome poslovanju se ne pridržava osnovnih bankarskih principa, tako da će izbijanjem svjetske ekonomske krize 1929. - 1932. godine veliki broj ovih banaka doživjeti stečaj, likvidaciju ili pripajanje drugim bankama. Ovakvi gubici rezultiraju promjenom vlasničke strukture i sve više banaka prelazi u vlasništvo države ili postaju poludržavne, što je opća tendencija toga razdoblja (državni kapitalizam). U čitavom razdoblju od pojave prvih banaka do danas, na području Hrvatske djelovalo je i niz stranih banaka, njihovih podružnica, štedionica i kreditnih zadruga. U razvoju bankarstva u Hrvatskoj veoma važno mjesto zauzima **Poštanska štedionica** (Poštansko-čekovni zavod osnovan u Zagrebu 1920.g.) koji je značajno mjesto za obavljanje gotovinskog i bezgotovinskog platnog prometa. Značaj poštanske štedionice proizlazi iz velikog broja dislociranih podružnica i službi pa prema tomu i dostupnosti usluga, koje je pružala velikom broju korisnika. Za vrijeme NDH djeluje **Hrvatska udružena banka, d.d.** kao najjača poslovna banka. Kao hrvatsku specifičnost treba navesti i ulogu **Zagrebačke burze** (osnovana **1918.g.**) koja je tijekom II. svjetskog rata obavljala značajne financijske transakcije (gotovo cjelokupni klirinški promet s Njemačkom i dijelom s Italijom). Tijekom II. svjetskog rata partizanska izvršna vlast (ZAVNOH 1943. g.) uređuje financijska pitanja na

teritoriju pod svojom kontrolom raspisivanjem dva javna *zajma* (Zakon narodnog oslobođenja) i emisijom obveznica (2 serije). Nakon II. svjetskog rata dolazi do likvidacije svih privatnih banaka. Napuštaju se tržišni principi u bankovnom poslovanju te se prelazi na administrativno-centralističko planiranje ne samo u bankarstvu već i u cjelokupnom gospodarstvu. Uloga banaka u odnosu na prethodno razdoblje je u osnovi izmijenjena i bankarstvo je u potpunosti u funkciji novog društvenog poretka. Bankarstvo postaje isključivo državno sa svim posljedicama i specifičnostima takvog sustava. Socijalistički sustav bankarstva se praktički zasniva na osnovama bankarstva iz prethodnog razdoblja prilagođenog potrebama socijalizma. Hrvatski bankarski sustav kao dio jedinstvenog bankarskog sustava državne zajednice u kojoj se Hrvatska nalazila polazio je u svome razvoju niz faza i to od faze organizacije po teritorijalnom principu savezne, republičke i lokalne banke (tzv. komunalne banke i štedionice) preko apsolutne koncentracije bankarskog sustava u okviru središnje banke pa do decentralizacije i osnivanja višebankarskog sustava (osnivanje poslovnih banaka koje su bile specijalizirane na saveznoj razini i teritorijalne poslovne banke koje su bile republičkog ili komunalnog karaktera i značaja). Slijedeća faza organizacije bankarskog sustava ide u pravcu pokušaja koncentracije financijskih sredstava, ubrzanje njihove cirkulacije što prati i odgovarajuća organizacijska forma. Tako se bankarski sektor reorganizira na banke, specijalizirane financijske institucije i štedno-kreditne organizacije. Posebnu ulogu u bankarskom sustavu socijalizma imala je i **Služba društvenog knjigovodstva (SDK)** osnovana 1959. godine sa zadatkom vođenja društvenog knjigo vodstva, kontrole, statističke obrade i evidencije novčanih tijekova.

Bankovni sustav Engleske

Engleski se bankovni sustav posebno ističe velikom koncentracijom bankovnog poslovanja i rigoroznim pridržavanjem osnovnih principa bankovnog poslovanja. Druga karakteristika engleskog bankovnog sustava jeste u dosljedno provedenoj specijalizaciji bankovnog poslovanja posebno kratkoročnog kreditiranja, tako da pojedine vrste banaka obavljaju određene bankovne poslove. Engleske depozitne banke sve se više udaljavaju od načela specijalizacije i za svoje komitente obavljaju danas sve bankovne poslove. Suvremeni engleski bankovni sustav sastoji se od slijedećih vrsta banaka:

- centralna banka — Bank of England
- komercijalnih banaka — depozitnih banaka
- eskontnih banaka — Bill brokeri
- efektne banke — Stock brokeri
- banke za međunarodni promet — akceptne banke
- zavodi za dugoročno financiranje

Tržište se segmentiralo na četiri velike grupacije:

- 1) «Velika četvorka» - Barclay, HSBC/Midland, Lloyds TSB i NatWest
- 2) «Građevinari» - grupa koja se sastoji od bivših građevinskih kompanija koje su transformirane u financijske holdinge – Abbey National, Alliance&Leicester, Halifax, Nationwide, Northern Rock...
- 3) «Direktne banke» - grupa banaka čija se većina poslovanja u V. Britaniji odvija putem Interneta i telefona – Cahoot, Citibank, First Direct, First-e, Intelligent Finance...
- 4) Ostali – Bank of Scotland, Clydesdale, Girobank, Royal Bank of Scotland...

Tijekom 1996-2005 «Velika četvorka» blago ali konstantno gubi svoj tržišni udio, u korist «građevinara» i «direktnih banaka». Najmanji dio tržišta depozita i dalje zauzimaju «direktne banke» sa oko 2% tržišnog udjela.

Broj stanovnika: 62,1 mil
BDP: 2,139 bilijuna EUR
BDP per capita: 35.082 EUR
Bankovna aktiva: 6.883 mlrd EUR
Bankovna aktiva per capita: 110.837 EUR

Bankovni sustav Francuske

Osnovna karakteristika francuskog bankovnog sustava, jeste koncentracija bankovnog kapitala i banaka. Suvremeni bankovni sustav odlikuje se raznolikom strukturom i velikim utjecajem državne monopolističke zaštite. Utjecaj države na bankovni sustav obavlja se u dva pravca i to kroz nacionalizaciju velikih komercijalnih banaka i kroz sustav kontrole bankovnog kredita kako privatnog tako i državnog. Velike poslovne banke iako nisu nacionalizirane imaju u upravi vladinog komesara koji kontrolira njihovo poslovanje. U francuskom bankovnom sustavu postoje slijedeće vrste banaka:

- Centralna banka — Banque de France
- Depozitne banke
- Poslovne banke i
- Kreditne banke za srednjoročno i dugoročno kreditiranje

Broj stanovnika: 65,5 mil
BDP: 2,676 bilijuna EUR
BDP per capita: 42.747 EUR
Bankovna aktiva: 7.657 mlrd EUR
Bankovna aktiva per capita: 116.901EUR

Bankovni sustav Sjedinjenih Američkih Država

Za razliku od europskih centralnih banaka »Federal Reserve Act« uzimajući u obzir regionalnu rascjepkanost SAD, odredio je da se umjesto jedne centralne banke osnuje 12 federalnih rezervnih banaka. Postojala je zabrana osnivanja filijala banaka izvan federalnih distrikata. Dosljedno provedenoj specijalizaciji bankovnog poslovanja, tako da pojedine vrste banaka obavljaju određene bankovne poslove. U suvremenom bankovnom sustavu u SAD djeluju slijedeće vrste banaka:

- Federalne rezervne banke
- Komercijalne banke (nacionalne banke i državne banke)
- Udružene štedne banke (Mutual Saving Banks)
- Efektne banke — Investment Banks
- Trust banke — Trust Companies
- Banka za izvoz i uvoz — Export-Import Bank of Washington.

Broj stanovnika: 310,4 mil

BDP: 14,256 bilijuna EUR
BDP per capita: 46.381 EUR
Bankovna aktiva: 11.804 mlrd EUR
Bankovna aktiva per capita: 38,028 EUR

Bankovni sustav Njemačke

Univerzalnost u poslovanju i pomanjkanje specijalizacije osnovna je karakteristika ovih banaka, a isto tako i cjelokupnog bankovnog sustava Njemačke. Suvremeni bankovni sustav Njemačke sastoji se od slijedećih grupa banaka:

Banka prvog stupnja je centralna banka Deutsche Bundesbank.

Ona posluje samo s bankama drugog stupnja — Zemaljskim centralnim bankama i s inozemnim centralnim bankama. Osim toga obavlja i sve financijske i blagajničke poslove centralne vlade.

Drugu grupu banaka čine zemaljske banke (Ladeszentral banken - banke, drugog stupnja). One su organizirane po uzoru na američke federalne rezervne banke, tako da svaka federalna zemlja ima svoju zemaljsku banku.

Treću grupu banaka čine privatne i javne banke — banke trećeg stupnja: Ove banke obavljaju sve vrste bankovnih poslova.

Najveći dio bankovne aktive Njemačke drže:

- Velike banke (Deutsche Bank AG, Dresdner Bank AG, Commerzbank AG i Bayerische Hypo und Vereinsbank AG) - ukupno 28,0%
- Zemaljske banke (Landesbanken) - ukupno 21,2%
- Štedne banke – ukupno 14,9%
- Hipotekarne banke – ukupno 13,2%

Broj stanovnika: 81,8 mil
BDP: 3,352 bilijuna EUR
BDP per capita: 40.874 EUR
Bankovna aktiva: 7.436 mlrd EUR
Bankovna aktiva per capita: 90.905 EUR

Bankovni sustav Italije

Osnovna je karakteristika suvremenog bankovnog sustava Italije u tome da on nosi izrazite karakteristike državnog monopolizma. Talijansko bankarstvo podijeljeno je prema izvorima sredstava s kojima posluju na dva osnovna sektora:

Sektor kreditnih institucija koje se bave čistim bankovnim poslovima mobilizacije kratkoročnih novčanih sredstava, odobravanjem kratkoročnih kredita, te ostalim posredničkim poslovima i

Specijalnih kreditnih institucija, koje iz sredstava prikupljenih srednjoročnih i dugoročnih sredstava financiraju na srednji i dugi rok industriju, javne radove, poljoprivredu i građevinarstvo

Broj stanovnika: 60,4 mil
BDP: 2,118 bilijuna EUR
BDP per capita: 35.435 EUR
Bankovna aktiva: 3.680 mlrd EUR
Bankovna aktiva per capita: 60.927 EUR

Hrvatska

Broj stanovnika: 4.489.409
BDP: 63,188 mlrd EUR
BDP per capita: 17.703 EUR
Bankovna aktiva: 51,553 mlrd EUR
Bankovna aktiva per capita: 11.483 EUR

Usporedba Njemačke, SAD-a, Francuske, Velike Britanije, Italije i Hrvatske prema BDP-u i bankovnoj aktivni per capita (u EUR)

	US	Njem	Fr	Brit	Ital	Hr
BDP per capita	46.381	40.874	42.747	35.082	35.435	17.703
Bankovna aktiva per capita	25.523	95.905	121.609	129.030	61.387	10.631

BDP per capita SAD-a veći 2,6 puta od hrvatskog, a bankovna aktiva per capita SAD-a veća je 2,4 puta od hrvatske.

BDP per capita Njemačke veći 2,3 puta od hrvatskog, a bankovna aktiva per capita Njemačke veća je 9,0 puta od hrvatske.

BDP per capita Francuske veći 2,4 puta od hrvatskog, a bankovna aktiva per capita Francuske veća je 11,4 puta od hrvatske.

BDP per capita Velike Britanije veći 2,0 puta od hrvatskog, a bankovna aktiva per capita Velike Britanije veća je 12,1 puta od hrvatske.

BDP per capita Italije veći 2,0 puta od hrvatskog, a bankovna aktiva per capita Italije veća je 5,7 puta od hrvatske.

POSTUPAK KREDITIRANJA GRAĐANA

U poslovnicama banke se obavljaju sljedeći poslovi vezani za kreditiranje građana:

1. zaprimanje zahtjeva za kredit.
2. priprema zahtjeva za Komisiju za odobravanje kredita građanima i odobravanje kredita,
3. otvaranje ugovora o odobrenju, računa klijenta, pridruživanje jamaca i sudužnika te izdavanje ugovora o kreditu,
4. plasiranje kredita i prijenos kredita u otplatu,
5. knjigovodstvena evidencija korištenja i otplate kredita,
6. praćenje otplate kredita,
7. prijevremena otplata kredita,
8. arhiviranje dokumentacije i priprema dokumentacije za mikrofilm

Najčešći krediti građanima su:

Vrsta	Rok povrata	Kamatna stopa(EKS)
gotovinski, nenamjenski	1-3g.	10-12%
kupnju automobila	1-7g.	5-12%
unapređenje gospodarske djelatnosti	1-7g.	8-10%
adaptacijski	do 20 g.	6-8%
stambeni	do 30 g.	5,5-7%

ZAPRIMANJE ZAHTJEVA

Tražilac kredita obavezno prilaže:

Za sve vrste kredita

a) Potvrdu o statusu i visini primanja za korisnika kredita, sudužnika i jamce ovjerenu od ovlaštenih osoba u poduzeću uz potrebnu dokumentaciju ovisno o vrsti rada iz kojeg se ostvaruju primanja:

- **zaposleni u dioničkom društvu i javnom poduzeću:** zadnja isplatna lista i porezna kartica za proteklih 6 mjeseci

- **zaposleni u društvu s ograničenom odgovornošću:** zadnja isplatna lista i porezna kartica za proteklih 6 mjeseci i obrazac BON-1 i BON-2. Obrazac BON-2 ne smije biti stariji od 15 dana.

- **osobe koje imaju vlastitu djelatnost:** zadnja isplatna lista, obrazac BON1/BON-2, porezna kartica za posljednjih 6 mjeseci

- **za sve sudionike:** kopija osobne iskaznice

b) Ovjerene administrativne zabrane za korisnika kredita i sudužnika

c) Zadužnice za korisnika kredita sudužnike i jamce, ovjerene kod javnog bilježnika.

d) Izjave o zapljeni plaće za korisnika kredita i sudužnike, ovjerene kod javnog bilježnika.

Za kredite za unapređenje gospodarske djelatnosti

Kreditna sposobnost klijenta - korisnika kredita za kredite za unapređenje gospodarske djelatnosti može se povećati temeljem prihoda ostvarenih iz gospodarske djelatnosti za prošlu

godinu na temelju Potvrde o plaćenom porezu na ostvareni prihod, i/ili na temelju ovjerenog troškovnika radova.

Na primjer: Klijent od iznajmljivanja 2 apartmana zarađuje 1.000 EUR godišnje te namjerava temeljem troškovnika proširiti smještajne kapacitete za još 2 apartmana. Kreditna sposobnost klijenta uvećati će se za iznos budućih prihoda od turizma od iznajmljivanja u iznosu od 50% odnosno za 500 EUR-a.

Ovisno o vrsti kredita i instrumentima osiguranja

Nenamjenski krediti

Za kredite kod kojih se ne vrši upis založnog prava	a) riziko osiguranje života ili osiguranje života za slučaj smrti za korisnika i sudužnika, preneseno u korist banke
--	--

Stambeni i krediti za unapređenje gospodarske djelatnosti

Za kredite kod kojih se ne vrši upis založnog prava

a) isprave sukladno namjeni

- za izgradnju i dovršenje: građevinska dozvola i troškovnik potvrđen od ovlaštene osobe
- za adaptaciju: troškovnik potvrđen od ovlaštene osobe
- za kupnju: predugovor i kupoprodajni ugovor (prije isplate kredita potrebno je dostaviti kupoprodajni ugovor ovjeren kod javnog bilježnika)

b) dokaz o vlasništvu nekretnine koja se adaptira/kupujem (zemljišno knjižni izvadak ili posjedovni list) izdan u tekućoj godini

Za kredite kod kojih se vrši upis

a) isprave sukladno namjeni

- za izgradnju i dovršenje: građevinska dozvola i založnog prava troškovnik potvrđen od ovlaštene osobe
- za adaptaciju: troškovnik potvrđen od ovlaštene osobe
- za kupnju: predugovor i kupoprodajni ugovor (prije isplate kredita potrebno je dostaviti kupoprodajni ugovor ovjeren kod javnog bilježnika)
- za kupnju građevinskog zemljišta kupoprodajni ugovor

b) dokaz o vlasništvu nekretnine koja se adaptira/kupuje (zemljišno knjižni izvadak)

c) zemljišno - knjižni izvadak i građevinska dozvola za nekretninu na koju se vrši upis založnog prava, ne stariji od 5 dana od dana zaprimanja u banci

d) procjena tržišne vrijednosti nekretnine iz točke c), koju je obavio bančin ovlaštenu vještak

e) polica nekretnine iz točke c) prenesena u korist banke

f) riziko osiguranje života ili osiguranje života za slučaj smrti korisnika kredita i sudužnika, prenesene u korist banke, za kredite bez jamaca

Kao sredstvo osiguranja kod stambenih kredita banke obično vrše upis založnog prava na nekretninu (hipoteka). Kao instrument osiguranja kod svih modela povrata kredita mogu se

uzimati i stanovi u otkupu uz potvrdu o preostalom iznosu duga te građevinsko zemljište uz dokaz o građevinskoj namjeni zemljišta.

Potrošački krediti

Potrebno je priložiti predračun ili ponudu prodavatelja.

Krediti za motorna vozila

Za kredite kod kojih se **ne vrši** upis

- a) predračun ili ponudu prodavatelja
- b) deponirana original knjižica vozila u banci, za založnog prava kredite bez jamaca
- c) fiducijarno vlasništvo na vozilu, za kredite bez jamaca
- d) kasko police osiguranja vozila, za kredite bez jamaca

Za kredite kod kojih se **vrši** upis

- a) predračun ili ponudu prodavatelja
- b) uz fiducijarno vlasništvo na vozilu (sa i bez kasko založnog prava osiguranja vozila)
  - deponirana original knjižica vozila u banci, za kredite bez jamaca
  - kasko police osiguranja vozila, za kredite bez jamaca
- c) upisom založnog prava na nekretnini
  - zemljišno - knjižni izvadak za nekretninu na koju se vrši upis založnog prava, ne stariji od 5 dana od dana zaprimanja u banci
  - procjena tržišne vrijednosti nekretnine, koju je obavio bančin ovlaštenu vještak
  - policu osiguranja nekretnine, prenesena u korist banke
  - riziko osiguranje života ili osiguranje života za slučaj smrti korisnika kredita i sudužnika, prenesene u korist banke, za kredite bez jamaca

Deponiranje knjižice vozila

Klijent je dužan dostaviti banci knjižicu vozila nakon registracije. Knjižica vozila se deponira u banci do otplate kredita.

Police osiguranja života

Police riziko osiguranja ili osiguranja života za slučaj smrti korisnika kredita i sudužnika prenesene u korist banke, sklapaju se na razdoblje koje pokriva cijelo vrijeme trajanje kredita, te se iste moraju obnavljati kroz cijelo vrijeme otplate kredita ili platiti jednokratno.

Kod stambenih kredita bez jamaca, korisnici kredita/sudužnici uplaćuju riziko policu ili policu osiguranja života do iznosa ugovorenog kredita.

Kod nenamjenskih i gotovinskih kredita bez jamaca klijenti banke uplaćuju riziko policu osiguranja života ili policu osiguranja života za slučaj smrti (za korisnika i sudužnika) u iznosu odobrenog kredita.

Kod svih vrsta kredita police se ugovaraju u sljedećim kombinacijama:

- samo korisnik do iznosa kredita
- samo sudužnik do iznosa kredita

- zajedno korisnik i sudužnik u obliku uzajamne police ili pojedinačno u ukupnom iznosu do iznosa kredita

PLASIRANJE KREDITA I PRIJENOS KREDITA U OTPLATU

Da bi korisnik kredita iskoristio odobreni kredit, prije plasiranja kredita mora ispuniti sve uvjete koji proizlaze iz ugovora o kreditu. Trošak kredita i namjenski depozit mogu se platiti iz odobrenog kredita. U slučajevima kada se kredit odobrava temeljem kupoprodajnog ugovora ili predračuna, iznos kredita se može uvećati za trošak kredita i za eventualni depozit. Kod kredita uvećanog za trošak i namjenski depozit, iznos kredita koji se odobrava, izračunava se po formuli:

$$\text{Iznos kredita} = \frac{\text{cijena iz kupoprodajnog ugovora ili predračuna} \times 100}{100 - \text{stopa troška kredita} - \text{stopa namjenskog depozita}}$$

U ostalim slučajevima ne uvećava se iznos odobrenog kredita već se iz odobrenog kredita uplaćuje trošak kredita, iznos riziko police osiguranja života i iznos namjenskog depozita, a ostatak kredita se isplaćuje u skladu sa Ugovorom o kreditu tj. na račun klijenta. Osim plaćanja svih potrebnih naknada i troškova i oročavanja depozita, prije plasiranja kredita korisnik treba dostaviti:

- ugovore o kreditu potpisane i ovjerene, odnosno solemnizirane kod javnog bilježnika i ovjerene zadužnice
- dokaz (original zemljišno-knjižnog izvotka) o upisu založnog prava na nekretnini i Rješenje o upisu
- police osiguranja ovisno o vrsti kredita
- zadužnicu za korisniku kredita, sudužnika i jamce (ovisno o vrsti kredita)
- izjavu o zapljeni plaće korisnika kredita i sudužnika (ovisno o vrsti kredita)
- svu ostalu potrebnu dokumentaciju predviđenu ugovorom o kreditu

Po iskorištenju kredita lista se kamatni list za interkalarnu kamatu, od dana iskorištenja do prelaska kredita u otplatu i šalje korisniku kredita. Nakon toga, kredit se prenosi u otplatu u skladu s datumom dospijeca anuiteta i upisuje se amortizacijski plan kredita.

REPROGRAM KREDITA

Korisnik kredita može zatražiti reprogram kredita. U svom zahtjevu korisnik kredita obavezan je definirati na koji način želi da se reprogram napravi (smanjenje nedospjele glavnice, smanjenje/povećanje anuiteta, skraćenje roka otplate i sl.).

KONAČNA OTPLATA KREDITA

- Prijevremena konačna otplata

Korisnik kredita može pismenim zahtjevom zatražiti prijevremenu konačnu otplatu kredita. Prilikom prijevremene otplate kredita, korisniku kredita obično se naplaćuje naknada.

- Redovna konačna otplata

Nakon konačne otplate kredita (prijevremene ili redovne) korisniku kredita se vraćaju instrumenti osiguranja. Mjenica/zadužnica odnosno Izjava o zapljeni plaće se poništavaju. Ukoliko je kao osiguranje po kreditu bilo preneseno pravo vlasništva na nekretnini ili upis založnog prava, pokreće se postupak brisanja uknjiženog prijenosa prava vlasništva/založnog prava na nekretnini u korist banke. Kod kredita za motorna vozila, nakon otplate kredita, banka vraća knjižicu vozila klijentu i poništava original potvrde.

AMORTIZACIJSKI PLAN OTPLATE KREDIT (SUSTAV OTPLATE JEDNAKIH ANUITETA)

Kredit od **90.000** kuna treba otplatiti jednakim anuitetima uz godišnju kamatnu stopu od **10%** kroz 4 godine . Koji način obračuna kamata je najpovoljniji za klijenta?

Iznos kredita (C):		90.000kuna		
Kamatna stopa (p):		10%	$r = 1 + p =$	1,10
Broj ukamaćivanja		1		
Ispodgodišnja k.st.		10,00%		
Broj godina		4godina		
Broj razdoblja (n):		4		

1) DEKURZIVAN OBRAČUN KAMATA

a) **Prenumerando** (uplata na početku razdoblja)

Anuitet = 25.811,25

Razdoblje	Anuitet	Kamata	Glavnica	Ostatak duga
0				90.000,00
1	25.811,25	0	25.811,25	64.188,75
2	25.811,25	6.418,88	19.392,37	44.796,38
3	25.811,25	4.479,64	21.331,61	23.464,77
4	25.811,25	2.346,48	23.464,77	0,00
Ukupno	103.244,99	13.244,99	90.000,00	

b) **Postnumerando** (uplata na kraju razdoblja)

Anuitet = 28.392,37

Razdoblje	Anuitet	Kamata	Glavnica	Ostatak duga
0				90.000,00
1	28.392,37	9.000,00	19.392,37	70.607,63
2	28.392,37	7.060,76	21.331,61	49.276,02
3	28.392,37	4.927,60	23.464,77	25.811,25
4	28.392,37	2.581,12	25.811,25	0,00
Ukupno	113.569,49	23.569,49	90.000,00	

2) ANTICIPATIVAN OBRAČUN KAMATA

q =	10,00%
p =	$\frac{100q}{100 - q}$
p =	11,11%

a) Prenumerando (uplata na početku razdoblja)

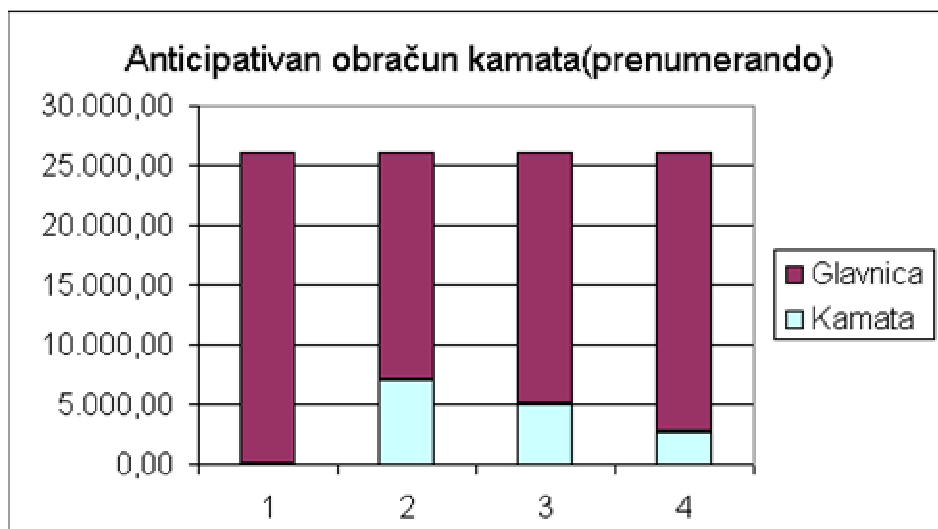
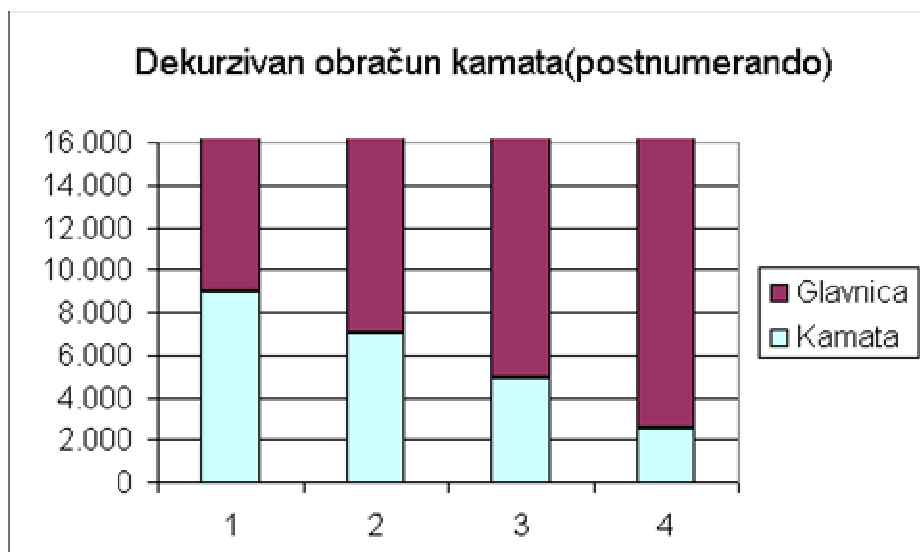
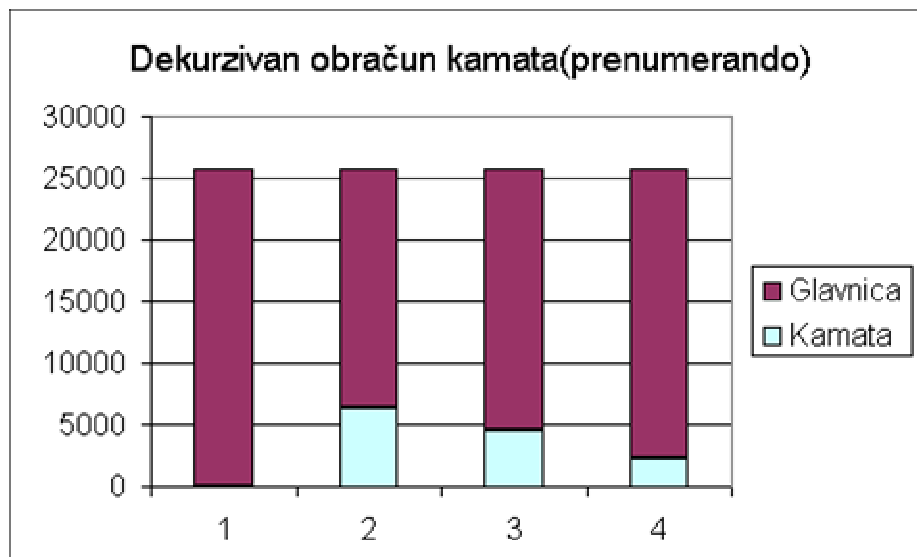
Anuitet =	26.170,40
------------------	------------------

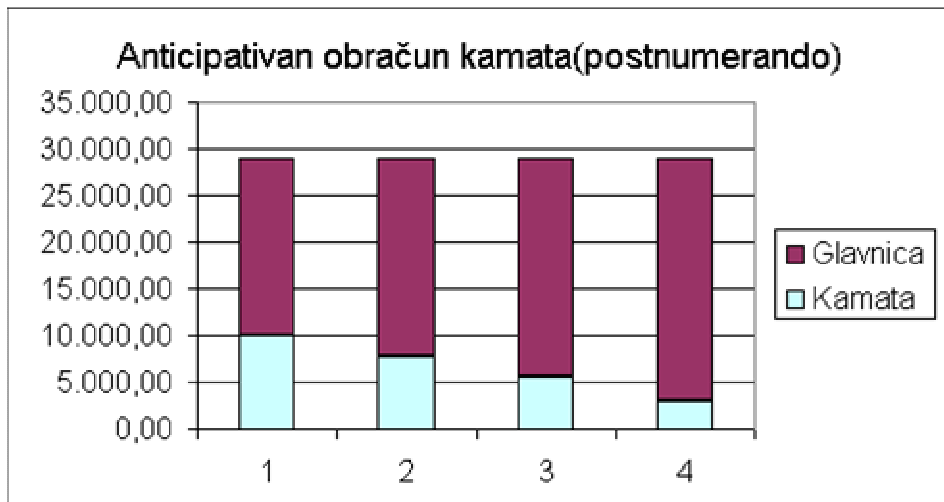
Razdoblje	Anuitet	Kamata	Glavnica	Ostatak duga
0				90.000,00
1	26.170,40	0,00	26.170,40	63.829,60
2	26.170,40	7.092,18	19.078,22	44.751,38
3	26.170,40	4.972,38	21.198,02	23.553,36
4	26.170,40	2.617,04	23.553,36	0,00
Ukupno	104.681,59	14.681,59	90.000,00	

b) Postnumerando (uplata na kraju razdoblja)

Anuitet =	29.078,22
------------------	------------------

Razdoblje	Anuitet	Kamata	Glavnica	Ostatak duga
0				90.000,00
1	29.078,22	10.000,00	19.078,22	70.921,78
2	29.078,22	7.880,20	21.198,02	49.723,76
3	29.078,22	5.524,86	23.553,36	26.170,40
4	29.078,22	2.907,82	26.170,40	0,00
Ukupno	116.312,88	26.312,88	90.000,00	

	1) Dekurzivno		2) Anticipativno	
	Prenumerando	Postnumerando	Prenumerando	Postnumerando
Iznos kamata	13.244,99	23.569,49	14.681,59	26.312,88
Iznos anuiteta	25.811,25	28.392,37	26.170,40	29.078,22

Najisplativije za klijenta
(Najmanje isplativo za banku)
Najnepovoljnije za klijenta
(Najisplativije za banku)

TEKUĆI RAČUN GRAĐANA

Tekući račun je prometni račun preko kojeg banka daje mogućnost vlasniku da svojim deponiranim sredstvima obavlja isplate i vrši bezgotovinska plaćanja u granicama raspoloživih sredstava na računu i odobrenog prekoračenja. Građanin može u banci otvoriti samo jedan tekući račun. Banka može otvoriti tekući račun:

- domaćoj fizičkoj osobi
- stranoj fizičkoj osobi s boravištem u Republici Hrvatskoj

Zahtjev za otvaranje tekućeg računa podnosi komitent kod kojeg je budući klijent uposlenik. Formiranje sredstava na tekućem računu vrše se najvećim dijelom iz:

- plaća,
- mirovina,
- socijalnih primanja,
- invalidnina,
- prijenosi sa žiro računa,
- uplate
- alimentacija itd.

DOKUMENTACIJA POTREBNA ZA OTVARANJE TEKUĆEG RAČUNA

1) Ugovor o otvaranju i vođenju tekućeg računa

2) Pristupnica – upisuju se osnovni podaci o klijentu (ime, prezime, adresa, broj klijenta u aplikaciji banke, broj računa) i u kojoj klijent deponira svoj potpis. Ukoliko klijent za raspolaganje računom ovlasti jednu ili više osoba, u pristupnicu se upisuju podaci opunomoćenih osoba.

Kartica računa - izdaje se vlasniku računa i svakoj od opunomoćenih osoba (ukoliko je vlasnik računa ovlastio druge osobe za raspolaganje istim).

Sredstva na tekućem računu formiraju se na osnovu:

- a) kontinuiranog priliva (plaće, mirovine, invalidnine ili neka druga redovna primanja).
- b) prijenosom sredstava s drugih depozita u banci (sa žiro računa, oročene kunske štednje, naknada sa Zavoda za zapošljavanje, prijenosi po odobrenim kreditima).
- c) povremeni priliv (individualne - gotovinske uplate, doznake).
- d) kupljeni uvjeti - na bazi jamstva devizne i kunske štednje.

Vlasnik tekućeg računa može u okviru raspoloživih sredstava i dozvoljenog prekoračenja raspolagati sredstvima na tekućem računu:

- gotovinskim nalogom za isplatu na šalteru banke
- nalogom za prijenos (jednokratni nalog)
- trajnim nalogom
- korištenjem bankomata
- bankovnom doznakom
- poštanskom uputnicom
- putem Interneta
- putem telefona i SMS-a

Vlasnik tekućeg računa može dati banci jedan ili više trajnih naloga kojima ovlašćuje i obvezuje banku da u njegovo ime i za njegov račun obavlja redovna ili povremena plaćanja do određenog datuma ili do opoziva. Trajni nalog je pismeni nalog kojeg izdaje vlasnik za plaćanje obveza iz sredstava tekućeg računa. Banka neće izvršiti obveze po trajnom nalogu,

ako bi njihovim izvršenjem prekoračila raspoloživa sredstva na tekućem računu uvećana za dopušteno prekoračenje, te ako je na tekući račun stavljena zabrana raspolaganja sredstvima odlukom suda ili drugog nadležnog organa.

Banka može odobriti kontinuirani kredit vlasniku tekućeg računa bez njihovog posebnog zahtjeva, kao i mogućnost odobravanja selektivnih kredita vlasniku tekućeg računa.

Tekući račun dolazi u nedozvoljeno prekoračenje:

- o zbog toga što je na računu negativan saldo duže vrijeme, te sa obračunom kamate i pripisom dolazi u prekoračenje
- o zbog izdavanja čekova od strane vlasnika u iznosima većim od raspoloživih sredstava na tekućem računu
- o zbog realizacije čekova od strane neovlaštene osobe kod gubitka ili nestanka (krađe) čekovnih blanketa, čeka i bankovne kartice, te
- o ostalim slučajevima (nepripjele uplate, propusta i grešaka djelatnika banke)

Čekovni blanket je standardizirani obrazac koji se izdaje vlasniku tekućeg računa na osnovu kontinuiranog priliva, odnosno kupljenih uvjeta u granicama raspoloživih sredstava.

Čekom se mogu:

- o obavljati sva plaćanja za kupljenu robu odnosno usluge
- o izmirivati razne obveze (carine, poreze, kazne, telefonske i druge troškove)
- o podizati gotovinu kod druge banke, te u jedinicama HP-a i FINA-e s kojima je banka zaključila ugovor.

Kunska sredstva mogu biti uložena u banci na prometne i štedne račune. Osim klasičnih kanala (načina) pristupa svojim računima i sredstvima na njima, preko šaltera i putem bankomata gotovo sve banke u Hrvatskoj klijentima nude uvid u stanje računa i raspolaganje sredstvima na računima i putem Interneta, telefona i SMS-om. Na šalterima banaka mogu se kupiti životna i ostala osiguranja, dobiti savjeti o ulaganju u dionice i ostale vrijednosne papire, plasiranju viška uštede i kupnji stana. Banke procjenjuju da 35-70% njihovih klijenata koristi Internet. Uvođenjem izravnih kanala distribucije poput Interneta i mobilne telefonije omogućilo je bankama veći obujam poslovanja, povećanje konkurentnosti i prihoda uz istovremeno smanjenje troškova poslovanja. Za klijente su transakcije obavljene putem Interneta jeftinije 4 do 6 puta od obavljenih na šalterima banaka. Većina banaka omogućuje pravnim osobama putem Interneta potpuni pregled poslovnih računa, obavljanje bezgotovinskih transakcija u kunskom i deviznom platnom prometu, isplatu plaća zaposlenika i potpunu kontrolu nad financijskim poslovanjem tvrtke. Korisnici Internet bankarstva mogu pregledavati stanje na računima, prebacivati sredstva sa jednog računa na drugi, plaćati račune, kupovati i prodavati devize te pregledavati stanja i promete kunskih i deviznih štednih knjižica. Omogućen je uvid u detalje i promete kunskih i deviznih oročenja, obavljanje platnog prometa za obrtnike, obavljanje uplata na kreditne kartice i oročavanje sredstava sa računa.

OROČENI KUNSKI I DEVIZNI DEPOZITI

Kunska sredstva mogu biti oročena namjenski i nenamjenski. Vrste oročenja:

Rentna štednja

Odnosi se na jednokratno oročenje, iznadgodišnje (maksimum 60 mjeseci) sa promjenjivom kamatnom stopom, bez kapitalizacije (kamata se može prenijeti na prometni račun mjesečno, kvartalno, polugodišnje ili godišnje)

Oročenje s kapitalizacijom - preko računa klijenta

Kod takvih oročenja kamata slijedi sudbinu glavnice i ukamaćuje se s glavnicom. Moguća su samo ispodgodišnja oročenja.

Namjenska oročenja

Jednokratno oročenje, iznadgodišnje sa promjenjivom ili fiksnom kamatnom stopom, sa kapitalizacijom gdje kamata slijedi sudbinu glavnice.

Devizna sredstva mogu biti oročena namjenski i nenamjenski. Vrste oročenja:

Rentna štednja

Oročenje s kapitalizacijom

Namjenska oročenja

ŽIRO RAČUN

Žiro račun je kunski prometni račun koji Banka otvara Klijentu - domaćoj fizičkoj osobi koja ostvaruje prihode na temelju ugovora o djelu, honorara i sl. koji podliježu nadzoru po osnovi fiskalnih obveza. Sukladno zakonskim propisima, banka dostavlja Ministarstvu financija - Poreznoj upravi podatke o prometu po svim žiro računima otvorenim u banci.

Mogućnost otvaranja žiro računa u Banci imaju svi pravno sposobni građani RH koji će putem žiro računa ostvarivati redovite ili povremene priljeve koji podliježu nadzoru po osnovi poreznih obveza. Žiro račun može otvoriti isključivo vlasnik računa. Klijent može imati samo jedan žiro račun u banci. Sredstva na žiro računu vode se kao novčani depozit po viđenju. Po zaključenju ugovora o žiro računu, klijent dobiva karticu žiro računa, koja predstavlja obvezni instrument za raspolaganje sredstvima na žiro računu.

Sredstva na žiro računu formiraju se doznakama i uplatama od:

- samostalnog obavljanja djelatnosti
- izdavanja u najam odnosno zakup nekretnina i pokretnih stvari
- autorskih prava, patenata i tehničkih unapređenja
- honorarnog rada
- rada po ugovoru o djelu
- drugog samostalnog obavljanja djelatnosti gdje postoji obveza plaćanja poreza na dohodak odnosno dobit
- drugih priljeva koji se moraju registrirati putem žiro računa te koji podliježu nadzoru po osnovi poreznih obveza
- prijenosa sredstava s drugih računa kunskih i deviznih (kao kunska protuvrijednost otkupljenih deviza) klijenata koji se vode u banci
- gotovinskih uplata te doznaka, bilo klijenta bilo trećih osoba.

Klijent – vlasnik računa i punomoćnik raspolažu sredstvima na žiro računu, do visine raspoloživog salda na računu. Banka određuje i nudi klijentu oblike raspolaganja sredstvima na žiro računu, a to mogu biti pisani i usmeni nalozi, nalozi putem telefaksa, nalozi putem Interneta itd. Klijent raspolaže sredstvima na žiro računu putem sljedećih instrumenata raspolaganja:

- jednokratnim nalogom banci
- trajnim nalogom (zaključenjem ugovora o trajnom nalogu s bankom)

- nalogom za gotovinsku isplatu
- čekom.

Ovlaštenja punomoćnika prema banci jednaka su ovlaštenjima klijenta, osim što punomoćnik ne može:

- promijeniti podatke o vlasniku žiro računa
- dati nalog za zatvaranje žiro računa
- prenijeti svoja ovlaštenja temeljem punomoći na treću osobu.

Klijent snosi punu odgovornost za raspolaganje sredstvima na žiro računu od strane punomoćnika.

Na sredstva na žiro računu banka obračunava i plaća, odnosno naplaćuje kamate. Obračun kamata vrši se dnevno na iznos salda žiro računa na kraju dana. Pripis aktivne i pasivne kamate vrši se godišnje. Za otvaranje, vođenje, dostavu izvješća po žiro računima, transakcije obavljene po žiro računima itd., banka obračunava i naplaćuje naknade.

Banka će blokirati žiro račun i izvršiti plaćanje s tako blokiranog računa po zahtjevu:

- vjerovnika na temelju naplate dospjelih vrijednosnih papira i dospjelih instrumenata osiguranja plaćanja
- ovlaštenih tijela, na temelju zakonskih ovlasti

Banka će blokirati žiro račun i izvršiti plaćanje na temelju sudske odluke i druge ovršne isprave te zakonskih ovlasti. Banka može naplatiti svoja potraživanja na teret žiro računa klijenta na temelju ugovornih ovlasti dobivenih od klijenta. Za vrijeme blokade žiro računa klijentu odnosno punomoćniku nije dopušteno raspolaganje sredstvima žiro računa.

POSLOVANJE SA DEVIZNIM RAČUNIMA GRAĐANA

Građani mogu svoje konvertibilne devize držati na deviznom računu ili oročenom deviznom depozitu kod ovlaštene banke ili ih prodati ovlaštenoj banci. Devizni računi glase na ime.

FORMIRANJE SREDSTAVA NA DEVIZNOM RAČUNU

Uplate u efektivnom stranom novcu, banka prima u neograničenim iznosima.

Način formiranja sredstava na deviznom računu je:

- gotovinski - u efektivnom stranom novcu
- bezgotovinski:
  - čekovima koji glase na konvertibilne devize
  - doznakom iz zemlje i inozemstva u konvertibilnim devizama
  - poštanskom uputnicom
  - zahl kartom
  - devizama kupljenim u banci

Uplata čekom:

Na devizni račun mogu se polagati:

- o sve vrste čekova koji glase na konvertibilne devize
- o svi putnički čekovi bez ograničenja
- o bankovni čekovi i privatni čekovi

Prijenos s jednog deviznog računa na drugi devizni račun u nije dozvoljen Zakonom. Vlasnici deviznih računa slobodno raspoložu devizama sa svojih deviznih računa na način:

- o isplatom gotovine u originalnoj valuti ili konverzijom u drugu valutu

- o isplatom u domaćoj valuti, doznakom u inozemstvo
- o izdavanjem putničkih ili nostro čekova
- o deviznim plaćanjem u zemlji (konsignacija, kreditne kartice i sl.)
- o plaćanjem u domaćoj valuti na račun pravnih osoba u zemlji
- o trajnim nalogima, poštanskom uputnicom

Doznake u inozemstvo: Domaće i strane fizičke osobe mogu dati nalog banci da sa svojih deviznih računa izvrše putem doznake, plaćanja u inozemstvo za kupnju robe i obavljenju uslugu. Rezident može doznačiti sredstva u inozemstvo u svrhu kapitalnih poslova jedino ukoliko je zadovoljio za tu vrstu posla zakonom propisane obveze. Kapitalni poslovi su poslovi su zaključeni između rezidenata i nerezidenata te jednostrani prijenosi imovine radi prijenosa kapitala, a koji nisu tekuća plaćanja. U kapitalne poslove ubrajaju se: izravna ulaganja, ulaganja u nekretnine, poslovi s vrijednosnim papirima, poslovi s udjelima u investicijskim fondovima, kreditni poslovi, depozitni poslovi, plaćanja na osnovi ugovora o osiguranju, jednostrani prijenosi imovine te poslovi kojima se otuđuju prava stečena ulaganjem (npr. vrijednosni papiri), repatrijacija sredstava i prijenos ostatka likvidacijske ili stečajne mase.

OBRAČUN KAMATA PO TEKUĆEM RAČUNU

Primjer: Osoba ima otvoren tekući račun u ABC banci. Dana 10.09. osoba je uplatila 100.000kn na svoj račun i time je saldo na računu iznosio 100.000kn. Dana 16.09. osoba je primila na račun 5.000kn. Osobi je 01.10. odobren kredit po tekućem računu u visini od 150.000kn. Osoba je 08.10. podigla 200.000kn. Dana 01.11. sa računa je podignuto 100.000kn. Na dan 15.11. na tekući račun je uplaćeno 70.000kn. Kamatna stopa na kredit iznosi 10%, zatezna kamatna stopa za nedopušteni minus po tekućem računu iznosi 15%, kamatna stopa na a vista depozit iznosi 0,5%. Konačni obračun vrši se na dan 31.12.

R.br.	Datum	Uplata	Isplata	Saldo	Aktivna kam.st. (10%)	Pasivna kam.st. (0,5%)	Zatezna kamata (15%)
1.	10.9.2010	100.000		100.000		8,22	
2.	16.9.2010	5.000		105.000		31,64	
4.	8.10.2010		200.000	-95.000	-624,66		
5.	1.11.2010		100.000	-195.000			-1.121,92
6.	15.11.2010	70.000		-125.000	-1.575,34		
Saldo	31.12.2010			-125.000	-2.200,00	39,86	-1.121,92
					-3.282,05		

Na dan obračuna 31.12. klijent duguje banci 3.282,05 kn.

OCJENA BONITETA I KREDITNE SPOSOBNOSTI KLIJENATA BANKE

OPĆE ZNAČAJKE POJMA KREDITNE SPOSOBNOSTI

Kreditna sposobnost **poduzeća predstavlja mogućnost uzimanja, korištenja i vraćanja financijskih sredstava njihovim izvorima uz određene uvjete poimanja financijskih sredstava. Proces utvrđivanja kreditne sposobnosti svodi se na procjenu dužnikove volje i poslovne sposobnosti da ugovorenom dinamikom vraća kredit.** Prema **tradicionalnim shvaćanjima** kreditna sposobnost poduzeća određuje se na temelju vrijednosti sredstava poduzeća i ona je zasnovana na čelu imovinske snage dužnika i pruža u praksi relativno širok interval povjerenja kreditora u dužnika. **Kreditna sposobnost može se definirati kao mogućnost i vjerojatnost da se ugovoreni rokovi povrata financijskih sredstava održe bez utjecaja na životnu snagu poduzeća i te obveze ispune iz planiranih redovnih financijskih priljeva poduzeća, bez oštećenja interesa investitora.**

Temeljna je namjera financijske analize kreditne sposobnosti poduzeća da prije zaključenja ugovora o plasmanu financijskih sredstava utvrdi sposobnost i spremnost dužnika da izvrši povrat primljenih financijskih sredstava, pod uvjetima predviđenim u ugovoru. **Financijska sposobnost** shvaća se kao **objektivno** svojstvo poduzeća, a **financijska spremnost** kao **subjektivno** svojstvo uprave poduzeća. Čimbenici koji bitno utječu na kreditnu sposobnost dužnika, ne mogu se pouzdano kvantificirati i ocjenjivati jer se financijskom analizom kreditne sposobnosti ne mogu u potpunosti otkloniti nesigurnost, neodredivost i financijski rizik svakog pojedinačnog kreditnog posla. Financijskom analizom kreditne sposobnosti poduzeća obuhvaćaju se pojave iz poslovne prošlosti i sadašnjosti poduzeća za koje se u svakom pojedinom slučaju posebno pretpostavlja da utječe na poslovnu budućnost poduzeća.

Postoje četiri tipa pristupa vrednovanju kreditnog zahtijeva i to su: **tradicionalni pristup, statički pristup, moderni ili dinamički i vrlo moderan pristup.**

- 1) Tradicionalni pristup** obuhvaća analizu klijenta kroz šest točki motrišta: karakter, kapacitet, kapital, kolateral, kondicije i kontrola.
- 2) Statički pristup** oslanja se na analizu povijesnih financijskih izvješća s glavnim uporištem na likvidnosti.
- 3) Moderni ili dinamički pristup** težište analize usmjerava na tijek gotovine u kombinaciji s kvalitativnim analizama.
- 4) Vrlo moderni pristup** temelji se na sustavu bodovanja klijenta, a poznate modele razvili su Altman (»Z« score) i Argenti (»A« score).

Postupak financijske analize najčešće se vodi tako da se dobiju što pouzdaniji odgovori na sljedeća pitanja:

1. da li dužnik može, odnosno da li stvarno namjerava izmiriti preuzete obveze;
2. realnost potraživanja te likvidnost zaliha poduzeća;

3. ostvaruje li poduzeće dovoljnu profitnu stopu u odnosu prema obujmu prodaje, odnosno u odnosu prema angažiranim stalnim sredstvima;
4. je li obujam prodaje poduzeća dovoljan, optimalan ili nedovoljan u odnosu prema angažiranim stalnim sredstvima;
5. do koje se granice može smanjiti profitna stopa poduzeća, a da se pritom ne ugrozi njena sposobnost da izmiruje dospjele obveze;
6. koliko će se u slučaju bankrota poduzeća smanjiti vrijednost pojedinih pozicija aktive, odnosno utvrditi granična vrijednost aktive iza koje vjerovnici snose gubitke po osnovi plasiranih financijskih sredstava;
7. financijska stabilnost dužnika.

TRADICIONALNI PRISTUP - METODA 6K

Proces kreditne analize klijenta započinje trenutkom zaprimanja kreditnog zahtjeva. Utvrditi kreditnu sposobnost i spremnost klijenta da vraća kredit ugovorenom dinamikom zahtjeva ozbiljan pristup, odgovarajuću osposobljenost, znanje i vještinu od kreditnih referenata i kreditnih analitičara sve do kreditnog menadžera. Jedan od mogućih pristupa je analiza i vrednovanje klijenta sa šest točki motrišta, takozvana **6K analiza** koja uključuje:

- karakter,
- kapacitet,
- kapital,
- kolateral,
- kondiciju i
- kontrolu.

Riječ je američkoj metodi vrednovanja kreditnog zahtjeva, odnosno kreditne sposobnosti potencijalnog dužnik uz nadopunu brojnim specifičnim iskustvenim spoznajama i analizama ocjene boniteta klijenata u tranzicijskim europskim zemljama.

1.) KARAKTERISTIKE (KARAKTER) DUŽNIKA

Karakter označava karakteristike dužnika, što označava:

1. karakteristikama rukovodstva poduzeća, koje upravlja poduzećem kao vlasnik ili menadžer;
2. karakteru dužnika, u smislu osobina i poslovnog ugleda

2.) KAPACITET DUŽNIKA

Kapacitet klijenta predstavlja njegovu pravnu sposobnost i osposobljenost menadžmenta da vodi cjelokupno poslovanje subjekta. Kapacitet tražioca financijskih sredstava bitan je čimbenik kreditne sposobnosti, i to u dvostrukom smislu:

- a) kao proizvodni kapacitet i
- b) kao financijski kapacitet.

Proizvodni kapacitet jedna od determinanti financijskog kapaciteta, a njegova se analiza izvodi standardnom metodom financijske analize s relativnim veličinama:

1. relativni kapacitet u odnosu prema maksimalnom i minimalnom kapacitetu poslovne grupacije, i
2. odnos realnog i optimalnog kapaciteta.

Financijska sredstva vraćaju se izvorima iz:

1. dobiti,
2. prihoda ostvarenog prodajom pojedinih pozicija aktive,
3. prihoda ostvarenog prodajom dionica,
4. financijskih sredstava posuđenih od drugih kreditora.

Financijski kapacitet **poduzeća povećava se prodajom pojedinih pozicija aktive, a sve radi povrata primljenih financijskih sredstava. No to negativno utječe na reputaciju dužnika ali i davoaca financijskih sredstava.**

3.) DUŽNIKOV KAPITAL

Postojeći kapital tražioca financijskih sredstava ima odlučujuću ulogu prilikom donošenja poslovnih odluka o plasiranju slobodnih financijskih sredstava. Kapital je isključivi kriterij ocjene kreditne sposobnosti kod hipotekarnih kredita, koje najčešće koriste fizičke osobe. U toj funkciji dužnikov kapital je isključivi kriterij ocjene njegove kreditne sposobnosti. Temelj za utvrđivanje visine kredita i osiguranje povrata financijskih sredstava su nepokretna i lako unovčiva imovina. Kvaliteta novčanog tijeka manjih pravnih subjekata izračunava se prema sljedećoj formuli (podaci se koriste iz bilance i RDG-a):

$$\text{NOVČANI TIJEK} = \text{DOBIT PRIJE POREZA} + \text{NEGOTOVINSKI TROŠKOVI (npr. amortizacija)} + \text{POVEĆANJE NA RAČUNIMA OBVEZA} - \text{POVEĆANJE NA RAČUNIMA ZALIHA I POTRAŽIVANJA OD KUPACA}$$

Pokazatelji za ocjenu financijskog položaja i uspješnost klijenta:

1. ubrzani koeficijent likvidnosti
2. tekući koeficijent likvidnosti
3. financijska poluga
4. obrtaj zaliha
5. obrtaj potraživanja
6. vrijeme plaćanja dobavljača
7. rentabilnost kapitala
8. profitna marža
9. obrtaj aktive

Pokazatelji likvidnosti	Formula
Tekuća likvidnost	Kratk.imov./kratk.obveze
Ubrzana likvidnost	Kratk.imov.-zalihe/kr.obv
Prosječni dani naplate	Kratk.potraž. x dani razd./prihodi od prod.
Prosječni dani plaćanja obveza	Kratk.obv.-krediti/uk.rashodi x dani razd.
Pokazatelji efikasnosti	
Koeficijent obrtaja kapitala	Prihodi od prodaje/kapital
Koef. obrtaja kratk. imovine	Prihodi od prodaje/kratk.imovina

Koef. obrtaja dug. imovine	Prihodi od prodaje/dug. imovina
Pokazatelji zaduženosti	
Stopa zaduženosti	Ukupne obveze/ukupna pasiva
Koef.pokrivenosti dug.imovine kapitalom	Kapital/dug.imovina
Koeficijent financiranja	Ukupne obveze/kapital
Pokazatelji profitabilnosti	
Profitna marža	Dobit nakon oporezivanja/prihod
Profitabilnost aktive (ROA)	Dobit nakon oporezivanja/aktiva
Profitabilnost kapitala (ROE)	Dobit nakon oporezivanja/kapital
Pokazatelji sposobnosti otplate kredita	
Koeficijent pokrivenosti kamata	Dobit prije opor.+troš.kta./ troš.kta.
Novčani tijek prema prihodima	Novčani priljevi neto/ukupni prihod

4.) UVJETI POSLOVANJA DUŽNIKA (KONDIICIJE)

Kondicije predstavljaju analizu okruženja dužnika koji stvara određene uvjete i pretpostavke za njegovo poslovanje. Skup ovih čimbenika najčešće se predstavlja izrazom **konjunktura**. Utjecaj konjunktura na poduzeće čini **eksternu varijablu** na koju menadžment poduzeća, po pravilu, **ne može utjecati**. Zbog toga se u financijskoj analizi kreditne sposobnosti poduzeća analizira stanje na tržištima inputa i outputa poduzeća, a tek sekundarno analizira se prilagodljivost poduzeća na konjunkturane promjene. Mogućnost prilagodljivosti može biti toliko velika da se kreditna sposobnost poduzeća može radikalno promijeniti u kratkom vremenu. Intenzitet izloženosti konjunkturnim promjenama zavisi od opće ekonomske i financijske "kondicije" poduzeća.

5.) OSIGURANJE POVRATA FINANCIJSKIH SREDSTAVA DUŽNIKA (KOLATERAL)

Instrument osiguranja dužnika ne zamjenjuje njegovu kreditnu sposobnost. **Kolateral se uzima radi osiguranja posuđivanja novca, a ne da se slabi kreditni prijedlog učini prihvatljivim.** Kolateral predstavlja sekundarni izvor naplate potraživanja, a aktivira se nakon što je izvjesno neispunjenje cjelokupne obveze dužnika banke. Ako naplata iz založene dužnikove imovine ne uspije, banka nepodmirenu svotu kreditnog potraživanja pokrije oblikovanim rezervama za rizike poslovanja na teret prihoda.

6.) KONTROLA

Kontrolom se sagledavaju zakonske regulative koje bi mogle bitno utjecati na financijski položaj klijenta i tijekom amortizacije kredita promijeniti njegov bonitet. Zbog činjenice da je Hrvatska tranzicijska zemlja sa strategijom približavanja i ulaska u Europsku uniju njeni zakonski i podzakonski akti često su se mijenjali i prilagođavali europskoj legislativi. Mnogi hrvatski poduzetnici prije uvođenja PDV-a nastojali su nabaviti robu ili opremu iz inozemstva smatrajući da je ključno po nižem trošku nabave dočekati novi sustav oporezivanja. Mnogi nisu računali na recesiju gospodarstva i povećanje opće nelikvidnosti pa su naknadno trpjeli gubitke prodane, a nenaplaćene robe ili troškove povećanih zaliha. Takav scenarij ostavio je traga i na mnoge banke jer kreditni dužnik može biti uredan platac samo ako proda i naplati proizvode, robu ili usluge.

STATIČKI PRISTUP - METODA KOMPARATIVNE ANALIZE

Metoda komparativne analize jedna je od najstarijih analitičkih metoda. Osnovni koncept ove analize jest uspoređivanje financijskih izvješća (bilanca, račun dobiti i gubitka) iz proteklih nekoliko poslovnih godina. Sva financijska izvješća prikazuju se u jedinstvenoj razvijenoj shemi bilančnih pozicija. **Aktivna strana** bilance stanja sastavlja se na način da se poštuje načelo rastuće likvidnosti. **Pozicije pasive** također se unose u bilancu stanja po načelu rastuće likvidnosti. Neuobičajeno visoke i nagle promjene visine pojedinih bilančnih pozicija, koje su inače u stabilnim uvjetima privređivanja tradicionalno stabilne, smatraju se indikatorima zaokreta u strategiji ili politici menadžmenta ili o nastanku situacije koja je izvan kontrole rukovodstva poduzeća.

METODA ANALIZE TRENDIA

Financijska analiza trenda najvažnije bilančne pozicije prikazuje i relativnim vrijednostima, tj. kao postoci ili indeksi godišnjih promjena. Na taj način pruža se informacija o smjeru i dinamici promjena u poslovnom položaju tražioca financijskih sredstava. Promjene se izražavaju baznim ili verižnim indeksima. Uvijek se dosljedno primjenjuje jedna vrsta indeksa. Financijska analiza izvodi se na temelju razvijene bilančne sheme koja sadrži podatke za pet ili više proteklih godina. Promjene uvjeta privređivanja ili proizvodnog programa poduzeća mogu ograničiti mogućnost usporedne analize grupirane u sljedećih pet odjeljaka:

1. bilanca stanja, koja sadrži pozicije koje odgovaraju financijskim izvješćima za velike i srednje velike poduzetnike;
2. bilanca uspjeha (račun dobiti i gubitka), koja obuhvaća informacije iz financijskog izvješća o dobiti i gubitku;
3. neto-dobit poslije oporezivanja, koja počinje početnom vrijednošću nominalnog kapitala, sumira promjene u danom vremenskom periodu i završava se novom vrijednošću nominalnog kapitala;
4. financijski podaci i značajni omjeri;
5. izvori financijskih sredstava te njihova upotreba.

METODA OMJERA – MODERNI ILI DINAMIČKI PRISTUP

Metoda omjera često se primjenjuje u analizi kreditne sposobnosti tražioca financijskih sredstava i temelji se na sljedećim postavkama:

- 1) omjeri sukoličnici koji opisuju odnos dviju bilančnih pozicija koje su funkcionalno povezane;

- 2) za količnik oba čimbenika imaju jednaku važnost, a u slučaju nezadovoljavajućeg odnosa valja analizirati oba čimbenika relacije;
- 3) omjeri kao financijski pokazatelji ocjenjuju se u zavisnosti od veličine i promjene drugih omjera i informacija o promjeni financijske pozicije tražioca financijskih sredstava do kojih se došlo primjenom drugih metoda;
- 4) podjednaka je važnost apsolutne vrijednosti omjera u promatranoj poslovnoj godini i njegovo kretanje kroz nekoliko promatranih godina.

Klasična financijska analiza putem omjera kombinira se s analizom trenda, kako bi se dobila potpunija informacija o dinamici promjena kreditne sposobnosti tražioca financijskih sredstava.

Primjer:

- u banku dolazi tražitelj kredita pravna osoba » ABC d.d.« i traži dugoročni kredit za premošćenje problema likvidnosti.

Kreditni referent i analitičar moraju utvrditi stvarnu svrhu kredita. Utvrđivanje stvarnog radnog kapitala i ciklusa pretvaranja kratkotrajne imovine u novac i kratkotrajnih obveza u novčane izdatke.

U nastavku su redom prikazane:

Tablica 1: **Bilanca dioničkog društva**

Tablica 2: **Račun dobiti i gubitka dioničkog društva**

Tablica 3: **Izvještaj o novčanom toku dioničkog društva**

Tablica 4: **Izvještaj o promjenama kapitala dioničkog društva**

Pozicija	AOP	31.12.2007.	31.12.2008.	31.12.2009.	prosjek 2008.	prosjek 2009.
AKTIVA						
A) Potraživanja za upisani, a neuplaćeni kapital	001					
B) Dugotrajna imovina (AOP 003+004+005+006)	002	1.277.100	1.753.586	2.344.184	1.515.343	2.048.885
Nematerijalna imovina	003	45.886	68.042	110.270	56.964	89.156
Materijalna imovina	004	1.023.320	1.354.401	1.983.376	1.188.861	1.668.889
Financijska imovina	005	206.278	331.143	249.448	268.711	290.296
Potraživanja	006	1.616	0	1.090	808	545
C) Kratkotrajna imovina (AOP 008+009+010+011+012)	007	897.044	1.186.408	1.413.165	1.041.726	1.299.787
Zalihe	008	288.213	376.250	586.845	332.232	481.548
Potraživanja od kupaca	009	297.000	431.101	402.927	364.051	417.014
Ostala potraživanja	010	69.909	69.293	99.102	69.601	84.198
Financijska imovina	011	210.431	267.878	242.153	239.155	255.016
Novac na računu i blagajni	012	31.491	41.886	82.138	36.689	62.012
D) Plaćeni troškovi budućeg razdoblja, nedospjela na	013	7.115	6.062	7.788	6.589	6.925
E) Gubitak iznad visine kapitala	014					
UKUPNO AKTIVA (AOP 001+002+007+013+014)	015	2.181.259	2.946.056	3.765.137	2.563.658	3.355.597
PASIVA						
A) Kapital i rezerve (AOP 017+018+019)	016	265.753	297.052	484.689	281.403	390.871
Upisani kapital	017	227.029	227.029	227.029	227.029	227.029
Rezerve**	018	22.201	37.864	211.858	30.033	124.861
Dobit/gubitak tekuće godine*	019	16.523	32.159	45.802	24.341	38.981
B) Manjinski interesi	020	0	0	0	0	0
C) Dugoročna rezerviranja za rizike i troškove	021	0	0	0	0	0
D) Dugoročne obveze	022	273.646	86.449	390.978	180.048	238.714
E) Kratkoročne obveze (AOP 024+025+026)	023	1.634.247	2.555.813	2.832.632	2.095.030	2.694.223
Obveze prema dobavljačima	024	827.674	1.205.132	1.344.716	1.016.403	1.274.924
Kratkoročne financijske obveze	025	192.804	506.202	484.575	349.503	495.389
Ostale kratkoročne obveze	026	613.769	844.479	1.003.341	729.124	923.910
F) Odgođeno plaćanje troškova i prihod budućeg razdoblja	027	7.613	6.742	56.838	7.178	31.790
UKUPNA PASIVA (AOP 016+020+021+022+023+027)	028	2.181.259	2.946.056	3.765.137	2.563.658	3.355.597

Pozicija	AOP	2007		2008		2009	
		Kumulativno	Tromjesečne	Kumulativno	Tromjesečne	Kumulativno	Tromjesečne
PRIHODI							
A) Prihodi (AOP 031+032+033)	030	4.081.508	1.233.014	5.757.591	1.692.117	7.477.759	2.076.433
Prihodi od prodaje u zemlji	031	3.902.473	1.151.610	5.480.964	1.559.127	6.882.756	1.880.174
Prihodi od prodaje u inozemstvu	032	9.656	9.450	16.947	12.735	50.096	32.273
Ostali prihodi	033	169.379	71.954	259.680	120.255	544.907	163.986
B) Financijski prihodi (AOP 035+036)	034	23.490	10.045	18.686	7.003	29.384	4.570
Pozitivne tečajne razlike	035	10.473	4.224	3.924	1.776	9.900	333
Kamate i ostali financijski prihodi	036	13.017	5.821	14.762	5.227	19.484	4.237
C) Izvanredni prihodi	037	0	0	0	0	0	0
PRIHODI UKUPNO (AOP 030+034+037)	038	4.104.998	1.243.059	5.776.277	1.699.120	7.507.143	2.081.003
RASHODI							
D) Promjene u zalihama gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje	039	0	0	0	0	-9.151	-9.151
E) Rashodi (AOP 041+042+043+044+045)	040	4.029.356	1.201.520	5.686.658	1.650.631	7.376.980	2.014.986
Materijalni troškovi i troškovi prodane robe	041	3.377.998	877.285	4.975.103	1.430.886	6.312.329	1.721.524
Troškovi osoblja	042	300.397	87.254	407.822	119.768	529.739	153.284
Amortizacija	043	31.103	9.852	39.713	11.083	70.784	32.168
Vrijednosno usklađenje i rezerviranja	044	7.623	2.585	5.334	50	13.164	9.257
Ostali troškovi iz osnovne djelatnosti	045	312.235	224.544	258.686	88.844	450.964	98.753
F) Financijski rashodi (AOP 047+048)	046	59.119	27.086	57.460	19.449	81.898	28.664
Negativne tečajne razlike	047	13.754	8.833	46.083	14.417	6.261	6.063
Kamate i ostali financijski rashodi	048	45.365	18.253	11.377	5.032	75.637	22.601
G) Izvanredni rashodi	049						
UKUPNI RASHODI (AOP 039+040+046+049)	050	4.088.475	1.228.606	5.744.118	1.670.080	7.449.727	2.034.499
DOBITAK ILI GUBITAK							
Dobit ili gubitak prije oporezivanja* (AOP 038-050)	051	16.523	14.453	32.159	29.040	57.416	46.504
Porez na dobit	052	0	0	0	0	11.614	11.614
Dobit ili gubitak nakon oporezivanja (AOP 051-052)	053	16.523	14.453	32.159	29.040	45.802	34.890

Pozicija	AOP	31.12.2007.	31.12.2008.	31.12.2009.
A) Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti (zbroj	056	460.247	717.589	192.302
Dobit / gubitak nakon poreza	057	16.523	32.159	45.802
Amortizacija	058	31.103	39.713	70.784
Povećanje / smanjenje vrijednosti zaliha	059	-98.639	-88.037	-210.595
Povećanje / smanjenje potraživanja od	060	-43.289	-56.191	-26.384
Povećanje / smanjenje ostalih kratkoročnih	061	-27.876	-77.294	24.749
Povećanje / smanjenje plaćenih troškova	062	1.486	1.053	-1.726
Povećanje / smanjenje kratkoročnih obveza	063	297.543	367.815	152.741
Povećanje / smanjenje dugoročnih	064			
Povećanje / smanjenje ogođenog plaćanja	065	1.351	-871	50.096
Povećanje / smanjenje potraživanja za	066			
Povećanje / smanjenje dugoročnih	067	5.668	1.616	-1.090
Povećanje / smanjenje kratkotrajne	068	-49.069	-57.447	25.725
Povećanje / smanjenje ostalih dugoročnih	069	325.446	555.073	62.200
Povećanje / smanjenje ostalih stavki	070			
B) Neto novčani tok od investicijskih aktivnosti	071	-483.364	-518.675	-518.457
Kupnja materijalne i nematerijalne dugotrajne	072	-339.506	-407.687	-562.419
Stjecanje podružnica	073	-10.363	-198.853	-89.626
Stjecanje manjinskih interesa	074	-86.192	86.351	-7.255
Povećanje / smanjenje financijske dugotrajne	075	-4.544	-12.363	-11.124
Primici od prodaja materijalne i nematerijalne	076	20.632	13.877	151.967
Isplaćene dividende	077			
Povećanje / smanjenje ostalih stavki	078	-63.391		
C) Neto novčani tok od financijskih aktivnosti (zbroj	079	25.189	-188.519	366.407
Povećanje kapitala novom emisijom dionica	080			
Povećanje / smanjenje dugoročnih obveza s	081	12.553	42.678	29.666
Povećanje / smanjenje ostalih dugoročnih	082	799	-229.876	274.864
Povećanje / smanjenje kratkoročnih obveza s	083	11.837	-1.321	61.877
Povećanje / smanjenje ostalih stavki	084			
D) Neto povećanje / smanjenje novčanih	085	2.072	10.395	40.252
Novčana sredstva i novčani ekvivalenti na početku	086	29.419	31.491	41.886
Novac i novčani ekvivalenti na kraju razdoblja (AOP	087	31.491	41.886	82.138

Pozicija	AOP	31.12. 2007.		31.12. 2008.	Povećanje	Smanjenje	31.12. 2009.
Upisani kapital	088	227.028		227.028			227.028
Premije na emitirane dionice	089						0
Rezerve	090				1.608		1.608
Vlastite dionice	091						0
Zadržana dobit ili preneseni gubitak*	092	-13.573		2.950	30.552		33.502
Dobit ili gubitak tekućeg razdoblja *	093	16.523		32.159	13.643		45.802
Dividende	094						0
Revalorizacijske rezerve (AOP 096+097+098)	095	35.774		34.913	141.835	0	176.748
a) revalorizacija nekretnina	096	35.774		34.913	141.835		176.748
b) revalorizacija ulaganja	097						0
c) ostala revalorizacija	098						0
Ispravak temeljnih pogreški	099						0
Tečajne razlike s naslova neto ulaganja u	100						0
Promjene računovodstvenih politika	101						0
Sveukupno kapital i rezerve	102	265.752		297.050	187.638	0	484.688

- Financijska analiza obuhvaća pet osnovnih skupina omjernih pokazatelja:
  1. likvidnost
  2. efikasnost
  3. zaduženost
  4. profitabilnost
  5. sposobnost otplate kredita

1. LIKVIDNOST

Kontinuirano cirkuliranje (pretvaranje) sredstava u kružnom tijeku novčanih sredstava u nenovčane, odnosno materijalnih oblika u novčane oblike te nesmetano preuzimanje i podmirivanje kako kratkoročnih tako i dugoročnih financijskih obveza nazivamo **likvidnošću sredstava u dugom roku**. Likvidnost sredstava u dugom roku obuhvaća sljedeće pokazatelje:

a) **Tekuća likvidnost** prikazuje raspoloživost obrtnih sredstava u odnosu prema tekućim obvezama.

Predstavlja donju granicu do koje se obrtna sredstva mogu smanjivati prije nego poduzeće dospije u nemogućnost da podmiruje svoje tekuće obveze. Neto obrtni kapital često se uspoređuje s tekućim pokazateljima likvidnosti, čime se dobiva apsolutna vrijednost do koje se obrtni fond može smanjiti, a da poduzeće zadrži sposobnost da i dalje podmiruje tekuće obveze. Poželjnim se smatra odnos: tekuća sredstva prema tekućim obvezama 2: 1. Vrijednosni omjer koji se može smatrati zadovoljavajućim zavisi od brzine obrtaja obrtnih sredstava i tekućih obveza poduzeća - a razlikuje se prema vrsti poslovne aktivnosti poduzeća. Visoka apsolutna vrijednost ovog omjera ukazuje na nedjelotvornu upotrebu kapitala, dok suviše mala vrijednost omjera znači nelikvidnost promatranog poduzeća. Tekuća likvidnost na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\text{Tekuća likvidnost} = \frac{\text{Prosječna kratkotrajna im.}}{\text{Prosječne tekuće obveze}} = \frac{1\ 041\ 726}{2\ 095\ 030} = 0,5$$

Tekuća likvidnost na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\text{Tekuća likvidnost} = \frac{\text{Kratkotrajna imovina}}{\text{Prosječne tekuće obveze}} = \frac{1\ 299\ 787}{2\ 694\ 223} = 0,48$$

Prosječna kratkotrajna imovina izračunava se kao jednostavna aritmetička sredina stanja kratkotrajne imovine na dan 31.12.2008. i stanja 31.12.2009.

$$\frac{1\ 186\ 408 + 1\ 413\ 165}{2} = 1\ 299\ 787$$

$$\text{Prosječne tekuće obveze: } \frac{2\ 555\ 813 + 2\ 832\ 632}{2} = 2\ 694\ 223$$

Na primjeru tvrtke «ABC d.d.» zamjetna je niža tekuća likvidnost od optimalne što može ukazivati na određene probleme sa likvidnošću ali može predstavljati i normalno stanje za takvu granu industrije.

b) Ubrzana likvidnost (acid test) je oštrije mjerilo likvidnosti. Zalihe, a naročito proizvodnja u tijeku, su obrtna sredstva koja se po svojoj knjigovodstvenoj vrijednosti ne mogu lako pretvoriti u likvidna sredstva pa se izuzimaju iz obrtnih sredstava.

Poželjnim se smatra odnos 1:1 i on čini jediničnu normalnu vrijednost ovog omjera. Pod pretpostavkom da gotovina nije problematična, vrijednost omjera zavisi u velikoj mjeri od kvalitete potraživanja, ali i od vremenskog perioda u kojem dospijevaju pojedine obveze. Ubrzana likvidnost na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini (za stavku zalihe su uzete zalihe i proizvodnja u tijeku):

$$\text{Ubrzana likvidnost} = \frac{\text{Pros. kratkotrajna im.} - \text{pros.zalihe}}{\text{Pros. tekuće obveze}} =$$

$$\frac{1\ 041\ 726 - 332\ 232}{2\ 095\ 030} = 0,34$$

Ubrzana likvidnost na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{1\ 299\ 787 - 481\ 548}{2\ 694\ 223} = 0,30$$

Ubrzana likvidnost tvrtke «ABC d.d.» značajno je manja je optimalne što znači da manji dio likvidnih sredstava poduzeća predstavljaju gotovina i potraživanja po računima. U 2009. ubrzana likvidnost se smanjila u odnosu na 2008. Ovakva smanjena ubrzana likvidnost može biti karakteristika grane, može predstavljati probleme sa naplatom potraživanja ili plasiranjem proizvoda.

Likvidnost poduzeća u kratkom roku (solventnost) je sposobnost poduzeća da raspoloživim sredstvima podmiruje dospjele obveze u rokovima njihova dospijea. Poslovno stanje može biti solventno ili nesolventno, a sredstva imaju veći ili manji stupanj likvidnosti.

c) Prosječni dani naplate potraživanja - prosječni vremenski period izražen u danima u kojem se izmiruju potraživanja od kupca i obično se uspoređuje s podacima na nivou grane djelatnosti.

Prosječni dani naplate potraživanja na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{Pros.neto-potraživanja od kupaca}}{\text{godišnji opseg prodaje / 360}} = \frac{364\ 051}{15\ 993} = 22,76\ \text{d}$$

Prosječni dani naplate potraživanja na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{Pros.neto-potraživanja od kupaca}}{\text{godišnji opseg prodaje / 360}} = \frac{417\ 014}{19\ 118} = 20,08\ \text{d}$$

Pokazatelj treba biti što manji. Kod tvrtke «ABC d.d.» u 2008. iznosi 20,8 dana, a u 2009. 22,76 dana što pokazuje određeno poboljšanje.

d) **Prosječni dani plaćanja obveza** - prosječni vremenski period izražen u danima u kojem se izmiruju potraživanja prema vjerovnicima i obično se uspoređuje s podacima na nivou grane djelatnosti. Prosječni dani plaćanja obveza na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{Pros.kratkor. obveze} - \text{pros.kredit}}{\text{ukupni rashod} / 360} = \frac{2\,095\,030 - 364\,503}{5\,744\,118 / 360} = 109 \text{ d}$$

Prosječni dani plaćanja obveza na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{Pros.kratkor. obveze} - \text{pros.kredit}}{\text{ukupni rashod} / 360} = \frac{2\,694\,223 - 495\,389}{7\,449\,727 / 360} = 106 \text{ d}$$

Što je pokazatelj manji veća je sposobnost podmirenja obveza. Dani plaćanja su predugački te bi tvrtka mogla zapasti u probleme sa svojim dobavljačima, pozitivan je trend što su se dani naplate smanjili za 3 dana u 2009. u odnosu na 2008.

2. EFIKASNOST

a) **Koeficijent obrtaja kapitala** ukazuje na učinkovitost kapitala tj. koliko novčanih jedinica kapitala stvara novčana jedinica prihoda od prodaje. Koeficijent obrtaja kapitala na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{prihod od prodaje}}{\text{prosječan kapital}} = \frac{5\,757\,591}{281\,403} = 20,5$$

Koeficijent obrtaja kapitala na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{prihod od prodaje}}{\text{prosječan kapital}} = \frac{7\,477\,759}{390\,871} = 19,2$$

Veća vrijednost ovog koeficijenta ukazuje na veću učinkovitost kapitala. Koeficijent se je sa 20,5 u 2008. smanjio na 19,2 u 2009. što znači da je u 2009. godini 1 novčana jedinica kapitala ostvarila prihod od 19,2 novčane jedinice.

b) **Koeficijent obrtaja kratkotrajne imovine** ukazuje na učinkovitost kratkotrajne imovine u ostvarivanju prihoda od prodaje. Koeficijent obrtaja kapitala na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{prihod od prodaje}}{\text{pros.kratkotrajna imovina}} = \frac{5\,757\,591}{1\,041\,726} = 5,5$$

Koeficijent obrtaja kapitala na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{prihod od prodaje}}{\text{pros.kratkotrajna imovina}} = \frac{7\,477\,759}{1\,299\,787} = 5,7$$

Veća vrijednost ovog koeficijenta ukazuje na veću učinkovitost kratkotrajne imovine. Koeficijent se je sa 5,5 u 2008. povećao na 5,7 u 2009. što znači da je u 2009. godini 1 novčana jedinica kratkotrajne imovine ostvarila prihod od 5,7 novčanih jedinica.

c) **Koeficijent obrtaja dugotrajne imovine** pokazuje djelotvornost upotrebe fiksnih sredstava.

Koeficijent obrtaja dugotrajne imovine na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{prihod}}{\text{pros.neto dugotrajna imovina}} = \frac{5\,757\,591}{1\,515\,343} = 3,8$$

Koeficijent obrtaja dugotrajne imovine na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{prihod}}{\text{pros.neto dugotrajna imovina}} = \frac{7\,477\,759}{2\,048\,885} = 3,65$$

Veća vrijednost ovog koeficijenta pokazuje efikasnije korištenje fiksnih sredstava. Koeficijent se je sa 3,8 u 2008. smanjio se na 3,65 u 2009. što znači da je tvrtka u 2009. 3,65 puta nadmašila vrijednost fiksne imovine prihodima koje ostvaruje od prodaje proizvoda i usluga - rezultat treba usporediti sa ostalim sudionicima u grani.

d) **Koeficijent obrtaja zaliha** pokazuje kvalitetu zaliha i kvalitetu upravljanja zalihama. Ocjenjuje se u zavisnosti od dužine trajanja ciklusa procesa proizvodnje. Koeficijent obrtaja zaliha na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{cijena koštanja prodanih proizvoda}}{\text{prosječne zalihe}} = \frac{4\,975\,103}{332\,232} = 14,9 \text{ puta}$$

Koeficijent obrtaja zaliha na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{cijena koštanja prodanih proizvoda}}{\text{prosječne zalihe}} = \frac{6\,312\,329}{481\,548} = 13,1 \text{ puta}$$

Pokazatelj treba biti što veći. Kod tvrtke «ABC d.d.» zabilježen je pad koeficijenta sa 17,3 u 2008. na 15,5 u 2009. što znači da su se ukupne zalihe poduzeća tijekom 2009. 15,5 puta izmijenile, što je dosta dobar pokazatelj ali rezultat treba usporediti sa ostalim sudionicima u grani. Pokazuje negativan trend kretanja.

e) Koeficijent obrtaja ukupne aktive najširi je kvalitativni indikator uspješnosti poslovanja. Prihod je indikator dostignutog nivoa poslovne aktivnosti u danom vremenskom periodu. Ukupna poslovna sredstva tretiraju se kao ukupno raspoloživa "snaga" koja je uložena u stjecanje prihoda. Koeficijent obrtaja ukupne aktive na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{prihod}}{\text{pros. ukupna aktiva}} = \frac{5\,757\,591}{2\,563\,658} = 2,25$$

Koeficijent obrtaja ukupne aktive na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{prihod}}{\text{pros. ukupna aktiva}} = \frac{7\,477\,759}{3\,355\,597} = 2,24$$

Pokazatelj treba biti što veći. Kod tvrtke «ABC d.d.» zabilježen je pad koeficijenta sa 2,25 u 2008. na 2,24 u 2009. što znači da je tvrtka u 2009. za 124% nadmašila vrijednost ukupne imovine prihodima koje ostvaruje od prodaje proizvoda i usluga - rezultat treba usporediti sa ostalim sudionicima u grani. Bilježi se negativan trend ovog pokazatelja.

3. ZADUŽENOST

Pokazatelj zaduženosti prezentira u kolikoj se mjeri poduzeće koristi tuđim financijskim sredstvima. Odnosi se na pribavljanje sredstava zaduživanjem ili izdvajanjem preferencijalnih dionica. Poduzeće je financijski uspješno ako s posuđenim financijskim kapitalom ostvari veću stopu prinosa od kamatne stope koju mora platiti na posuđena financijska sredstva. Pokazatelj zaduženosti interesantan je za potencijalne kreditore i dioničare jer prikazuje stupanj izloženosti financijskom riziku ako eventualno poduzeće ne izvršava preuzete obveze. Pokazatelj zaduženosti obuhvaća sljedeće koeficijente:

a) Stopa zaduženosti pokazuje koliki dio ukupnih sredstava poduzeće financira iz tuđih izvora. Sa stajališta kreditora i dioničara povoljnim se smatra niski odnos, jer ukazuje na veću sigurnost u slučaju likvidacije poduzeća ili ozbiljnih financijskih poteškoća. Na temelju ovog odnosa djeluje na uspješnost prodaje vrijednosnih papira. Visoka stopa zaduženosti ukazuje na nisku osnovicu nominalnog dioničarskog kapitala. Stopa zaduženosti na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{pros. ukupne obveze (kratkoročne obveze + dugoročne obveze)}}{\text{pros. ukupna sredstva}} = \frac{2\,275\,078}{\text{pros. ukupna sredstva}} = 0,89$$

2 557 069

Stopa zaduženosti na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{ukupne obveze}}{\text{ukupna sredstva}} = \frac{2\,932\,937}{3\,348\,672} = 0,88$$

Pokazatelj ukazuje na korištenje financijske poluge poduzeća. Preko polovice ukupnih sredstava tvrtke je dug što ukazuje da tvrtka nema dovoljno sredstava da u slučaju financijskih neprilika isplati sve svoje dužnike. Za tvrtku «ABC d.d.» je ovaj pokazatelj dosta loš u 2008. i 2009.

b) **Koeficijent pokrivenosti dugotrajne imovine kapitalom** pokazuje koliko se vlastitog kapitala koristi za financiranje dugotrajne imovine. Koeficijent pokrivenosti dugotrajne imovine kapitalom na primjeru tvrtke «Digital d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{Prosječan kapital}}{\text{pros.dugotrajna imovina}} = \frac{281\,403}{1\,515\,343} = 0,18$$

Koeficijent pokrivenosti dugotrajne imovine kapitalom na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{Prosječan kapital}}{\text{pros.dugotrajna imovina}} = \frac{390\,871}{2\,048\,885} = 0,19$$

Ukoliko je ovaj pokazatelj veći od 1, znači da je stvorena dugotrajna rezerva likvidnosti. Za tvrtku «ABC d.d.» je ovaj pokazatelj veoma loš te bilježi daljnje pogoršanje iz 2008. u 2009.

c) **Koeficijent financiranja** (ili odnos ukupnih obveza prema nominalnom kapitalu) utvrđuje donju granicu do koje se ukupna financijska sredstva poduzeća mogu smanjivati, a da pritom poduzeće zadrži sposobnost ispunjenja dospjelih obveza. Koeficijent financiranja na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{Pros.ukupne obveze}}{\text{pros.dioničarski kapital}} = \frac{2\,275\,078}{281\,403} = 8,1$$

Koeficijent financiranja na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{Pros.ukupne obveze}}{\text{pros.dioničarski kapital}} = \frac{2\,932\,937}{390\,871} = 7,5$$

Što je udio manji to je i manji rizik poslovanja i veća financijska samostalnost poduzeća. Koeficijent za tvrtku «ABC d.d.» je u obje godine viši od 1 što pokazuje

da iznos duga tvrtke premašuje iznos dioničkog kapital, te da tvrtka nema dovoljno sredstava da u slučaju financijskih neprilika isplati sve svoje dužnike.

4. PROFITABILNOST

Najbolji financijski pokazatelj koji pokazuje koliko je uspješno vođena poslovna politika financijskog ulaganja i financijskog odlučivanja. Pokazatelj profitabilnosti izražava uspješnost rukovođenja poduzećem stavljajući u odnos profit s prihodom od prodaje, ukupnim sredstvima i nominalnim dioničarskim kapitalom a obuhvaća sljedeće pokazatelje:

a) Profitna marža pokazuje koliko jedinica profita preostaje od ostvarene jedinice prihoda pošto se oduzmu porezi i svi na to vezani direktni i indirektni izdaci. Poželjnim se smatra veća vrijednost odnosa. Profitna marža na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{profit poslije oporezivanja}}{\text{prihod od prodaje}} = \frac{32\ 159}{5\ 757\ 591} = 0,56\%$$

Profitna marža na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{profit poslije oporezivanja}}{\text{prihod od prodaje}} = \frac{45\ 802}{7\ 477\ 759} = 0,76\%$$

Profitna marža je porasla 2009. u odnosu na 2008. godinu za 37,4 % što je pozitivno.

b) Profitabilnost aktive (ROA) (ili koeficijent prinosa ukupnih sredstava) pokazuje "produktivnost" ukupne aktive, odnosno financijsku djelatvornost ukupno angažiranog kapitala. Profitabilnost aktive na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{profit poslije oporezivanja}}{\text{prosječna aktiva}} = \frac{32\ 159}{2\ 563\ 658} = 1,25\%$$

Profitabilnost aktive na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{profit poslije oporezivanja}}{\text{prosječna aktiva}} = \frac{45\ 802}{3\ 355\ 597} = 1,71\%$$

Profitabilnost aktive porasla je u 2009. godini u odnosu na 2008. godinu i to sa 1,25% na 1,71%. Pokazatelj ima pozitivan trend.

c) Profitabilnost kapitala (ROE) (ili koeficijent prinosa nominalnog kapitala) pokazuje koeficijent prinosa koji vlasnici poduzeća-dioničari ostvaruju na svoj financijski ulog, predstavljajući na taj način pokazatelj financijske uspješnosti upravljanja nominalnim kapitalom. Profitabilnost kapitala na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{profit poslije oporezivanja}}{\text{pros.dioničarski kapital}} = \frac{32\ 159}{281\ 403} = 11,43\%$$

Profitabilnost kapitala na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{profit poslije oporezivanja}}{\text{pros.dioničarski kapital}} = \frac{45\ 802}{390\ 871} = 11,72\%$$

U 2009. tvrtka je ostvarila veću profitabilnost u odnosu na 2008. godinu, što ukazuje na pozitivan trend kretanja ovog bitnog pokazatelja.

5. SPOSOBNOST OTPLATE KREDITA

a) **Koeficijent pokrivenosti kamata** izračunava se na temelju podataka iz računa dobiti i gubitka. Pokazuje u kojoj mjeri se iz tekućeg profita mogu pokriti tekuće obveze poduzeća po dospjelim kamatama. Poželjnim se smatra što veći odnos jer je u tom slučaju manja rizičnost podmirenja obveza po dospjelim kamatama. Koeficijent pokrivenosti kamata na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{profit prije oporezivanja i plaćanja kamata}}{\text{kamate}} = \frac{43\ 536}{11\ 377} = 3,83$$

Koeficijent pokrivenosti kamata na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{profit prije oporezivanja i plaćanja kamata}}{\text{kamate}} = \frac{133\ 053}{75\ 673} = 1,76$$

Tvrtka je u 2009. zabilježila značajan pad profita te je sada u mogućnosti iz svog profita, tek 1,76 puta isplatiti iznos kamata koje dolaze na naplatu.

b) **Novčani tijek prema prihodima** mjeri pokrivenost prihoda neto novčanim tijekom. Što je veći priljev neto prihoda to je bolja mogućnost otplate kredita. Novčani tijek prema prihodima na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2008. godini:

$$\frac{\text{neto novčani priljev}}{\text{ukupni prihod}} = \frac{10\ 395}{5\ 757\ 591} = 0,18\%$$

Novčani tijek prema prihodima na primjeru tvrtke «ABC d.d.» u 2009. godini:

$$\frac{\text{neto novčani priljev}}{\text{ukupni prihod}} = \frac{40\ 252}{7\ 477\ 759} = 0,54\%$$

Tvrtka je u 2009. zabilježila rast profita, ali je još uvijek zabrinjavajuća činjenica da od ukupno ostvarenog prihoda samo 0,54% završava kao neto dobit što ukazuje na neadekvatnu strukturu troškova ili na izuzetno konkurentsku granu.

PREDVIĐANJE (FORECASTING) - VRLO MODERAN PRISTUP

Projekcija, odnosno predviđanje financijskih izvješća kao metoda financijske analize sastoji se u projektiranju financijskih izvješća poduzeća, u stabilnim uvjetima privređivanja, za period od jedne, pet ili deset godina. Projekcija se radi na temelju pretpostavki potencijalnog tražioca financijskih sredstava ili vjerovnika. Najčešće se sastoji od planiranog cash flowa, probne bilance stanja te računa dobiti i gubitka, koji se mogu raditi s različitom detaljnošću pojedinih pozicija. Izrada ovih projekcija smatra se korisnom jer navodi tražioca financijskih sredstava da simulira realizaciju planiranog financijskog pothvata i njihove efekte, a vjerovniku omogućava da predvidi u kojem će vremenskom periodu poduzeću biti potrebna financijska sredstva, njihova veličina te sigurnost povrata plasiranih financijskih sredstava. Metodom eliminacije poduzeća se mogu klasificirati u dvije ili više grupa, na temelju određenih karakteristika dobivenih promatranjem (u ovom slučaju financijskih indikatora). Jedan od prvih uspješnih pokušaja primjene metode eliminacije u financijskoj analizi jest model Edwarda I. Altmana, koji je razvijen da predvidi financijski bankrot poduzeća. Model identificira pet financijskih koeficijenata za proizvodne tvrtke:

$$Z = 1,2 X_1 + 1,4 X_2 + 3,3 X_3 + 0,6 X_4 + 0,999 X_5$$

pri čemu je:

Z = eliminacijska funkcija

X₁ = kratk.imov. – kratk.obveze/ukupna aktiva (%)

X₂ = neto dobit/ukupna aktiva (%)

X₃ = profit prije oporezivanja i kamata/ukupna aktiva

X₄ = tržišna kapitalizacija/knjigovodstvena vrijednost ukupnog duga

X₅ = prihod od poslovne djelatnosti/ukupna aktiva

Vjerojatnost bankrota	Državne tvrtke	Privatne tvrtke
Niska	3,073 i iznad	2,9 i iznad
Upitna	3,073 – 1,875	2,9 – 1,23
Visoka	1,875 i ispod	1,23 i ispod

Za neproizvodne (uslužne) tvrtke iz formule se koristi prvih četiri faktora, a peti se izbacuje:

Za neproizvodne tvrtke:

$$Z = 0,012 X_1 + 0,014 X_2 + 0,033 X_3 + 0,006 X_4$$

Vjerojatnost bankrota	Rezultat
Niska	2,6 i iznad
Upitna	2,6 – 1,1
Visoka	1,1 i ispod

Što je vrijednost funkcije "Z" manja, veća je vjerojatnost bankrota. Period predviđanja, za koji model pruža najbolje rezultate, prve su dvije poslovne godine. Prikazani model razvijen je krajem 60-ih godina. Poboljšanja koja su učinjena na ovom modelu proširila su spektar poduzeća na koja se mogu primijeniti i povećala mogućnost predviđanja, tako daje sa 70% sigurnosti moguće predvidjeti bankrot poduzeća u daljnjih 5 godina.

Na primjeru tvrtke ABC d.d. u 2008. godini (broj izdanih dionica = 2.000, cijena dionice na tržištu = 800 kn):

$$X_1 = \frac{\text{pros.neto obrtna sredstva}}{\text{pros.ukupna aktiva}} = \frac{-1\,053\,304}{2\,563\,658} = -0,41$$

$$X_2 = \frac{\text{neraspodijeljeni profit}}{\text{pros.ukupna aktiva}} = \frac{32\,159}{2\,563\,658} = 0,013$$

$$X_3 = \frac{\text{profit prije oporezivanja i kamata}}{\text{pros.ukupna aktiva}} = \frac{43\,536}{2\,563\,658} = 0,017$$

$$X_4 = \frac{\text{p.tržišna vrijednost ukupnog nominalnog kapitala/}}{\text{/p.knjigovodstvena vrijednost ukupnog duga}}$$

$$= \frac{1\,600\,000}{2\,275\,078} = 0,7$$

$$X_5 = \frac{\text{prihod}}{\text{pros.ukupna aktiva}} = \frac{5\,776\,277}{2\,563\,658} = 2,25$$

$$Z = 1,2 \times (-0,41) + 1,4 \times 0,013 + 3,3 \times 0,017 + 0,6 \times 0,7 + 0,999 \times 2,25$$

$$Z(2008) = 1,95$$

ABC d.d. u 2009. godini (broj izdanih dionica = 2.000, cijena dionice na tržištu = 1.00 kn):

$$X_1 = \frac{\text{pros.neto obrtna sredstva}}{\text{pros.ukupna aktiva}} = \frac{-1\,394\,436}{3\,355\,597} = -0,42$$

$$X_2 = \frac{\text{neraspodijeljeni profit}}{\text{pros.ukupna aktiva}} = \frac{45\,802}{3\,355\,597} = 0,014$$

$$X_3 = \frac{\text{profit prije oporezivanja i kamata}}{\text{pros.ukupna aktiva}} = \frac{133\,053}{3\,355\,597} = 0,04$$

$$X_4 = \frac{\text{p.tržišna vrijednost ukupnog nominalnog kapitala/}}{\text{/p.knjigovodstvena vrijednost ukupnog duga}}$$

$$= \frac{2\,000\,000}{2\,932\,937} = 0,68$$

$$X_5 = \frac{\text{prihod}}{\text{pros.ukupna aktiva}} = \frac{7\,507\,143}{3\,355\,597} = 2,24$$

$$Z = 1,2 \times (-0,42) + 1,4 \times 0,014 + 3,3 \times 0,04 + 0,6 \times 0,68 + 0,999 \times 2,24$$

$$Z(2009) = 2,29$$

Sudeći prema ovom rezultatu tvrtka ABC d.d. u 2008. nalazi se u skupini tvrtki gdje postoji veoma visoka vjerojatnost bankrota. 2009. tvrtka ABC d.d. se nalazi u «sivoj zoni» i njena budućnost je i dalje upitna, ali se nalazi u povoljnijoj situaciji nego 2008. te se sa dosta velikom sigurnošću može reći da neće bankrotirati u narednih godinu dana.

PLATNI PROMET U REPUBLICI HRVATSKOJ

Platni promet podrazumijeva se sva plaćanja između sudionika platnog prometa. Sudionici u platnom prometu su domaće i strane pravne i fizičke osobe. Plaćanjem se određena imovina izražena u svoj novčanoj protuvrijednosti prenosi s dužnika na vjerovnika. Dobro organizirani platni promet znači ekonomično, brzo i sigurno izvršavanje zadanih plaćanja, osigurava gospodarstvu nesmetano odvijanje procesa reprodukcije te kvalitetnije praćenje poslovanja klijenata banke obavljanjem poslova platnog prometa. Platni promet utječe na likvidnost cjelokupnog gospodarstva. Ako bi došlo do zastoja u plaćanjima jednog sudionika u platnom prometu, to bi automatski dovelo i drugog sudionika u poziciju da niti on ne može platiti svoje obveze. Također, utječe i na cjelokupno poslovanje banke koja obavlja poslove platnog prometa budući da ona tada može uvidjeti s kakvim klijentom posluje, hoće li imati problema s naplatom kreditnog potraživanja, hoće li to utjecati na njenu likvidnost te naposljetku koliko će profita ostvariti po poslovima koje obavlja za klijente.

Poslovi platnog prometa su:

- 1) otvaranje i vođenje računa
- 2) vođenje registra računa sudionika
- 3) primitak i provjera ispravnosti naloga za plaćanje
- 4) obrada podataka iz naloga za plaćanje
- 5) obavljanje uplata i isplata gotovog novca
- 6) knjiženje platnih transakcija na računima
- 7) slanje i primitak platnih transakcija u sustave za obračun međubankovnih plaćanja
- 8) vođenje evidencije o redosljedu plaćanja
- 9) izvještavanje imatelja računa o stanju i prometima na računima
- 10) pohrana i čuvanje dokumentacije

Oblici plaćanja

Plaćanje između sudionika platnog prometa obavlja se **bezgotovinskim, gotovinskim i obračunskim** putem.

Bezgotovinsko plaćanje

Bezgotovinsko plaćanje je prijenos sredstava s računa platitelja na račun primatelja.

Gotovinsko plaćanje

Gotovinsko plaćanje je izravna predaja gotovog novca između sudionika, uplata gotovog novca na račun i isplata gotovog novca s računa. Uplata i isplata gotovog novca sa i na račun inicira se nalogom za plaćanje. Za gotovinske i negotovinske transakcije fizičkih osoba kojima je vrijednost 200.000 kn ili veća, banka je dužna obavijestiti Ured za sprečavanje pranja novca. Maksimalni iznos koji pravna osoba može isplatiti drugoj pravnoj ili fizičkoj osobi u gotovini iznosi 5.000 kn. Isplate gotovine pravnih osoba građanima regulirane su propisima o porezu na dohodak. Nalog za uplatu gotovog novca na račun može se podnijeti svim bankama, bez obzira gdje se vodi račun u korist kojeg se obavlja uplata. Nalog za isplatu gotovog novca s računa podnosi se banci koja vodi račun platitelja.

Obračunsko plaćanje

Obračunsko plaćanje je namira međusobnih novčanih obveza i potraživanja i između sudionika bez uporabe novca. Obračunsko plaćanje obavlja se kompenzacijom, cesijom, asignacijom, preuzimanjem duga te drugim oblicima međusobnih namjera obveza i

potraživanja. Poslovni subjekt ne može obavljati obračunsko plaćanje ako na računu za redovno poslovanje ima evidentirane nenamirene dospjele obveze.

Domaći platni promet

Domaći platni promet podrazumijeva sustav plaćanja između sudionika platnog prometa istog državnog područja. **Prema Zakonu o platnom prometu** u zemlji pod domaćim platnim prometom se podrazumijevaju sva plaćanja u kunama između sudionika u platnom prometu. Pod platnim se prometom podrazumijevaju i plaćanja u drugim valutama između sudionika u platnom prometu, ako je zakonom tako određeno.

Ovlaštene osobe za obavljanje platnog prometa

- Poslove platnog prometa obavljaju:
  - Hrvatska narodna banka za račune banaka i državnu riznicu i
  - banke za poslovne subjekte i fizičke osobe.
    - Nedepozitne institucije mogu, na temelju ugovora, poslove platnog prometa obavljati samo u ime i za račun depozitnih institucija.

Cilj platnog prometa u zemlji je uspostaviti:

- bolje upravljanje likvidnošću banke i njezinih komitenata te likvidnošću cjelokupnog bankovnog sustava;
- potpuna implementacija instituta dvostrukog pokrića i minimiziranje sustavnog rizika u platnom prometu;
- ukidanje monopola u platnom prometu i pojeftinjenje usluge platnog prometa;
- uspostava modernog sustava platnog prometa, koji je zasnovan na preporukama EU-a.

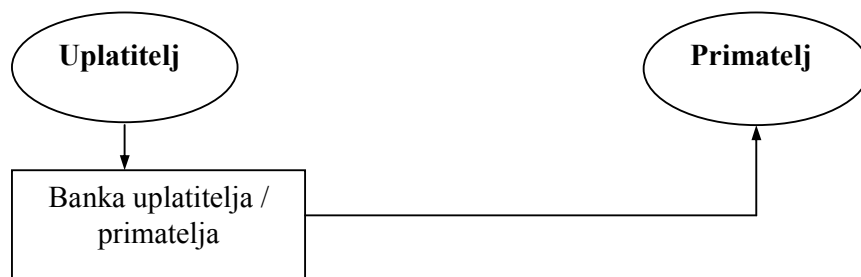
Model platnog sustava

Platni sustav u Hrvatskoj je ostvaren u tri razine. **Prva** je razina unutar pojedinačne poslovne banke, koja obavlja plaćanje i namirenje između svojih klijenata.

Karakteristike internog platnog prometa:

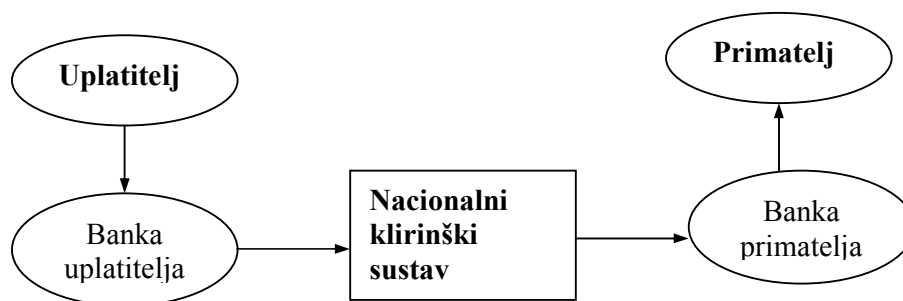
1. interne naloge banka može provesti trenutno – oduzimanjem iznosa naloga s računa dužnika i knjiženjem u korist transakcijskog računa vjerovnika, sve u okviru svog sustava,
2. vjerovnik odmah potom može raspolagati tim sredstvima,
3. upravljanje likvidnošću je lakše koliko raste udio transakcija internog platnog prometa u ukupnom broju.

Interni platni promet nakon provedene reforme

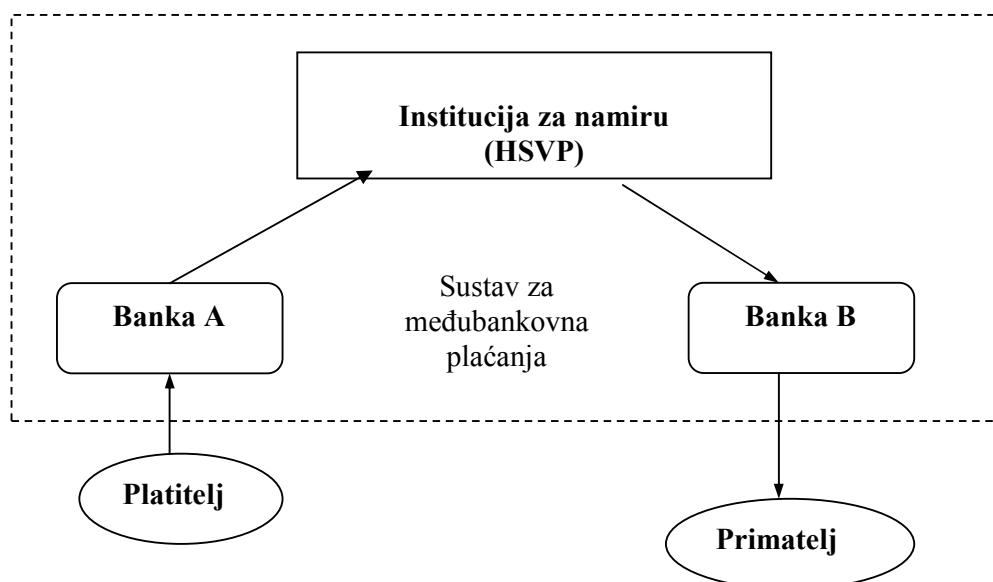

Druga je razina obračun u **Nacionalnom klirinškom sustavu (NKS)** preko kojeg se banke međusobno namiruju za plaćanja svojih komitenata, koji su deponenti druge banke. Direktni su sudionici u obračunu preko Nacionalnog klirinškog sustava banke i Hrvatska narodna banka, a sudionik još može biti institucija koja posreduje u obavljanju poslova platnog prometa, institucija koja obavlja poslove platnog prometa u ime i za račun banke i pravna osoba koja, na temelju posebnog ovlaštenja direktnog sudionika, dostavlja naloge za platne transakcije u Nacionalni klirinški sustav radi obračuna. Nacionalni klirinški sustav (NKS) služi prvenstveno za razmjenu transakcija s prosječno malim iznosom po neto načelu. Unutar sustava nalozi se skupljaju i nekoliko puta na dan se vrši njihova namira tako da se izvršava samo neto plaćanje između dvije strane.

Eksterni platni promet nakon provedene reforme

Treća je razina **Hrvatski sustav velikih plaćanja. Hrvatskog sustava velikih plaćanja (HSVP)** je sustav za izvršenje međubankovnih plaćanja i evidentiranja na računima za namirenje banaka i štedionica kod HNB-a u realnom vremenu po bruto načelu. U plaćanju preko HSVP-a plaćanje se izvršava samo ako banka platitelj ima na svom računu sredstva za njegovo izvršenje. Preko HSVPa se razmjenjuju platne transakcije čiji je prosječni iznos visok, transakcije se izvršavaju u realnom vremenu (odmah) po bruto načelu (bez međusobnih prebijanja). Klirinški promet zasniva se na kompenzaciji međusobnih potraživanja sudionika platnog prometa. Za obavljanje klirinškog platnog prometa potrebno je da su dugovanja i potraživanja međusobna, da su potraživanja novčana, da su dospjela na naplatu i da su likvidna.

Pojam realnog vremena odnosi se na vrijeme koje protekne između zadavanja plaćanja i namirenja zadanog plaćanja na računu depozitne institucije u HNB-u. Pojam bruto načela odnosi znači da se platne poruke zadaju i namiruju na računima depozitnih institucija u HNB-u jedna po jedna. Sudionici su HSVP-a HNB i poslovne banke. HNB je vlasnik i operativni upravitelj HSVP-a. Banka putem HSVP-a zadaje sva plaćanja u korist druge banke (međubankarska plaćanja). Banka ima otvoren jedan račun u HSVP-u. Račun sudionika otvoren u HSVP-u naziva se račun za namiru. Pogodnosti HSVP-a za banke su:

1. Praćenje dnevne likvidnosti
2. Kvaliteta usluga

Nacionalni klirinški sustav (NKS)

NKS je sustav za obračun međubankovnih platnih transakcija na neto multilateralnom načelu. FINA je vlasnik i operativni upravitelj NKS-a. Sudionici NKS-a su:

- banke
- Hrvatska narodna banka i
- treće strane – treća strana je institucija koja na temelju ugovornog odnosa dostavlja platne transakcije u NKS radi obračuna u ime i za račun banke ili HNB-a ili sudionik platnog prometa koji, na temelju ovlaštenja banke, dostavlja platne transakcije u NKS radi obračuna.

Obrada se ne vrši u realnom vremenu već u periodima koji ovise o mogućnostima rada NKS-a. Vršiti se nekoliko obrada naloga za plaćanje u različitim ciklusima koji su određeni Terminskim planom obračuna preko međubankovnih platnih sustava.

Banka u NKS-u ima jedan obračunski račun. Obračunski račun banke je njezin vodeći broj. Osnovno je obilježje obračunskog računa depozitne institucije u NKS-u nulti saldo na kraju radnog dana i utvrđivanje limita na tom obračunskom računu za sljedeći radni dan. Početkom dana HNB određuje limite sudionicima. Limiti se mogu korigirati sa svakim narednim ciklusom, prema raspoloživim sredstvima sudionika. Na kraju dana prometi i pozicije banaka šalju se u HNB, koja potom radi konačno namirenje.

Karakteristike NKS-a:

1. Ravnopravnost pristupa
2. Sigurnost podataka
3. Upravljanje rizikom sustavom limita
4. Nadzor sustava od strane HNB-a
5. Sudionici NKS-a imaju mogućnost izravnog utjecaja na tijek obračuna
6. Kategorizacija transakcija
7. Automatizirana upozorenja

Primjer: Plaćanje između klijenata iste banke: 3. maj plaća 100 kuna Elektromaterijalu

Erste banka															
A	P														
Žiro račun 1.000	Depoziti 7.000														
	<table border="1"> <tr> <td colspan="2">3. maj</td> </tr> <tr> <td>100</td> <td>500</td> </tr> <tr> <td></td> <td>400</td> </tr> <tr> <td>Elektromaterijal</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>300</td> </tr> <tr> <td></td> <td>100</td> </tr> <tr> <td></td> <td>400</td> </tr> </table>	3. maj		100	500		400	Elektromaterijal			300		100		400
3. maj															
100	500														
	400														
Elektromaterijal															
	300														
	100														
	400														
Kredit 9.000	Kredit 1.000														
Mater. Imovina 1.000	Kapital 3.000														
Ukupno: 11.000	Ukupno: 11.000														

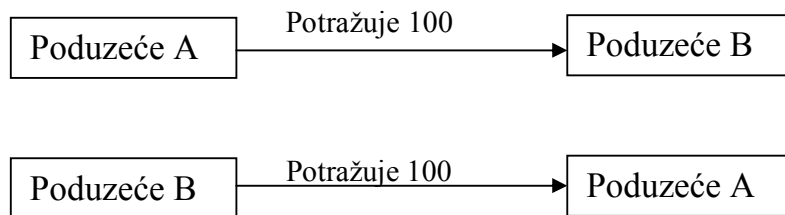
Primjer: Plaćanje između klijenata dvije banke: 3. maj sa računom na Erste banci plaća Končaru 400 kuna sa računom u Zagrebačkoj banci. Početna aktiva Erste banke iznosi 11.000, a Zagrebačke banke 19.000.

Erste banka		Zagrebačka banka												
Žiro 1.000	Depoziti 7.000	Žiro 2.000	Depoziti 10.000											
	<table border="1"> <tr> <td colspan="2">3 maj</td> </tr> <tr> <td>-400(1)</td> <td>500</td> </tr> <tr> <td></td> <td>100</td> </tr> </table>	3 maj		-400(1)	500		100	<table border="1"> <tr> <td colspan="2">Končar</td> </tr> <tr> <td>+400(1)</td> <td>100</td> </tr> <tr> <td></td> <td>500</td> </tr> </table>	Končar		+400(1)	100		500
3 maj														
-400(1)	500													
	100													
Končar														
+400(1)	100													
	500													
<u>-400(2)</u>	Depoziti 6.600	+ 400(2)	Depoziti 10.400											
600	Kredit 1.000	2.400	Kredit 2.000											
Kredit 9.000	Kapital 3.000	Kredit 15.000	Kapital 4.000											
M. imov. 1.000	Ukupno: 10.600	M. imov. 2.000	Ukupno: 19.400											
Ukupno: 10.600		Ukupno: 19.400	Ukupno: 19.400											

OBRAČUNSKI NAČINI PLAĆANJA

PRIJEBOJ (KOMPENZACIJA)

Prijeboj ili kompenzacija jedan je od načina prestanka obveza. Kompenzacijom obveza dužnika prestaje bez njezina izvršenja. Primjerice, ako je riječ o novčanoj obvezi, dakle obvezi isplate novčane svote, provedbom kompenzacije ta će obveza dužnika prestati, a da on nije vjerovniku isplatio tu svotu. Kompenzacijom se prebijaju međusobne tražbine dviju strana. Prebija se tražbina koju dužnik ima prema svome vjerovniku s tražbinom koju vjerovnik ima prema dužniku odnosno s njegovim dugom prema vjerovniku.

prijeboj tražbina

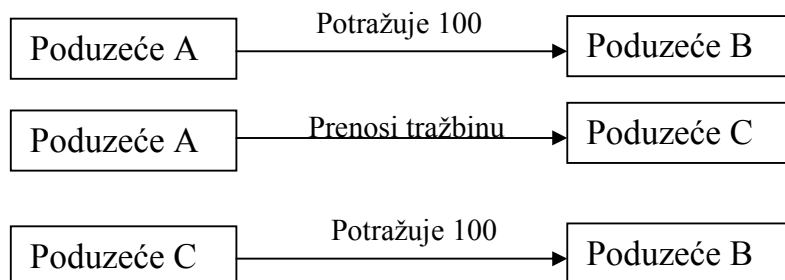
Da bi moglo doći do kompenzacije, moraju biti ispunjeni sljedeći uvjeti:

- tražbine moraju biti uzajamne, dakle moraju postojati između istih osoba koje moraju istodobno međusobno i potraživati i dugovati, odnosno te su osobe jedna prema drugoj i dužnik i vjerovnik;
- tražbine moraju po vrsti biti kompenzibilne, a to su samo one tražbine koje glase na novac ili druge zamjenjive stvari istoga roda i kakvoće;
- tražbine moraju biti istovrsne po predmetu činidbe, dakle obje tražbine moraju glasiti ili na novac ili na druge zamjenjive stvari istoga roda i kakvoće;
- obje tražbine moraju biti dospjele.

Prebiti se ne mogu tražbine koje se ne mogu zaplijeniti, tražbine stvari koje dužnik ima na posudbi ili čuvanju, koje je uzeo ili zadržao bespravno, tražbine nastale namjernim uzrokovanjem štete, tražbine naknade štete zbog oštećenja zdravlja ili uzrokovanja smrti i tražbine koje potječu iz zakonske obveze uzdržavanja. Ako su obveze u svemu jednake, prvo se prebijaju one koje su nastale prije, a ako su nastale istovremeno, prebijaju se sve takve obveze razmjerno. Ako pojedina obveza u sebi sadrži pored glavnice i kamate i troškove, uračunavanje se obavlja tako da se prvo prebija iznos koji se odnosi na troškove, zatim kamate i zatim glavnicu. Prijeboj ne nastaje sam po sebi. Da bi prijeboj nastao, potrebno je očitovanje volje jedne od stranaka. Takvo očitovanje daje se **izjavom o prijeboju**.

CESIJA (USTUPANJE TRAŽBINE)

Cesija je ugovor kojim vjerovnik (**cedent ustupatelj**) prenosi svoju tražbinu od dužnika (cesus) na novog vjerovnika (**cesionara primatelj**). Cesijom se ne mijenja tražbina, ona ostaje kakva je i bila prije cesije u svim svojim elementima, po obujmu i kvaliteti. Cesijom se mijenja samo jedan od subjekata tražbine, iz pravnog odnosa izlazi bivši vjerovnik i u njega ulazi novi vjerovnik. Posljedica je cesije da dužnik duguje ono što je i kako je dugovao, ali to sada duguje novome vjerovniku.

Ustupati se mogu sadašnje i buduće tražbine, cijele ili njihovi dijelovi, nesporne ili sporne, egzistentne ili zastarjele, neutužene ili utužene. Ne mogu se ustupiti neotuđive tražbine, dakle one čiji je prijenos zakonom zabranjen, odnosno strogo osobne tražbine vezane uz osobu vjerovnika (npr. naknada za uzdržavanje) te tražbine koje se po svojoj prirodi ne mogu prenijeti na drugoga.

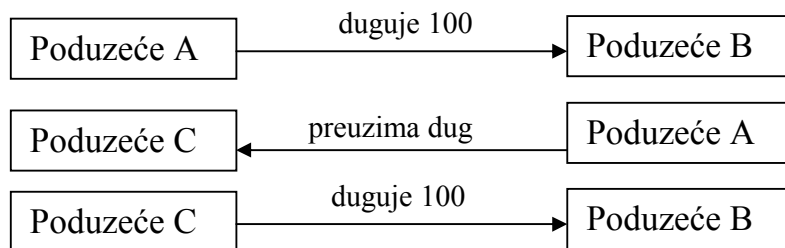
UGOVOR O CESIJI

Ugovor o cesiji je dvostrani ugovor, sklapaju ga cedent i cesionar. Pristanak dužnika nije potreban, ali dužnik mora biti obaviješten o izvršenom ustupu. O izvršenom ustupanju dužnika obavješćuje cedent. Obavješćivanje dužnika nije uvjet valjanosti ugovora o cesiji. Ako dužnik izvrši svoju obvezu ustupatelju nakon što je izvršeno ustupanje, a prije nego što je on o tome obaviješten, oslobađa se svoje obveze pod uvjetom da za ustupanje nije znao. Ugovor o cesiji je neformalni ugovor, što znači da zakon ne propisuje njegovu obveznu formu. Stoga taj ugovor može biti sklopljen i u usmenoj formi. S tražbinom prelaze na stjecatelja i sva sporedna prava vezana uz nju, kao što su pravo prvenstvene naplate, hipoteka koja služi za osiguranje tražbine, prava iz ugovora o jamstvu za ispunjenje ustupljene tražbine. Ako su između vjerovnika i dužnika ugovorena i koja druga sredstva osiguranja, osim navedenih, i ona se prenose na stjecatelja. Sredstva osiguranja moraju se prenijeti na načine koje zakon određuje za prijenos. Tako, ako se radi o založnom pravu, ono se mora prenijeti na način određen Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, ako se radi o vrijednosnim papirima - mjenicama ili čekovima, treba ih prenijeti na način određen Zakonom o mjenici odnosno Zakonom o čeku. S tražbinom se prenosi pravo na naplatu kamata, ugovorne kazne, ugovorne štete i dr. Ako postoje dospjele a neisplaćene kamate, pretpostavlja se da su ustupljene zajedno s tražbinom, osim ako se drukčije ne ugovori. Budući da se tražbina prenosi onakva kakva je postojala između vjerovnika i dužnika, položaj dužnika zbog ustupa se ne mijenja, a novi vjerovnik ima ista prava prema njemu kakva je imao i stari vjerovnik.

Zbog nepromijenjene tražbine dužnik može i prema novome vjerovniku isticati sve prigovore koje je imao prema starome vjerovniku do trenutka kad je saznao za ustupanje (npr. prigovor zastare), ali stječe pravo isticanja i prigovora prema novome vjerovniku.

PREUZIMANJE DUGA

Preuzimanje duga je ugovor kojim **preuzimatelj** preuzima na sebe dug dužnika. Na takav ugovor treba pristati vjerovnik budući da bi time mogao biti doveden u pogoršani položaj. Ugovorom o preuzimanju duga ne mijenja se obveza, mijenja se samo jedan od subjekata te obveze, pa iz obveze izlazi stari dužnik, a u nju ulazi novi dužnik.

UGOVOR O PREUZIMANJU DUGA

Ugovor o preuzimanju duga je dvostrani ugovor, sklapaju ga dužnik i preuzimatelj duga. To je neformalni pravni posao, što znači da može biti sklopljen u usmenoj ili pisanoj formi. Pristanak vjerovnika na ugovor o preuzimanju duga uvjet je njegove valjanosti. Ako je vjerovnik primio neko ispunjenje obveze od preuzimatelja koje je on učinio u svoje ime, smatra se da pristaje na ugovor o preuzimanju duga. Da bi došlo do sklapanja ugovora o preuzimanju duga, ugovorne strane ne moraju prethodno biti ni u kakvom obveznom odnosu, pa je takav ugovor sredstvo postizanja svrhe vezane uz drugi posao koji stranke sklapaju ili će ga sklopiti. Umjesto da dođe do plaćanja preuzimatelja prema dužniku, ugovorom o preuzimanju duga preuzimatelj preuzima dužnikov dug prema njegovu vjerovniku pa na taj način preuzimatelj namiruje svoju obvezu prema svome vjerovniku. Preuzimanjem duga obveza se ne mijenja, mijenja se pasivni subjekt obveze - dužnik, pa postojeću obvezu preuzima novi dužnik. U tome se očituje i bitna razlika ovog ugovora od cesije gdje dolazi do promjene vjerovnika. Novi dužnik duguje vjerovniku što je i kako je dugovao prijašnji dužnik. Promjenom dužnika ne može biti promijenjen položaj vjerovnika bez njegova pristanka. Zbog toga on ima pravo i odbiti promjenu dužnika.

Preuzimanjem duga obveza dužnika prema vjerovniku prestaje, on prestaje biti dužnik.

ASIGNACIJA (UPUĆIVANJE)

Asignacija je izjava jedne osobe kojom ona ovlašćuje drugu osobu da za njezin račun izvrši nešto trećoj osobi, a ovu ovlašćuje da to izvršenje primi u svoje ime. U asignaciji sudjeluju tri subjekta: osoba koja daje ovlaštenje - **uputitelj (asignant)**, osoba koja se ovlašćuje na izvršenje - **upućenik (asignat)** i osoba koja se ovlašćuje na primanje izvršenja - **primatelj upute (asignatar)**.

U asignaciji se formiraju tri pravna odnosa:

1. odnos između uputitelja i upućenika;
2. odnos između uputitelja i primatelja upute;
3. odnos između upućenika i primatelja upute.

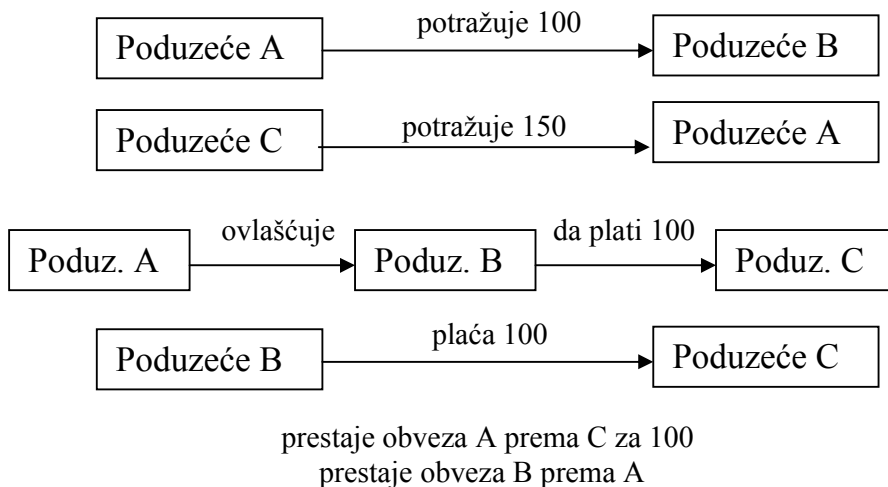
1. Uputitelj ovlašćuje upućenika da u svoje ime, a za njegov račun izvrši neku činidbu primatelju upute, najčešće je to isplata novčane svote. Tu isplatu upućenik će izvršiti iz pokrića (u novcu, u tražbini) koje uputitelj ima ili će imati kod njega. Zato se njihov odnos naziva **odnosom pokrića**.

2. Uputitelj ovlašćuje primatelja upute da primi isplatu od upućenika, pa se ovaj odnos naziva **odnosom valute**.

3. Kada upućenik izjavi da prihvaća uputu, između njega i primatelja upute nastaje **novi obvezni odnos**, jer primatelj tada stječe pravo zahtijevati izvršenje obveze od upućenika.

Uputitelj vjerovnik upućeniku, a istodobno i dužnik primatelju upute, pa umjesto da naplati svoju tražbinu od upućenika i plati primatelju upute, asignacijom upućuje upućenika da plati primatelju upute.

INSTRUMENTI PLAĆANJA U PLATNOM PROMETU

Osnovni oblici plaćanja u međunarodnom poslovanju

Naplata i plaćanje u platnom prometu s inozemstvom obavljaju se uobičajenim instrumentima međunarodnog platnog prometa. Najčešći instrumenti platnog prometa s inozemstvom su:

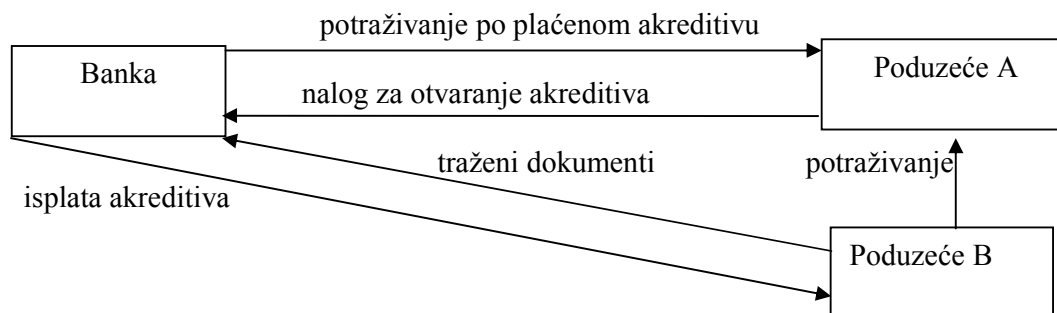
- **dokumentarni akreditiv,**
- **dokumentarni inkaso,**
- **bankovna doznaka,**
- **ček, kreditno pismo,**
- **kreditna karta.**

Za svakog poduzetnika u vanjskoj trgovini najvažnije je znati koji instrument plaćanja u određenoj poslovnoj situaciji valja izabrati, bez obzira je li u ulozi izvoznika ili uvoznika.

DOKUMENTARNI AKREDITIV

Institut se razvio iz prakse, Međunarodna trgovačka komora (ICC) sabrala dobre poslovne običaje i kodificirala ih u akreditivni kodeks. 178 država prihvatilo pravila. Pravila se mijenjaju zbog nastanka multimodalnog transporta. Od 01.01.1994. u međunarodnoj poslovnoj i bankarskoj praksi se primjenjuje 5 revizija pravila – Jedinstvena pravila i običaji za dokumentarne akreditive (JPO) objavljeni u publikaciji ICC-a broj 500 (Uniform rules and practices for documentary credits, 1993 Revision, 500). Ugovor o akreditivu je ugovor o nalogu kojim nalogodavatelj nalaže banci, a ona se obvezuje da će kao nalogoprimalac otvoriti akreditiv i korisniku akreditiva obaviti plaćanje ili preuzeti neku drugu obvezu prema

uvjetima utvrđenim u nalogu. Akreditiv se koristi u svim ugovorima gdje se jedna ugovorna strana obavezuje platiti cijenu ili naknadu za obveze druge ugovorne stranke.

Plaćanje akreditivom može se utvrditi posebnim ugovorom ili posebnom klauzulom temeljnog ugovora, koji obično sadrži svotu, valutu i vrstu akreditiva, rok otvaranja akreditiva i njegovo važenje, uvjete koje korisnik akreditiva treba ispuniti, naziv akreditivne banke itd. Na temelju takvog ugovora stranka kupoprodajnog ili drugog ugovora koja treba ispuniti obvezu plaćanja daje nalog banci za ostvarenje akreditiva. U poslovnoj praksi rabi se dokumentarni akreditiv pri kojemu je banka obvezna ispuniti svoju obvezu korisniku akreditiva tek ako joj se podnesu dokumenti prema uvjetima iz ugovora.

Izraz dokumentarni akreditiv obuhvaća svako utanačenje bez obzira na njegov naziv ili opis prema kojemu neka banka na zahtjev i u skladu s instrukcijama nekog komitenta:

- treba obaviti plaćanje trećoj osobi ili po njegovu nalogu, ili treba akceptirati i platiti mjenice koje vuče korisnik,
- ovlašćuje drugu banku da takvo plaćanje obavi ili da takve mjenice akceptira i plati, uz predaju propisanih dokumenata i u skladu s odredbama i uvjetima akreditiva.

Pri dokumentarnom akreditivu izbalansirani su interesi kupca i prodavatelja. Subjekti u akreditivnom poslu - najmanje 3 osobe:

- (1) dužnik – applicant for credit – nalogodavac akreditiva,
- (2) akreditivna banka (opening, issuing bank) koja otvara Irrevocable documentary credit ili u anglosaksonskom svijetu – letter of credit (L/C),
- (3) korisnik akreditiva – beneficiary.

U slučaju ustupanja akreditivnog priliva u akreditivnom poslu se javlja novi vjerovnik (assignee). U slučaju prijenosa akreditiva javlja se drugi korisnik akreditiva (second beneficiary).

Bitni elementi naloga za otvaranje akreditiva

1) Oznaka korisnika akreditiva i njegovo sjedište

- Štetne posljedice nepotpune ili netočne oznake korisnika snosi nalogodavatelj.
- Banka nije dužna utvrditi bonitet korisnika ukoliko nije drugačije dogovoreno sa nalogodavateljem, dužna je obavijestiti jedino o informacijama koje su joj poznate iz njenog redovnog poslovanja.

2) Rok valjanosti akreditiva i mjesto predodjenja dokumenata u honoriranje

- Oznaka roka valjanosti je bitan element akreditiva, akreditiv koji ga ne posjeduje nema pravnog učinka.

- Iako se i mjesto predodjenja dokumenata u honoriranje smatra bitnim elementom, njegov izostanak ne znači pravnu ništavnost akreditiva, jer korisnik uvijek može predložiti dokumente u honoriranje akreditivnoj banci.
- U slučaju kada se ne zahtjeva predodjenje transportnog dokumenta, rok valjanosti akreditiva se smatra i kao krajnji rok predodjenja dokumenata u honoriranje.
- Ako zadnji dan valjanosti akreditiva padne na dan kad je banka zatvorena (praznik, nedjelja...), a nije zbog slučaja više sile rok valjanosti akreditiva produljuje se do prvog narednog radnog dana banke.
- Produženje roka valjanosti ne vrijedi u slučaju nastupa više sile (štrajk, pad telekomunikacija, SWIFT-a) - korisnik gubi pravo – rizik više sile preuzima korisnik.
- U akreditivu piše **«dokumenti do datuma isteka valjanosti moraju biti u našem posjedu»**.
- Datum preporučene pošiljke se ne uzima u obzir. Datum preporučene pošiljke vrijedi kod sudskih poslova, ali ne i kod bankovnih.

3) Rok za predodjenje dokumenata u honoriranje

- Poželjno je da svaki akreditiv posjeduje i rok za predodjenje dokumenata u honoriranje iako to nije bitan element akreditiva.
- Rok za predodjenje dokumenata u honoriranje posebno je važan kad se među dokumentima zahtjeva i predodjenje transportnog dokumenta.
- Ako rok u akreditivu nije naveden, potrebno je dokumente predložiti banci u honoriranje najkasnije u roku 21 dan od datuma otpreme, ali u okviru roka valjanosti akreditiva.
- Dokumenti koji nisu predloženi u honoriranje u okviru roka valjanosti akreditiva ili u okviru zadanog roka za predodjenje dokumenata računajući od datuma transportnog dokumenta banka smatra nevažećim (stale documents) i ne vrši isplatu.

4) Rok dozvoljen za otpremu robe

- Važan rok u akreditivnom poslovanju je i zadnji dozvoljeni datum otpreme robe, a on se utvrđuje datumom na transportnom dokumentu i drugom otpremnom dokumentu (špediterska potvrda o preuzimanju robe).
- Zadnji datum za otpremu robe ne može se produžiti iz razloga zbog kojeg se mogu produžiti rok valjanosti akreditiva ili rok za predodjenje dokumenata u honoriranje (zadnji dan padne na neradni dan za banku).
- Produženje ovog roka moguće je isključivo uz promjenu uvjeta u samom akreditivu.
- Ukoliko rok za otpremu robe nije određen, banka neće preuzeti transportne dokumente koje označuju kasniji rok otpreme nego što je rok valjanosti akreditiva.

5) Oznaka akreditivnog iznosa

- Nalogodavatelj je u nalogu za otvaranje akreditiva dužan navesti točan iznos i valutu na koji banka treba otvoriti akreditiv korisniku.
- Cirka (about) klauzula – nanosi se na akreditivni iznos, cijenu po jedinici robe ili količinu. Dozvoljava odstupanje od $\pm 10\%$ akreditivnog iznosa, cijene po jedinici robe ili količine.
- U nalogu mora biti točno navedeno na što se točno odnosi cirka klauzula na određeni element ili na sve zajedno. Ako je nema moguće odstupanje iznosi $\pm 5\%$.
- Ako je banka otvorila akreditiv na iznos cirka 100.000 HRK, učinak cirka klauzule se odnosi jedino na akreditivni iznos, a ne na cijenu po jedinici ili količinu robe.

- Ako se cirka klauzula odnosi na akreditivni iznos i na količinu, korisnik akreditiva može predočiti banci fakturu koja je glede količine i vrijednosti povećanja za 10% tj. na iznos od 110.000 HRK.
- Ako se cirka klauzula odnosi samo na količinu akreditivni iznos je gornja granica 100%, banka ne može isplatiti 110% iako korisnik dostavi 110% robe.

6) Oznaka vrste, kvalitete i količine robe

- Banke savjetuju nalogodavcima da u nalogu za otvorenje akreditiva ne uključuju pretjerane pojedinosti koje se odnose na vrstu i opis robe.

Temeljna načela akreditivnog poslovanja

1) Načelo inkorporacije – potrebno je navesti po kojim pravilima se akreditiv sudi. Za akreditive otvorene u okviru SWIFT-a vrijedi da se sude prema pravilima JPO 500.

2) Banke posluju sa dokumentima, ne robom ili uslugama

Banke se ne spuštaju u problematiku samog osnovnog posla i odnose među stranama, kontroliraju samo dokumente, a ne njihovu stvarnost.

Korisnik kredita mora priložiti:

- Commercial invoice – faktura
- Shipper's copy waybill – original tovarnog lista plaćeno unaprijed (freight prepaid)
- Insurance policy – polica osiguranja
- Težinski certifikati, ako i ostali dokumenti navedeni u akreditivu

3) Akreditivni posao je odvojen od osnovnog posla – akreditivni posao je neodvisan od osnovnog posla na kojoj se temelji. Banke se ne obaziru na osnovni posao i nisu njime obavezane. Akreditivna obveza banke je neovisna od zahtjeva ili prigovora što ih može dati nalogodavac akreditiva iz svojih odnosa sa akreditivnom bankom ili korisnikom akreditiva.

4) Dokumentarna strogost – banke sa dužnom brigom profesionalca kontroliraju da li su dokumenti po svojem vanjskom izgledu (on their face) skladni sa akreditivnim uvjetima i rokovima, te da li su dokumenti po svom vanjskom izgledu međusobno skladni. Banke su dužne pregledati samo one dokumente koje se navode u akreditivu.

Osim 3 subjekta mogu u akreditivnom poslu nastupiti:

- 1) avizirajuća banka - advising bank – obavještajna banka (banka poštar) – dužna je o otvaranju akreditiva obavijestiti njegovog korisnika
- 2) isplatna banka – paying bank – kontrolira dokumente i isplaćuje iznos korisniku, akreditivna banka se obvezuje da će je rambursirati za isplaćeni iznos
- 3) konfirmirajuća banka - confirming bank – confirmed L/C – akreditiv potvrđen od strane konfirmirajuće banke da će ona plaćati ako su joj dokumenti predani (koristi se kod plaćanja gdje postoje devizna ograničenja) – This credit is transferable and it is to be confirmed by you. Preuzima obvezu plaćanja mora se dogovoriti s akreditivnom bankom kako će je rambursirati, mora ugovoriti pokriće – obično su to kontokorentne banke, pa se naplaćuje s računa akreditivne banke pri sebi.
- 4) rambursna banka – reimbursing bank – akreditivna banka može rambursirati isplatnu i/ili konfirmirajuću banku direktno ili putem treće banke.

VRSTE AKREDITIVA

1. Uvjetni i bezuvjetni

- Kod uvjetnih akreditiva korisnik prije ispunjavanja bančine obveze mora ispuniti uvjete. Primjer su dokumentarni ili robni akreditiv.
- Kod bezuvjetnih akreditiva obveza banke nije vezana posebnom činidbom korisnika akreditiva

2. Obični i dokumentarni

- Kod običnih akreditiva banka ispunjava svoju obvezu prema korisniku bez njegove obveze da banci podnese dokumente.
- Dokumentarni akreditiv postoji onda kada je banka obvezna ispuniti korisniku akreditiva obvezu, uz uvjet da joj se podnesu dokumenti. Ti dokumenti su:
  - otpremni dokumenti
  - dokumenti o osiguranju
  - trgovačke fakture
  - ostali dokumenti (skladišni receptisi, nalozi za isporuku, certifikati...)

Svaki akreditiv mora sadržavati odredbu o krajnjem roku za podnošenje dokumenata na plaćanje, akceptiranje ili negociranje.

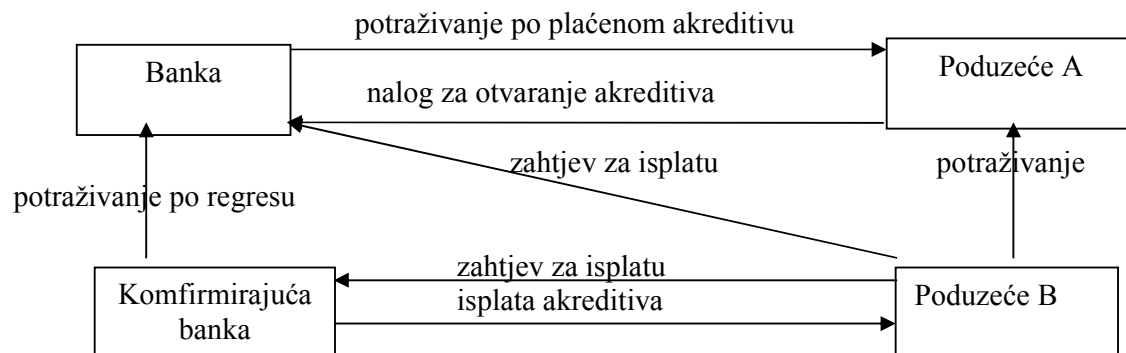
3. Opozivi i neopozivi akreditiv

Od 1994 svaki je neopozivi osim ako nije navedeno suprotno. Opozive akreditive nalagodavatelj može opozvati prije isteka roka za koji je akreditiv otvoren. Banka u ovom slučaju nije čvrsto obvezana prema korisniku akreditiva i kao takav nije siguran instrument naplate. Neopozivi akreditiv je čvrsta, neopoziva, samostalna i neposredna obveza banke prema korisnicima akreditiva, koji se može ukinuti ili izmijeniti samo sporazumom svih zainteresiranih

4. Potvrđeni (konfirmirani) i nepotvrđeni akreditiv

- Nepotvrđeni akreditiv javlja se u slučaju kada druga banka koju ovlasti akreditivna banka svoju ulogu ograniči samo na priopćavanje sadržaja akreditiva njegovu korisniku ne ulazeći u nikakvu drugu obvezu prema njemu.
- Potvrđeni akreditiv javlja se u slučaju kada banka ovlasti i pozove drugu banku da potvrdi neopozivi akreditiv. Radi se o novoj, dodatnoj samostalnoj obvezi konfirmirajuće banke prema korisniku akreditiva. Najčešće se koristi kada kupac nema povjerenja u akreditivnu banku ili češće kada pravna regulativa određene zemlje brani stranim bankama da isplaćuju novac rezidentima te zemlje.

Osim postojeće obveze banka preuzima i samostalnu i neposrednu obvezu. Potvrđeni akreditiv daje veću sigurnost korisniku.

5. Prenosivi i neprenosivi akreditiv

Oznaka da je akreditiv prenosiv znači da korisnik akreditiv može prenijeti svoja prava iz akreditiva na neku treću osobu.

6. Neprenosivi akreditiv

Ukoliko na akreditivu nije navedeno da je prenosiv, prava koja ostvaruje korisnik akreditiva ne mogu se prenijeti na neku treću osobu.

7. Ostale vrste akreditiva

- **isplatni akreditiv** – isplata se obavlja u gotovini odmah ili nakon roka dospijeća
- **akceptni akreditiv** – prodavatelj kreditira kupca, uključena je mjenica kao vrijednosni papir. Korisnik akreditiva daje dokumente i priprema mjenicu – javlja se kao remitent i trasant, akreditivna banka akceptira mjenicu – akceptant, mjenica glasi na iznos u akreditivu. Predstavlja najbolji oblik refinanciranja s prodajom mjeničnog potraživanja (po LIBORU se može prodati takvo potraživanje) – potreban akcept dobre banke.
- **negocijabilni akreditiv** – ostatak anglosaksonske prakse, uz ostale dokumente kupac daje i mjenicu trasiranu na nalagodavatelja, ne u službi vrijednosnog papira nego kao dokaz da je korisnik po akreditivu iznos primio, dospelost mjenice «at sight».
- **domicilirani i cirkularni akreditiv** – domicilni označuje u kojoj se banci akreditiv isplativ, a cirkularni se može koristiti u više banaka.
- **rotativni (revolving) i jednokratni akreditiv** – rotativni omogućava da se svota akreditiva po iskorištenju ne gasi, a kod jednokratnog se gasi pošto je iskorištena svota na koju se gasi. Kod revolving akreditiva zahtijeva se manje novčano pokriće, a provizija se banci plaća prema stvarno obavljenim tranšama
- **domaći i inozemni akreditiv** – domaći otvara jedna banka u drugoj banci u istoj zemlji, a inozemni otvara domaća banka u banci u inozemstvu (nostro) ili inozemna banka u domaćoj banci (loro)
- **Back to back akreditiv** (podakreditiv) - blizak prijenosnom akreditivu, razvio se je kao odgovor na zahtjev da banke omoguće financiranje akreditivnog pokrića u poslovima kada se organizator posla pojavljuje kao kupac i prodavatelj iste robe (reeksport), a nema drugih izvora koji bi služili kao pokriće za otvaranje akreditiva.
- **Standby akreditiv** – proizvod američke bankovne prakse, nadomješta europsku garanciju na prvi poziv. Američki zakoni ne dopuštaju svojim bankama izdavanje abstraktnih bankovnih garancija plativih na prvi poziv.
- **Red clause** – danas rijetko u primjeni, korisnik po akreditivu može vući 5-10% avans kako bi financirao otpremu robe, daje se pismena obveza za vraćanje avansa ukoliko se roba ne pošalje.

U JPO-500 nisu regulirani akreditivi: Revolving, Back to back, Red clause

Banka ima rok 7 dana da predložene dokumente ili honorira ili reklamira, ako ih reklamira mora ispuniti uvjete:

- rok (7 dana)
- konkretizirano obrazloženje i navedeni propusti zbog kojih banka vrši reklamaciju
- odluka da li banka predlagatelju vraća dokumente ili i čuva za njega (važni imovinski dokumenti, tko posjeduje konosman vlasnik je robe).

Prekluzija (gubitak prava): Ako banka sa zakašnjenjem ili nepravilno reklamira dokumente izgubi svoja prava i dužna je plaćati. Učinak prekluzije vrijedi za akreditivnu i konfirmirajuću banku, NE za nominiranu – isplatnu banku.

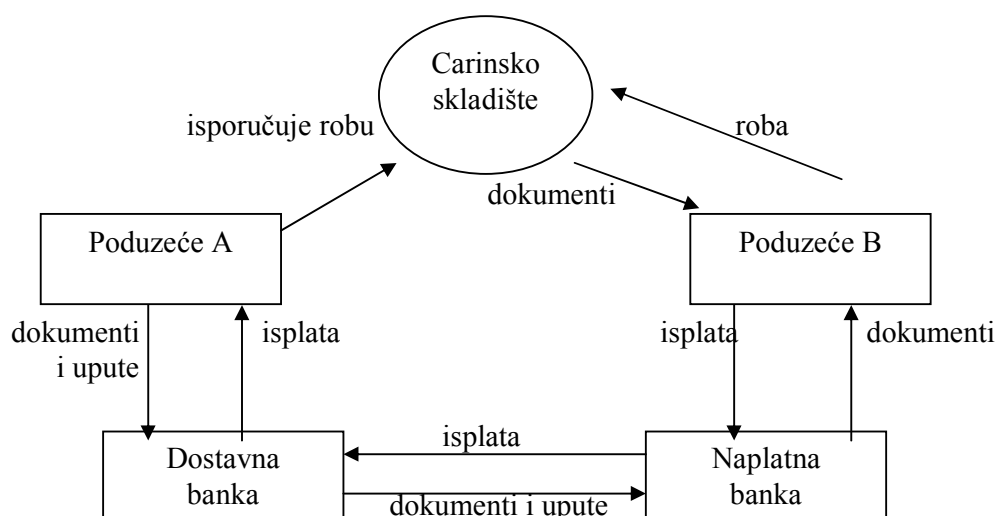
Prijeboj međusobnih potraživanja

Dopustiv je prijeboj samo neposrednih (direktnih), neospornih i dospjelih međusobnih potraživanja, NE potraživanja koja su na banku cedirana.

DOKUMENTARNA NAPLATA – INKASO POSLOVI

Dokumentarna naplata – inkaso poslovi (documentary collections) - instrumenti plaćanja u platnom prometu s inozemstvom koji podrazumijevaju otkup inkaso vrijednosnih papira i dokumenata, a koriste ih poslovni partneri koji se međusobno dobro poznaju i uživaju puno međusobno povjerenje. Inkaso poslovi se često koriste u platnom prometu s inozemstvom jer pružaju relativnu sigurnost prodavatelju i kupcu. Njima se dokazuje pravo na robu (robni inkaso) i pravo na neku tražbinu (nerobni inkaso).

Robni se inkaso primjenjuje u platnom prometu s inozemstvom kada između izvoznika i uvoznika postoji izgrađeno uzajamno povjerenje stečeno na osnovi dugogodišnje poslovne suradnje, ili ukoliko su uvjeti na tržištu takvi da uvoznik diktira uvjete plaćanja, a izvoznik ima interes za plasman svoje robe na tom tržištu. Izvoznik uspooredno sa otpremom ugovorene robe izdaje inkaso nalog koji zajedno s priloženim dokumentima i instrukcijama upućuje banci da sama ili preko svoje korespondentske veze ostvari naplatu.

Poslovna praksa i Jedinstvena pravila ICC-a za inkaso JPI-522 (Uniform rules for collections, ICC, Publ.522, Rev. 1995) poznaju u okviru posla dokumentarnog akreditiva slijedeće financijske klauzule:

a) Dokumenti naprema plaćanju (D/P, documents against payment) – stranke u poslu su se dogovorile da će prodavatelj kupcu preko banke isporučiti financijske, robne, transportne i dokumente o osiguranju, ako kupac plati iznos naveden u fakturi.

b) Dokumenti naprema mjeničnom akceptu (D/A, documents against acceptance)

Upotrebljava se analogija D/P klauzule, s tom razlikom da se dokumenti izručuje naprema izvršenom akceptiranju mjenice, na taj način se kreditira kupac (30,60,90 dana) Kao mjenični iznos upisuje se iznos fakture, dospelost prema originalnom dogovoru, vrijedi zakonska regulativa sjedišta vjerovnika. Kod D/A (dokumenti koje treba predočiti: faktura, specifikacija, osiguranje, tovarni list – kao i kod D/P + ispunjena mjenica):

Iznos na mjenici = fakturi,

Dospelost = po dogovoru

Vjerovnik = prodavatelj (izdavatelj)

Kupac u banci akceptira mjenicu i podigne dokumente, mjenicu banka šalje natrag izvozniku.

c) Dokumenti naprema mjeničnom akceptu, izručenje dokumenata pri plaćanju mjenice – gotovo se ne koristi u praksi.

d) Dokumenti naprema neopozivom potvrđenom platnom nalogu (irrevocable confirmed payment order) – veoma blizu institutu bankovne garancije, pokriva ne samo rizik neplateži već i rizik da dokumenti neće biti otkupljeni. JPI ovu vrstu inkasa ne uređuju.

Pri upotrebi ove klauzule kupčeva banka prodavatelju robe unaprijed potvrdi da će ona sama isplatiti dogovoreni iznos ako joj prodavatelj dostavi zahtijevane robne, transportne i osiguravateljske dokumente. Kada inkasna banka pismeno potvrdi prodavatelju da je primila takav nalog i da će ga izvršiti, prodavatelj dobiva samostalan zahtjev naspram banke za plaćanje određenog iznosa ukoliko joj predloži zahtijevane dokumente.

e) Dokumenti naprema odloženom plaćanju – pokriva standby akreditiv – stranke u osnovnom poslu se dogovore da će prodavatelj kratkoročno kreditirati kupca (90-180 dana) u okviru dokumentarnog inkasa, ali s tom razlikom što u posao kreditiranja nije uključena mjenica kao kreditni instrument nego standby akreditiv. Ovime se ne isključuje rizik neotkupa dokumenata, nego se prodavatelju osigurava sigurnost plaćanja na dogovoreni dan dospeljeća.

Arbitražna praksa zastupa stajalište pri dokumentarnim inkasima da je reklamacija robe izvedena prije otkupa dokumenata (čak i ako se radi o pregledu robe od neutralne osobe) preuranjena i zbog toga se ne uvažava. Banka pošiljateljica tj. inkasna banka nisu ovlaštene da dokument izruče kupcu na temelju njegove izjave o međusobnom prijeboju potraživanja. Iako naplatna banka nastupa u interesu nalogodavatelja inkasa, s njim nije u pravnom odnosu i nasuprot nje nalogodavatelj nema neposrednih zahtjeva niti mogućnosti davanja neposrednih uputa, jedini koji to ima je dostavna banka. Inkasna banka nije dužna kontrolirati dokumente s istom strogosti koja vrijedi u akreditivnom poslovanju, njezina kontrola je ograničena na utvrđivanje da li su priloženi svi dokumenti koji su u inkasnom nalogu navedeni. U slučaju manjkavih uputa banka će dokumente izručiti kupcu jedino uz istovremeno plaćanje i nije odgovorna za posljedice koje bi rezultirale iz kašnjenja pri izručenju dokumenata.

Banke po propisu JPI-522 ne odgovaraju za:

- postupanja drugih banka uključenih u inkaso posao,
- oblik, autentičnost i pravni učinak pojedinih dokumenata,
- opis, količinu, težinu, kvalitetu, stanje, pakiranje, nabavu ili samo postojanje robe,
- platnu sposobnost ili kredibilnost pošiljatelja, špeditera, prijevoznika, osiguravatelja i drugih,
- posljedice gubitka ili kašnjenja dostave dokumenata,
- greške ili kašnjenja pri prijenosu telekomunikacijskih poruka, grešaka u prijevodu ili objašnjenju tehničkih izraza,

- posljedice nastale radi više sile,
- posljedice slanja robe na ime banke bez prethodne suglasnosti banke.

Banke odgovaraju za konkretno i profesionalno postupanje po primljenim inkaso uputama.

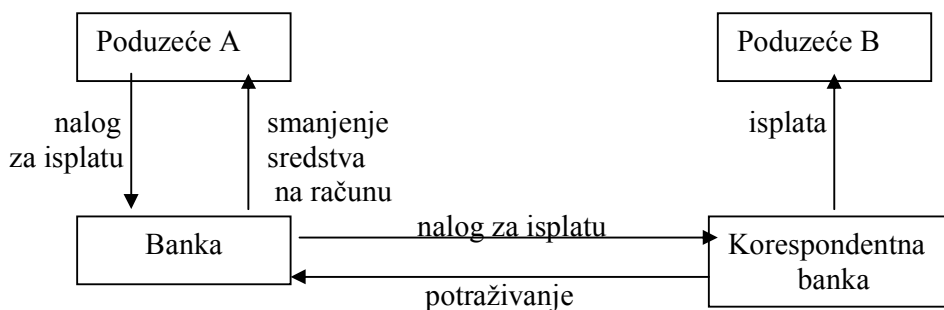
Nerobni ili čisti inkaso predstavlja naplatu VP-a koje ne prate komercijalni papiri. Kod predaje tih papira banci na inkaso, novčani se iznos vlasniku odobrava tek nakon izvršene naplate. Nakon predaje VP-a bankama na inkaso prijenos se obavlja pomoću tzv. **inkaso indosamenata**. Ovisno o posredničkoj ulozi banke i njejoj obvezi u inkaso poslu razlikuju se **nostro** i **loro** inkaso poslovi. Kod **nostro inkaso poslova** domaća se banka javlja kao banka nalogodavca od kojeg prima dokumente na naplatu. Kod **loro inkaso poslova** domaća banka se javlja kao inkaso-banka koja dokumente primljene od inozemnog korespondenta prezentira domaćem dužniku.

Sudionici dokumentarne naplate su:

- **nalogodavac** – klijent koji povjerava posao naplate svojoj banci i dostavlja joj dokumente,
- **dostavna banka** (remitent) – nalogodavac joj povjerava posao,
- **naplatna banka** – svaka banka uključena u postupak naloga za naplatu,
- **prezentirajuća banka** – naplatna banka koja prezentira dokumente trasatu,
- **trasat** – prezentiraju mu se dokumenti radi naplate.

BANKOVNA DOZNAKA

Međunarodna bankovna doznaka spada u najstarije i najmasovnije instrumente platnog prometa, kojim domaća banka po nalogu svog komitenta nalaže inozemnoj banci – korespondentu isplatu određene novčane svote.

U vanjskotrgovinskom poslovanju koristi se u sljedećim poslovnim situacijama:

- za plaćanje robe manjih vrijednosti, prije prispjeća robe u zemlju uvoznika,
- za plaćanje ugovorenog predujma bez obzira na njegovu visinu, prije isporuke robe ili izvršenja neke gospodarske usluge, uz odgovarajuće osiguranje nalogodavca za izvršenje doznake za inozemstvo od rizika neizvršenja ili nepotpunog izvršenja ugovornih obveza inozemnog korisnika bankovne doznake,
- za plaćanje anuiteta po kreditnom aranžmanu s inozemnim dobavljačem **odnosno** inozemnim vjerovnikom,
- za ostala nerobna plaćanja...

Obavljanje platnog prometa sastoji se u izdavanju posebnog naloga banci za izvršavanje doznake u inozemstvo. Nalogodavac za izvršenje doznake u inozemstvo mora imati poslovne banke financijsko pokriće na temelju kojeg će banka izvršiti bankovnu doznaku u skladu s primljenim uputama ispisanim na posebnom obrascu "Nalog za doznaku u inozemstvo" koji se sastoji od:

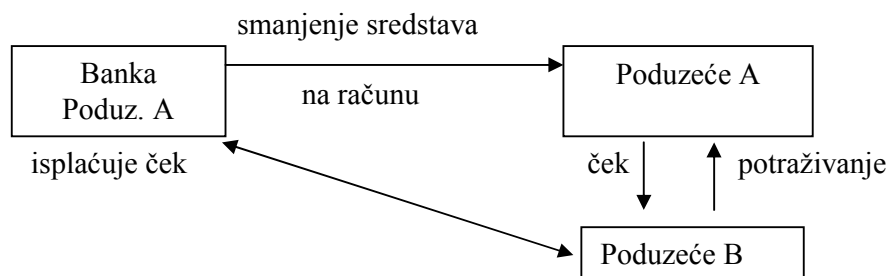
- iznosa doznake,
- valute u kojoj će se izvršiti plaćanje,
- naziva ili imena korisnika kojem treba izvršiti isplatu,
- za čiji se račun obavlja isplata,
- svrhe doznake,
- eventualnih uvjeta uz koje će se izvršiti plaćanje,
- klauzule o pokriću banci za izvršenu doznaku u inozemstvo.

Banka može nalog izvršiti direktnom isplatom korisniku, prijenosom u korist njegovog računa, poštanskom uputnicom, čekom i dr. Vrste bankovnih doznaka su:

- nostro – naša banka njome transferira iznos deviznih sredstava u inozemstvo
- loro – obavlja se transfer deviznih sredstava u našu zemlju
- robna – obavlja se plaćanje po robnim transakcijama
- nerobna – obavlja se transfer deviznih sredstava u inozemstvo po raznim osnovama iz poslovnih i neposlovnih odnosa s nerezidentima
- uvjetna – obavlja se isplata ino-korisniku nakon što on izvrši ugovorenu obvezu koja je uvjet za isplatu
- bezuvjetna - obavlja se isplata u inozemstvo bez uvjeta
- konvertibilna – služi za plaćanje u konvertibilnim devizama
- nekonvertibilna – služi za plaćanja u zemlji i naplate iz zemlje s kojima je zaključen klirinški način plaćanja i kod kojih se doznake vode u obračunskoj valuti, a plaćaju se i naplaćuju u kunama preko HNB.

ČEK

Ček je formalan vrijednosni papir sa zakonom određenom formom koji se koristi u međunarodnim plaćanjima, a može glasiti na ime, na donositelja i po naredbi. Ček je vrijednosni papir kojim izdavatelj (trasant) bezuvjetno nalaže drugoj osobi (trasatu) – banci da iz njegovog pokrića pri njoj isplati zakonitom imatelju čeka određenu svotu novca. Ček se pravno temelji na ugovoru o novčanom depozitu kojeg ima trasant pri banci.

Ček ima 6 bitnih sastojaka:

1. naznaku da je ček napisanu u tekstu isprave
2. bezuvjetni naputak da se plati određena svota novca iz trasantova pokrića

3. ime trasata
4. mjesto plaćanja
5. mjesto i dan izdanja
6. potpis trasanta

Glavne razlike između mjenice i čeka:

- čekovni trasat može biti samo banka,
- ček može biti izdan na donositelja,
- ček ne poznaje institut akcepta niti kamatnu klauzulu,
- ček je plativ «na pogled»,
- ček se ne može izdati u kopiji,
- ček ne može biti domiciliran,
- protest nije uvjet za provedbu regresa (nadmješta ga pisana izjava trasata o neplaćanju)
- trasat nije čekovni dužnik,
- ček se može opozvati,
- imalac čeka može odbiti djelomično plaćanje čeka

Ček se smije izdati samo na onu osobu pri kojoj trasant ima pokriće i s kojim može slobodno raspolagati. Nepostojanje pokrića nema za posljedicu nevaljanost čeka, nego zahtjeva odštetnu, kaznenu i poreznu odgovornost izdavatelja takvog čeka.

Pojedine vrste čekova razvrstavaju glede na:

- način određivanja čekovnog imaoaca,
- način upotrebe čeka,
- ulogu u kojoj nastupaju čekovni trasant i trasat

Način određivanja čekovnog imaoaca:

- **ček na ime** – točno je određen čekovni imalac (remitent čeka). Ako je čekovni remitent označen alternativno (npr. plaćajte Podravka d.d. ili donositelju) takav ček se ocjenjuje kao ček na donositelja.
- **ček na donositelja** – sadrži klauzulu «plaćajte donosiocu». Banka nije dužna utvrditi da li je osoba koja daje ček na naplatu i pravno legitimni imatelj čeka.
- **vlastiti trasirani ček** – ček pri kojem su trasant i trasat ista osoba.
- **ček trasiran po vlastitoj odredbi** – ček pri kojem su trasant i remitent ista osoba,

Način upotrebe čeka:

- **gotovinski ček** – posjeduje uputu za plaćanje određenog iznosa u gotovini.
- **prijenosni ček** – ček s kojim izdavatelj čeka banci nalog da s njegovog računa prenese određeni iznos na račun remitenta.
- **obračunski ček** – posjeduje klauzulu «samo za obračun», koja zabranjuje gotovinsku isplatu.
- **barirani ček** – ček prekrižen sa dvije dijagonalne crte i unovčiv samo pri određenoj banci.

Posebne vrste čekova:

Certificirani ček – Ženevski jedinstveni zakon o čeku zauzima stajalište da ček ne može bit akceptiran i da se svaka izjava na čeku koja ima svojstvo akcepta smatra nevažećom. Američka poslovna praksa razvila institut certifikacije čeka sa istim pravnim posljedicama kao i akcept.

Vizirani ček – čekovi koji posjeduju klauzulu «Visa br...» i potpis banke. Viziranjem čeka

banka – trasat potvrđuje postojanje čekovnog pokrića u trenutku izdavanja čeka, ali sama banka ne preuzima obvezu da će pri predočenju, ček i isplatiti.

Bankovni ček - Ženevski jedinstveni zakon o čeku zauzima stajalište da čekovni trasant i trasat ne mogu biti ista osoba, ali je izvanredno dopušteno izdavanje bankovnog čeka. Bankovni ček ne može glasiti na donositelja nego samo na ime.

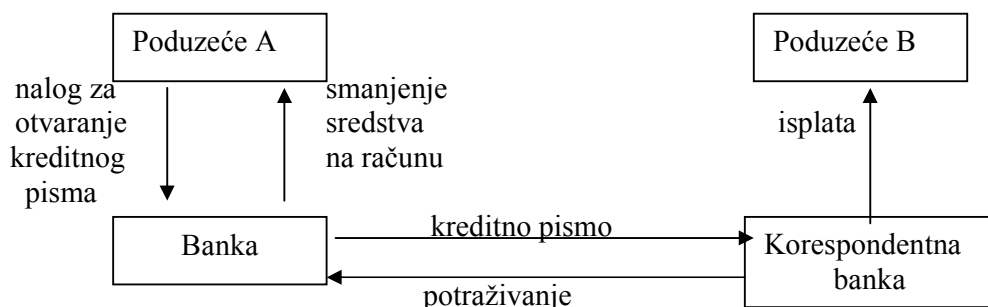
Dokumentarni ček - javlja se kod izvoza roba i usluga. Uz ček se pojavljuju određeni dokumenti (faktura, teretnica) jer je njima uvjetovana isplata.

Rokovi u kojima se ček mora podnijeti na naplatu u domaćem platnom prometu su:

1. 8 dana od dana izdanja ako je isto mjesto izdanja i plaćanja u zemlji
2. 15 dana od dana izdanja ako je mjesto izdanja i plaćanja različito, ali je u istoj zemlji
3. 20 dana od izdanja ako je ček izdan u europskoj zemlji
4. 60 dana od izdanja ako je ček izdan izvan Europe

KREDITNO PISMO

Kreditno pismo je instrument plaćanja s inozemstvom kojim tuzemna banka posebnim pismom izdanim redovito u posebnoj formi ovlašćuje svoga korespondenta u inozemstvu da isplati odjednom ili djelomično iznos naveden u njemu.

Osobe koje se pojavljuju u poslovanju s kreditnim pismom:

- nalogodavac izdavanja kreditnog pisma – fizička ili pravna osoba koja kod banke izdavatelja raspolaže određenim sredstvima
- banka – izdavatelj kreditnog pisma
- banka – isplatioca kreditnog pisma
- korisnik kreditnog pisma

Kreditna pisma dijele se na:

- posebno kreditno pismo – ovlašćuje se banka da sama izvrši isplate iz pisma.
- cirkularno kreditno pismo – ovlašteno više banaka za isplatu pisma.

Banka koja izdaje kreditno pismo adresira ga obično neposredno na korisnika, a dostavu obavlja poštom, predajom nalogodavatelju koji ga sam uručuje korisniku ili konačnim posredovanjem neke druge banke.

Osnovni elementi kreditnog pisma:

- naziv i sjedište banke koja je izdala pismo
- broj kreditnog pisma

- mjesto i datum izdavanja
- ime osobe na koju glasi
- iznos do kojega se mogu obavljati isplate iz kreditnog pisma
- potpisi ovlaštenih osoba banke koja je izdala kreditno pismo

KREDITNA KARTA

Kreditna karta je praktičan instrument plaćanja a njegova se kvaliteta očituje u brzom i ekspeditivnom plaćanju usluga, kupnji usluga i podizanjima gotovine na šalterima banaka. Izdavalatelj kreditne karte zaključuje s korisnikom karte ugovor po kome će izdavalatelj karte plaćati do ugovorenog iznosa u ugovorenom roku sve izdatke koje je korisnik karte izvršio na temelju kreditne karte. Kreditna karta se izdaje u unikatnu sa specifičnim oznakama koje sprečavaju falsifikat. Na njoj je označena firma izdavalatelja karte i glasi na ime i prezime korisnika. Vrste kreditnih karata:

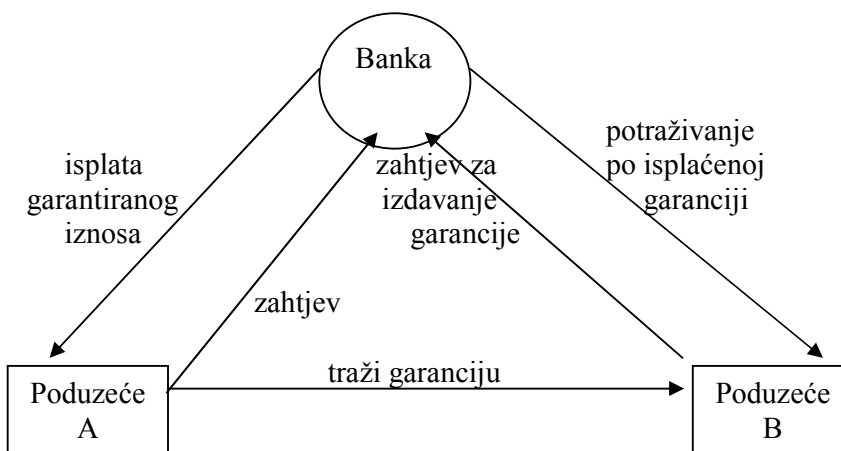
- kreditne karte po kojima izdavalatelj plaća na kraju mjeseca sve izdatke koje je vlasnik karte izvršio na temelju karte (Dinners club, American express, Hilton, Carte blanche)
- kreditne karte koje služe svom vlasniku kao garancija da ček koji izdaje ima pravo pokrića (Intercarte, Retail credit cards, Carte G., Check card, Bankers card).
- kreditne karte po kojima vlasnik karte plaća izdavalatelju izvršene izdatke o roku koji želi (Dinners club, American express, Carte blanche).

INSTRUMENTI OSIGURANJA NAPLATE POTRAŽIVANJA

BANKARSKA GARANCIJA

Bankarske garancije nastale su kao sredstvo osiguranja izvršenja ugovornih obaveza stranaka, odnosno zaštita od rizika neurednog izvršenja tih obaveza. Korisnik bankarske garancije ostvarit će uredno izvršenje ugovornih obaveza odnosno naknadu štete zbog povrede tih obaveza, ako ne od poslovnog partnera onda od banke, koja je izdala garanciju.

Banke ne osiguravaju ispunjenje obveze glavnog dužnika. One se samo obavezuju da će korisniku bankarske garancije nadoknaditi štetu u granicama visine iznosa navedenog u bankarskoj garanciji.

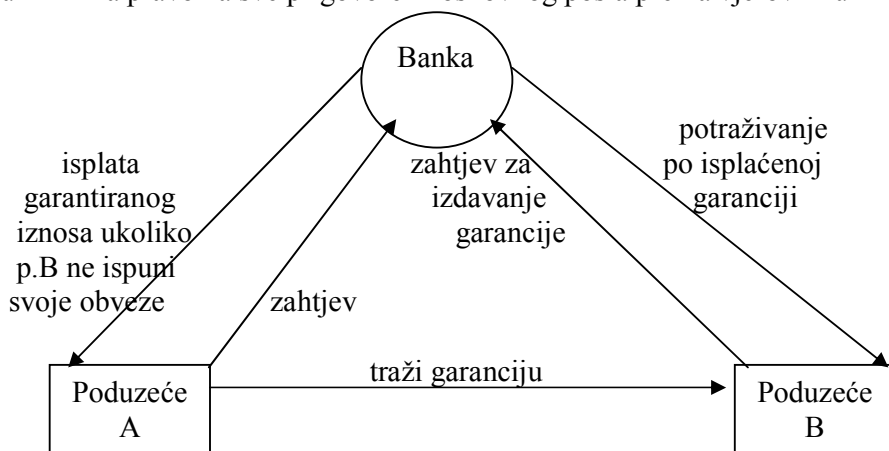

Banka može izdati garanciju po jednom od slijedećih pravnih oblika:

- 1) **akcesorno jamstvo (suretyship)**
- 2) **garancija na prvi poziv**
- 3) **mjenični akcept, aval ili indosament (avalist ima pravo na iste prigovore kao i glavni dužnik)**
- 4) **Standby akreditiv (L/C)**

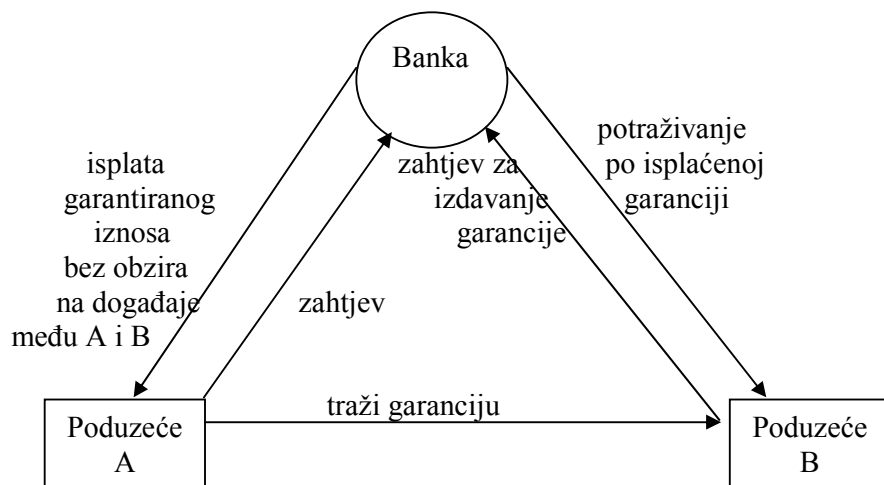
Akcesorno jamstvo – sudužnik se obvezuje plaćati dug glavnog dužnika ako to on ne učini.

- 1) akcesornost – dijeli sudbinu glavnog dužnika (ako je potraživanje iz osnovnog posla pravno nevaljano onda je i obveza banke ništavna)
- 2) subsidiarnost – vjerovnik mora prvo pokušati naplatiti dug od glavnog dužnika (tužba, sud), a tek nakon toga ide na sudužnika
- 3) sudužnik ima pravo na sve prigovore iz osnovnog posla prema vjerovniku

Bankovne garancije plative na prvi poziv

- 1) samostalnost – predstavlja apstraktnu obvezu izdavatelja prema korisniku koja je neovisna od ugovornih odnosa između nalogodavca garancije i korisnika, kao i od ugovornih odnosa između nalogodavca i garanta
- 2) neakcesornost – garant odgovara korisniku solidarno sa nalogodavcem, što znači da korisnik nije dužan tražiti naknadu od nalogodavatelja
- 3) dokumentarna obveza izdavatelja – garant je dužan plaćati garantirani iznos ako korisnik u okviru valjanosti garancije garantu predoči zahtjev za plaćanje (i druge zahtjevane dokumente) i ako su po vanjskom izgledu dokumenti identični navedenim u garanciji

Osnovna načela garancija na prvi poziv:

«PAY FIRST, ARGUE LATER» - «PRVO PLATI ZATIM SE ŽALI»

«BANKS DEAL WITH DOCUMENTS AND NOT WITH GOODS OR SERVICES» - «BANKE POSLUJU SA DOKUMENTIMA, NE SA ROBAMA ILI USLUGAMA»

Garancije na prvi poziv se pojavljuju u dva oblika:

- a) garancije koje su plative samo uz predočenje zahtjeva korisnika za isplatu (simple demand guarantees)
- b) garancije koje su plative uz predočenje zahtjeva korisnika za isplatu te njegove pismene izjave da suprotna strana u ugovoru nije ispunila svoje obveze i objašnjenje što nije ispunjeno (statement of default) – radi se o dokumentarnim garancijama (documentary guarantees).

Banka nema obvezu niti pravo provjeravati istinitost tvrdnji ili dokumenata nego ih je dužna prihvatiti ukoliko po svom vanjskom izgledu zadovoljavaju uvjete iz garancije. Klauzula «obavezujemo se plaćati na prvi poziv» - znači da se banka odrekla svih prigovora i sudskih intervencija – mora plaćati ako su traženi dokumenti predočeni pravovaljano. Korisnik garancije ima pravo zahtijevati od banke plaćanje u bilo kojem trenutku u okviru valjanosti garancije bez obveze dokazivanja nastale štete, a banka nema pravo tražiti dokaze o šteti.

Vremenska ograničenja garancije

Od 1992. godine garancija postaje neopoziva s danom njene izdaje (svaka garancija je neopoziva osim ako nije izričito navedeno suprotno). Garancija postaje važeća :

- a) s danom njenog izdavanja ili
- b) kasnijim datumom ukoliko tako određuje tekst garancije (garancija za vraćanje avansa)

Rok valjanosti garancije:

- a) kalendarski datum,
- b) nastup određenog događaja (npr. s predočenjem dokumenata koji se za istek valjanosti garancije zahtijevaju ili npr. plaćanjem avansa)

Bankovna garancija je važeća ako i nema datuma trajanja tada je rok trajanja do zastare (5 god od izdavanja). Ako zadnji dan garancije pada na neradni dan valjanost bankovne garancije se prenosi na slijedeći 1. radni dan. Ako banka ne radi zbog više sile (štrajk, pad telekomunikacija, SWIFT-a) korisnik gubi pravo iz garancije, rok se ne prenosi na 1. radni dan – **rizik više sile preuzima korisnik garancije.**

Obveza banke po izdanoj garanciji prestaje:

- plaćanjem potpunog garantiranog iznosa,
- istekom roka valjanosti,
- vraćanjem garancije prije roka valjanosti,
- primitkom pismene izjave korisnika da neće tražiti plaćanje po garanciji,
- s potpunom redukcijom garantiranog iznosa (kod avansnih garancija, garancija za popravke),
- s nepravovremenim ili nepotpunim predočenjem dokumenata koji se zahtijevaju u garanciji

U garanciji banka zahtjeva «**dokumenti do datuma isteka valjanosti moraju biti u našem posjedu**». Preporučene pošiljke valjaju kod sudskih poslova, ali ne kod bankovnih.

VRSTE BANKARSKIH GARANCIJA

Vrste garancija ovisno o riziku što ga garancija pokriva:

- 1) Garancija za stvarnost ponude (tender guarantee)
- 2) Garancija za dobro izvršenje posla (performance guarantee)
- 3) Garancija za povrat avansa (advance payment guarantee)
- 4) Platna garancija (payment guarantee)
- 5) Garancija za povrat zadržanog iznosa (retention money guarantee)
- 6) Garancija za popravak (warranty guarantee)
- 7) Konosmanska garancija (B/L guarantee)
- 8) Carinska garancija (customs guarantee)
- 9) Sudska garancija (judicial guarantee)

Primjer upotrebe garancija: Izgradnja autoceste Rijeka-Zagreb, investitor Hrvatske autoceste (HAC), izvođač radova GP Krk d.d.. Prije javne licitacije HAC objavi da potencijalni izvođači kupe od HAC-a tehničku dokumentaciju da izrade ponudu (tender). U dnevnim novinama se objavljuje tender da se pošalju ponude.

1. HAC zahtjeva garanciju za stvarnost ponude (tender guarantee – bid bond) (obično 5-10% vrijednosti posla) – zbog rizika da izvođač ne pristane na uvjete koje je sam ponudio u ponudi, te se natječaj ponovo mora raspisivati.

Tekst garancije: «...*Obavješteni smo da je nalogodavatelj garancije odgovarajući na Vaš poziv za podnošenje ponuda (BROJ) od (DATUM) za nabavku/izvršenje robe (OPIS USLUGE/RADOVA /ROBA) podnio svoju ponudu (BROJ) od (DATUM).*

Prema uvjetima iz poziva za podnošenje ponuda, ponude moraju sadržavati i garanciju za stvarnost ponude.

Na zahtjev korisnika garancije, mi (IME BANKE) neopozivo se obvezujemo da ćemo platiti svaki iznos ili iznose koji ukupno ne prelaze (GARANTIRANI IZNOS) čim dobijemo Vaš pisani zahtjev za isplatu garancije i pisanu izjavu kojom izjavljujete:

- 1) *da je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) prema važećem ugovoru i*
- 2) *na koji način je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) iz važećeg ugovora...»*

2. GP Krk je potpisao ugovor, garancija za stvarnost ponude prestaje vrijediti. Izvođač – GP Krk pristaje na rok izgradnje i penale za zakašnjenje, greške itd – HAC se osigurava **garancijom za dobro izvršenje posla (performance guarantee)**, (GP Krk ju je dužan dati 14 dana od potpisivanja ugovora) – pokrivaju se odštetni zahtjevi što ih HAC ima do izvođača ako posao završi sa zakašnjenjem, sa greškom ili ga ne izvrši.

Tekst garancije: «...*Obavješteni smo da ste sa nalogodavateljem garancije sklopili ugovor (BROJ) od (DATUM), za izvršenje usluga/nabavu robe (OPIS USLUGE/RADOVA/ROBA).*

Prema uvjetima iz potpisanog ugovora, nalogodavatelj garancije mora dostaviti korisniku garanciju za dobro izvršenje posla.

Na zahtjev korisnika garancije, mi (IME BANKE) neopozivo se obvezujemo da ćemo platiti svaki iznos ili iznose koji ukupno ne prelaze (GARANTIRANI IZNOS) čim dobijemo Vaš pisani zahtjev za isplatu garancije i pisanu izjavu kojom izjavljujete:

- 1) *da je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) prema važećem ugovoru i*

2) na koji način je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) iz važećeg ugovora...»

3. GP Krk-u je potreban avans kako bi mogao organizirati početak izgradnje. HAC pristaje platiti 10-15% avansa 15-20 dana od potpisa ugovora – avans HAC plaća na račun GP Krk-a, ako GP Krk da **garanciju za povrat avansa (advance payment guarantee)** (rizik: izvođač dobio avans, a ne započinje sa radovima).

Tekst garancije: «...Obavješteni smo da ste sa nalogodavateljem garancije sklopili ugovor (BROJ) od (DATUM), za izvršenje usluga/nabavu robe (OPIS USLUGE/RADOVA/ROBA).

Prema uvjetima iz potpisanog ugovora, korisnik garancije će izvršiti isplatu avansa u visini (IZNOS) ukoliko nalogodavatelj ispostavi garanciju za povrat avansa.

Na zahtjev korisnika garancije, mi (IME BANKE) neopozivo se obvezujemo da ćemo platiti svaki iznos ili iznose koji ukupno ne prelaze (GARANTIRANI IZNOS) čim dobijemo Vaš pisani zahtjev za isplatu garancije i pisanu izjavu kojom izjavljujete:

- 1) da je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) prema važećem ugovoru i
- 2) na koji način je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) iz važećeg ugovora...»

4. Radovi na Autocesti su započeli, učinak se mjesečno obračunava i fakturira, GP Krk od HAC-a zahtjeva **platnu garanciju (payment guarantee)** koja pokriva cjelovito plaćanje na vrijeme ispostavljenih faktura.

Tekst garancije: «...Obavješteni smo da ste sa kupcem -nalogodavateljem garancije sklopili ugovor (BROJ) od (DATUM), za izvršenje usluga/nabavu robe (OPIS USLUGE/RADOVA/ROBA).

Prema uvjetima iz potpisanog ugovora, naručilac robe/radova - nalogodavatelj garancije mora garantirati plaćanje robe/radova tako da izvršiocu/dobavljaču ispostavi bankovnu platnu garanciju.

Na zahtjev korisnika garancije, mi (IME BANKE) neopozivo se obvezujemo da ćemo platiti svaki iznos ili iznose koji ukupno ne prelaze (GARANTIRANI IZNOS) čim dobijemo Vaš pisani zahtjev za isplatu garancije i pisanu izjavu kojom izjavljujete:

- 1) da je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) prema važećem ugovoru i
- 2) na koji način je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) iz važećeg ugovora...»

5. Radovi su završeni, dolazi do primopredaje Autoceste, sklapa se ugovor: HAC zadržava 10% od mjesečnih faktura do kraja poslova, taj iznos GP Krk dobiva po isteku garantnog roka. Ukoliko GP Krk želi te novce odmah, HAC može isplatiti i taj iznos, ali GP Krk treba dati **garanciju za povrat zadržanog iznosa (retention money guarantee)** da će vratiti tih 10% ako se pojave greške – iz toga HAC može platiti popravak grešaka.

Tekst garancije: «...Obavješteni smo da ste sa nalogodavateljem garancije sklopili ugovor (BROJ) od (DATUM), za izvršenje usluga/nabavu robe (OPIS USLUGE/RADOVA/ROBA).

Prema uvjetima iz potpisanog ugovora, zadržani iznos u visini (IZNOS) koji pokriva obveze nalogodavatelja garancije po garanciji za popravak kvarova biti će odmah isplaćen ukoliko nalogodavatelj ispostavi garanciju za povrat zadržanog iznosa.

Na zahtjev korisnika garancije, mi (IME BANKE) neopozivo se obvezujemo da ćemo platiti svaki iznos ili iznose koji ukupno ne prelaze (GARANTIRANI IZNOS) čim dobijemo Vaš pisani zahtjev za isplatu garancije i pisanu izjavu kojom izjavljujete:

- 1) da je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) prema važećem ugovoru i
- 2) na koji način je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) iz važećeg ugovora...»

6. Garancija za popravak (warranty guarantee) se najčešće pojavljuje kod kupoprodaje robe. Stranke se dogovore oko kvalitete robe. Ako je kvaliteta robe slabija kupac može zahtijevati diskont, vratiti robu ili zahtijevati korekcije. Garancija pokriva 5-10% cijene robe.

Tekst garancije: «...Obavješteni smo da ste sa nalogodavateljem garancije sklopili ugovor (BROJ) od (DATUM), za nabavu (OPIS USLUGE/RADOVA/ROBA).

Prema uvjetima iz potpisanog ugovora, nalogodavatelj garancije mora dostaviti korisniku garanciju za popravak.

Na zahtjev korisnika garancije, mi (IME BANKE) neopozivo se obvezujemo da ćemo platiti svaki iznos ili iznose koji ukupno ne prelaze (GARANTIRANI IZNOS) čim dobijemo Vaš pisani zahtjev za isplatu garancije i pisanu izjavu kojom izjavljujete:

- 1) da je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) prema važećem ugovoru i
- 2) na koji način je nalogodavatelj garancije prekršio svoju obvezu(e) iz važećeg ugovora...»

7. Konosmanska garancija (B/L guarantee) – brodar se obvezuje da će robu prevesti i da će je isporučiti u luku iskrcanja (port of discharge) onoj osobi koja se legitimira brodaru kao vlasnik sa potpunim kompletom tovarnih listova (full set of bill of lading). U praksi često vlasnik nema sve B/L, brodar mu ne izdaje robu već je šalje u javno skladište, izručuje je jedino ako banka vlasnika B/L izda konosmansku garanciju da će isplatiti brodaru vrijednost robe ako se neka treća osoba pojavi s konosmanom i traži robu.

Tekst garancije: «...Obavješteni smo da ste spremni, u skladu sa zahtjevom (KUPAC) isporučiti (ROBA) koja je stigla na (IME BRODA), u (LUKA ISKRCAJA) na dan (DATUM), bez obzira na činjenicu da (KUPAC) trenutno nema original konosmana, kojim se dokazuje vlasništvo na navedenu robu, koji je izdan (MJESTO, DATUM). Uvjetovali ste isporuku robe (KUPCU) ukoliko Vam on isporuči bankovnu garanciju.

Na zahtjev korisnika garancije, mi (IME BANKE) neopozivo se obvezujemo da ćemo platiti svaki iznos ili iznose koji ukupno ne prelaze (GARANTIRANI IZNOS) čim dobijemo Vaš pisani zahtjev za isplatu garancije i pisanu izjavu kojom izjavljujete da imate pravo na navedeni iznos zbog gubitaka koje ste ostvarili zbog isporuke gore navedene robe bez da Vam je isporučen original konosmana...»

8. Carinska garancija (customs guarantee) - strani državljanin uvozi robu u HR ali samo privremeno za izložbu, ako robu natrag ne izveze do datuma X mora platiti carinu, za taj iznos carine uvoznik daje garanciju.

9. Sudska garancija (judicial guarantee) – strane ulaze u arbitražu, a prije suđenja dogovore se da daju garancije da će platiti ona strana koja izgubi arbitražu.

Obzirom na obvezu polaganja pokrića za danu garanciju, bankarske garancije dijele se na:

1. **pokrivene** - nalogodavac polaže novčano pokriće banci čime se garantira ispunjenje obveze
2. **nepokrivene** - banka vrši isplatu iz vlastitih sredstava

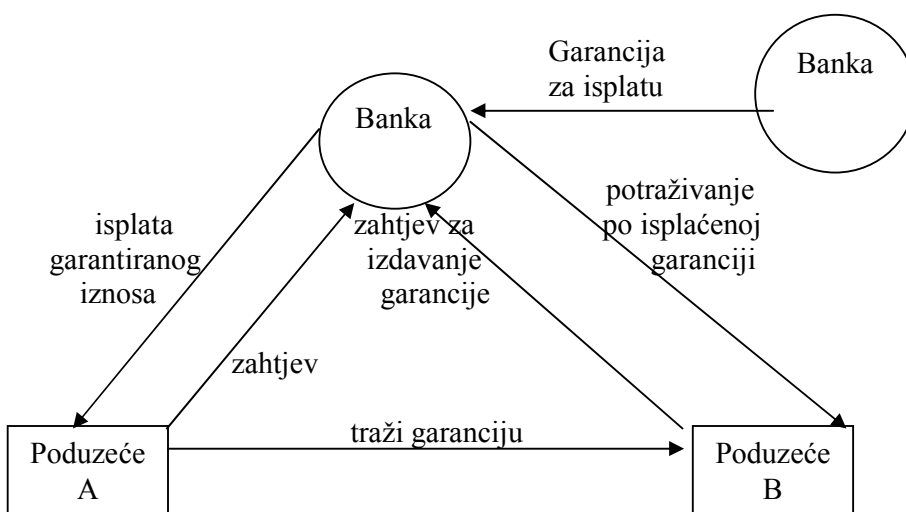
S obzirom na broj banaka koje preuzimaju garancijsku obvezu:

1. **direktne**- imamo jednu banku garanta i jednog korisnika
2. **indirektne**- između nalogodavca i banke interpolira se jedna ili više banaka koje potvrđuju ili notificiraju garanciju

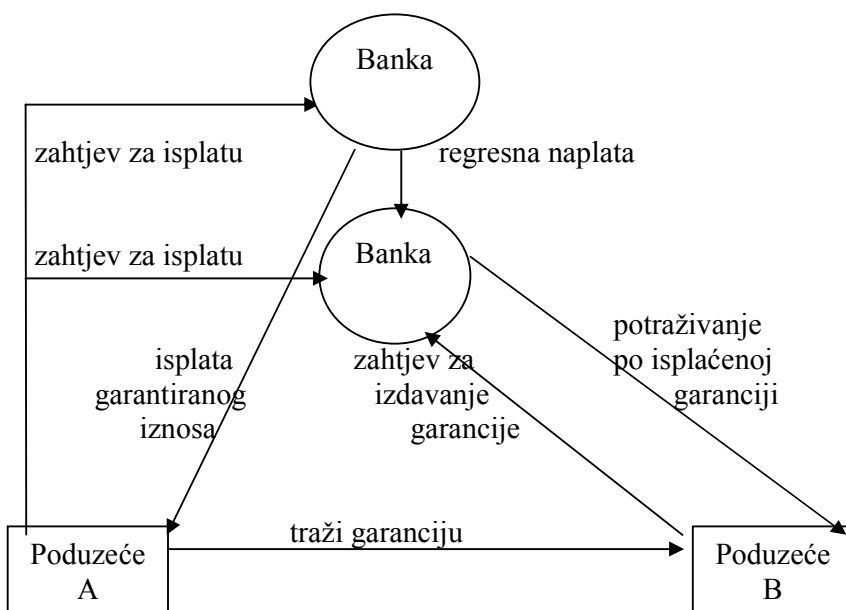
Obzirom na sadržaj, bankovne garancije mogu se podijeliti na dvije velike skupine:

- činidbene bankarske garancije**- njima banka garantira korisniku garancije da će glavni dužnik obaviti određeni posao – činidbu, odnosno rad.
  - Banka nije dužna obaviti garantiranu činidbu, već je dužna platiti svotu ugovorenu u garanciji korisniku garancije.
  - Tu spadaju npr.: - garancija za pravodobno obavljen posao,
    - garancija za sudionika u licitaciji,
    - garancija za povrat ambalaže, carinska garancija i druge.
- kreditne ili platne bankarske garancije** - jamče korisniku da će im banka garant isplatiti glavni dug ako to ne izvrši glavni dužnik. Njima se garantira povrat kredita, plaćanje isporučene robe i sl.

Protugarancije- izdana je u korist banke garanta, kojom se garantira da će banci garantu biti nadoknađeno ono što plati prema garanciji koju je izdala.

Supergarancije- njome druga banka garantira da će banka koja je izdala bankarsku garanciju ispuniti svoje obveze iz te garancije.

Uvjetne garancije - u njenom tekstu naveden je uvjet koji treba biti ispunjen da bi korisniku banka mogla isplatiti iznos iz garancije.

Bezuvjetne garancije - kod ove garancije dovoljno je da korisnik garancije podnese banci garantu zahtjev za isplatu iz garancije.

Bankarska garancija u formi dokumentarnog akreditiva - banka se po nalogu nalogodavca obvezuje isplatiti novčani iznos pod uvjetom da korisnik u određenom vremenu preda banci pisanu izjavu da dužnik o dospijeću nije izvršio svoju obvezu.

SADRŽAJ BANKARSKE GARANCIJE

Osnovni elementi bankarske garancije su:

- mjesto i datum izdavanja
- nalogodavac izdaje garancije (principal)
- naziv i adresa korisnika garancije (beneficiary)
- garant (guarantor)
- broj garancije
- osnovni posao na osnovu kojeg se zahtjeva izdavanje garancije
- garantna obveza
- iznos garancije s eventualnim klauzulama o kamatnoj stopi, kliznoj skali i dr.
- način plaćanja
- rok valjanosti garancije
- klauzula o sudskoj nadležnosti
- klauzula o vraćanju garancije
- klauzula o redukciji garantnog iznosa
- način dostave garancije
- pečat i potpis

PRAVNI ODNOSI I SUBJEKTI KOD BANKARSKE GARANCIJE

Osobe koje se pojavljuju u bankarskim garancijama:

- **nalogodavac garancije**- dužnik koji se obavezao svom poslovnom partneru da će osiguranje izvršenja obveza garantirati banka
- **banka**- izdaje garanciju -garant
- **korisnik garancije**-vjerovnik koji dobivanjem garancije stječe pravo potraživanja prema banci u okviru ugovorenih obveza u samoj garanciji

Između ovih subjekata zasnivaju se odvojeni pravni odnosi:

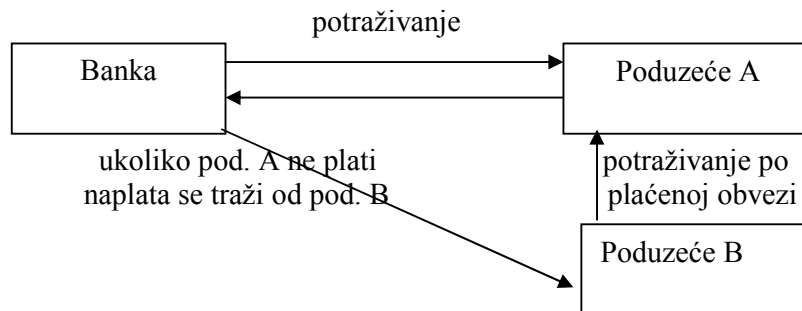
- **nalogodavac i korisnik** – predstavlja odnos između stranaka iz nekog osnovnog ugovora. Utvrđuje se koja od stranaka preuzima obvezu ishoditi bankarsku garanciju, kada i kako će nalogodavac sklopiti ugovor s određenom bankom, kakav će biti sadržaj bankarske garancije, rok njezina važenja, uvjeti pod kojima će banka biti dužna ispuniti svoju garancijsku obvezu te isprave koje će korisnik biti dužan prezentirati banci.
- **nalogodavac i banka** – nastaje bančnim prihvaćanjem naloga nalogodavca da u skladu s odredbama osnovnog ugovora izda određenu garanciju. Ugovornim odnosom utvrđuju se svi uvjeti pod kojima je banka voljna izdati tu garanciju. Banka ima pravo na naknadu za izdavanje garancije.
- **banka i korisnik** – nastaje bančnim dostavljanjem garancije korisniku, a korisnik ju prihvati. Korisnik garancije nema obveze nego samo prava iz garancije.

JAMSTVO

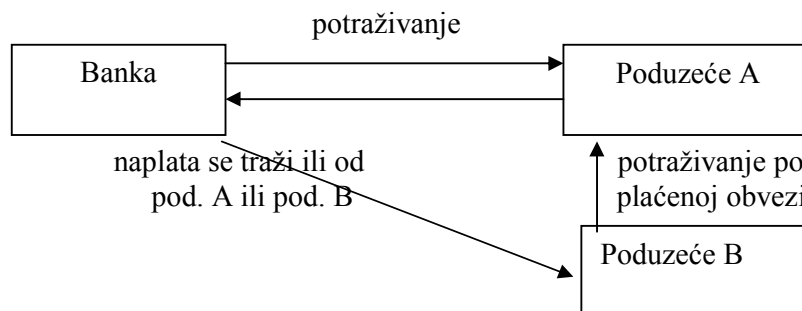
Ugovorom o jamstvu jamac se obvezuje prema vjerovniku da će ispuniti pravovaljanu i dospjelu obvezu dužnika ako to ovaj ne učini. Izdavanje jamstva je dvostrani pravni posao i nastaje očitovanjem volje obiju stranaka: jamca i osobe u čiju je korist jamstvo izdano. Jamstvo spada među jednostavne ugovore, jer prava stječe samo korisnik jamstva, a obveze preuzima samo jamac. Od jamca se može zahtijevati ispunjenje obveze koja je preuzeta temeljem ugovora o jamstvu. Obveze jamca ovise o izvršenju obveze glavnog dužnika i ako prestanu obveze glavnog dužnika, prestaju i obveze jamca.

VRSTE JAMSTAVA

Supsidijarno jamstvo je pravni institut po kojem se jamac obvezuje vjerovniku da će ispuniti dužnikovu obvezu ako je ovaj sam ne ispuni. Jamac ispunjava dužnikovu obvezu pod pretpostavkom da ta obveza postoji, da je pravovaljana i utuživa. Obveza jamca je akcesorna i nesamostalna. Ona nastaje, postoji i prestaje s nastankom, postojanjem i prestankom pravno osnovane i utužive dužnikove obveze iz osnovnog ugovora. Jamstvo osigurava vjerovnika od rizika insolventnosti dužnika, ali ne i od rizika egzistencije obveze tog dužnika. Jamčeva obveza je supsidijarna što znači da vjerovnik mora najprije zatražiti izvršenje obveze od svog dužnika, a ako to ne uspije tražiti da dospjelu obvezu plati jamac.

Solidarnim jamstvom se jamac obvezuje u ugovoru kao jamac platac, čime odgovara za ispunjenje obveze kao glavni dužnik, tako da vjerovnik plaćanje obveze u isto vrijeme može tražiti ili od dužnika ili od jamca. Solidarnim jamstvom vjerovnik se osigurao od poteškoća u naplati potraživanja što se tiče brzine i mogućnosti izbora od koga će naplatiti dospjelu obvezu.

Ako dužnik ne isplati svoju obvezu na vrijeme, vjerovnik je dužan o tome obavijestiti jamca. U protivnom vjerovnik će mu odgovarati za štetu koju bi jamac pretrpio. Ugovor o jamstvu obavezuje jamca samo ako je izjavu o jamčenju učinio pismeno. Ugovorom se može

obavezati samo ona osoba koja ima potpunu poslovnu sposobnost. Ugovor o jamstvu može se zaključiti i za uvjetnu i za određenu buduću obvezu. Jamstvo se može dati i za obvezu nekog drugog jamca - jamčev jamac ili “*superjamstvo*”.

Jamčeva obveza ne može biti veća od obveze glavnog dužnika. Svi jamci odgovaraju solidarno bez obzira na to jesu li jamčili zajedno ili odvojeno, osim ako nije drugačije ugovoreno. Izdavanje ugovora o jamstvu visoko je rizičan posao. Kod zaključivanja ugovora vjerovnik se osim jamstvom osigurava i drugim instrumentima naplate potraživanja. Ako umjesto glavnog dužnika ugovorenu obvezu vjerovniku ispuni jamac, na njega se automatizmom prenose sva osnovna i sporedna prava koja proizlaze iz osnovnog ugovora. Jamstvo se najčešće koristi pri odobravanju kredita stanovništvu. Broj jamaca određuje se ovisno o visini odobrenog iznosa kredita te o vrsti kredita. Kod jamaca postoji problem što vjerovnik ne može znati da li je i sam jamac zadužen preko svojih mogućnosti i ne jamči li za još 2, 3 ili 50 kredita.

STANDBY AKREDITIV

Američke banke po EDGE Actu ne smiju izdavati garancije na prvi poziv, taj posao obavljaju osiguravajuća društva. SAD banke stvaraju STANDBY L/C (zamjena europske garancije na prvi poziv). Standby L/C pretpostavlja abnormalnu situaciju (da jedna strana ne ispuni dogovor) dok klasični komercijalan L/C normalno odvijanje posla, instrument plaćanja, a ne osiguranja. L/C isplativ pri predodžbi 2 dokumenta:

1. Demand for payment (zahtjev za plaćanje)
2. Statement of default (izjava o tome da suprotna strana nije ispunila dogovoreno)

VRSTE STANDBY AKREDITIVA

1. **Bid bond standby** – upotrebljava se u fazi predaje ponude i uspješno zamjenjuje garanciju za stvarnost ponude (tender guarantee).
2. **Performance standby** – osigurava povrat iznosa šteta zbog neispunjene ugovorne obveze i zamjenjuje garanciju za dobro izvršenje posla (performance guarantee).
3. **Advance payment standby** – instrument osiguranja za vraćanje avansa i zamjenjuje garanciju za vraćanje avansa (advance payment guarantee).
4. **Financial standby** – instrument osiguranja povrata kredita.
5. **Warranty/Retention money standby** – zamjenjuje garanciju za popravak grešaka, odnosno za vraćanje zadržanih iznosa.
6. **Commercial standby** – kako bi pojednostavili poslovanje Amerikanci su njime zamijenili tradicionalni komercijalni akreditiv i njegovu dosta strogu formu.

MJENICA

Mjenica je vrijednosni papir propisanog oblika, koji sadržava obvezu na isplatu određene svote novca. Mjenica ima trostruku ulogu kao:

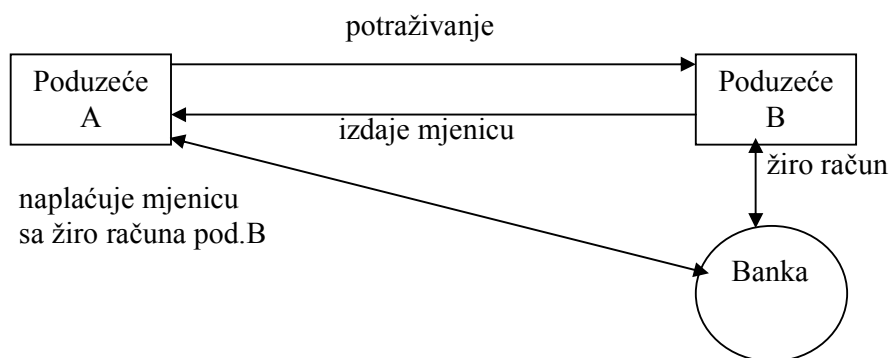
- **kreditno sredstvo**
- **sredstvo osiguranja plaćanja i**
- **sredstvo plaćanja**

Kao **kreditno sredstvo** mjenica omogućuje premošćenje razdoblja trenutne insolventnosti. Njenim izdavanjem i određivanjem dospijea u bližu ili daljnju budućnost može se odgoditi

plaćanje obveza i osigurati normalno odvijanje poslovanja. Kreditni karakter mjenice očituje se i u primjeni eskonta. Mjenica kao kreditno sredstvo funkcionira i u slučaju kredita odobrenih na osnovi mjenice koji mogu biti eskontni, avalni, akceptni i rambursni.

Kao **sredstvo osiguranja plaćanja** mjenica se koristi za osiguranje plaćanja potraživanja iz prometa roba i usluga, u kom slučaju kupac robe/usluge izdaje prodavatelju mjenicu koju će prodavatelj predati na naplatu u slučaju da mu kupac do ugovorenog roka ne podmiri njegovo potraživanje. Mjenicu kao sredstvo osiguranja plaćanja koriste financijske institucije pri odobravanju kredita, kada od korisnika kredita za osiguranje povrata traže da im preda bianco mjenicu.

Kao **sredstvo plaćanja** mjenica dolazi do izražaja u trenutku podnošenja na naplatu dospjele mjenice. To se očituje kod povezivanja vjerovnika i dužnika u lancu plaćanja putem mjenice.

Mjenica se definira kao vrijednosni papir čiji su sastojci, prijenos i ostvarenje uređeni propisima mjeničnog prava.

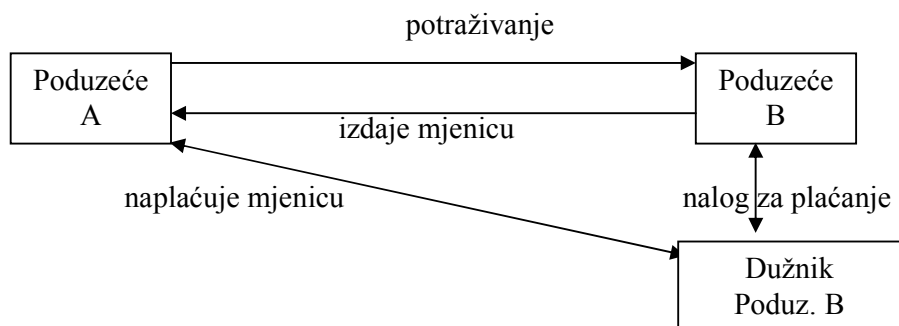
Značajke mjenice su:

1. mjenica je pisana isprava,
2. strogo je formalni papir čiji su bitni sastojci određeni Zakonom o mjenici,
3. prezentacijski je vrijednosni papir, tj. dužnim mora ispuniti obvezu tek po prezentaciji, predočenju mjenice,
4. obligacijski je VP čiji je sadržaj novčano potraživanje pa za sadržaj ne može imati neko drugo potraživanje,
5. vrijednosni je papir po naredbi jer joj takvo svojstvo Zakon izričito priznaje, a može ga izgubiti na temelju izričite klauzule trasanta (rekta klauzula),
6. mjenica je VP javne namjere – imatelju mjenice pripada pravo upisano na samoj ispravi. Vrijedi načelo formalne istine,
7. mjenična je obveza apstraktna. U trenutku izdavanja mjenice obveza se odvaja od građanskopravnog odnosa na temelju kojeg je izdana, tj. ona je neovisna o njemu. Pravna egzistencija i prestanak mjenične obveze su samostalni, a svaki potpisnik mjenice odgovara za mjeničnu obvezu na temelju svog potpisa,
8. mjenične obveze potpisnika su samostalne pa nevaljanost jednog potpisa nema za posljedicu nevaljanost obveze drugih potpisnika,
9. svi potpisnici mjenice solidarno odgovaraju imatelju mjenice.

VRSTE MJENICA

Trasirana mjenica – redovna vrsta mjenice u kojoj uvijek postoji bezuvjetni nalog trasanta (izdavatelja) upućen trasatu za plaćanje određene svote novca korisniku mjenice (remitentu).

Trasat je u pravilu trasantov dužnik ili kreditor, koji postaje glavni dužnik ili kreditor, koji postaje glavni mjenični dužnik, odnosno akceptant tek tad mjenicu prihvati (akceptira).

Danas se u praksi više koriste dvije osnovne vrste mjenica:

- **Trasirana mjenica po vlastitoj naredbi** - trasant i remitent su iste osobe; Trasant je u ovom slučaju vjerovnik koji izdaje u svoju korist mjenicu i podnosi je dužniku (trasatu) na akcept.
- **Vlastita trasirana mjenica** - Izdaje je dužnik kako bi je predao vjerovniku (remitentu), trasant se sam obvezao na plaćanje svote na koju mjenica glasi. Akcept kao niti regres ne postoje. Trasant je istovremeno i trasat.

Ostale vrste:

- **Kreditna mjenica** – važna kod dodjele kredita (zajmova). Dužnik predaje zajmodavatelju akceptiranu mjenicu. Ako dužnik ne odgovori pravodobno svojoj obvezi, vjerovnik ga može tužiti tužbom iz mjenice.
- **Domicilirana mjenica** – takva mjenica na kojoj je označena osoba koja predstavlja mjenični domicilij (banka preko koje se vrši isplata mjenice).
- **Vlastita mjenica** – pri ovoj mjenici pojavljuju se samo dvije osobe izdavatelj mjenice i remitent. Pravna osoba sama izdaje mjenicu kojom garantira plaćanje vjerovniku.
- **Bianco mjenica** – buduća mjenica, vrijednosni papir koji tek naknadnim ispunjenjem može postati mjenica. Nema sve bitne elemente, a izdana je s tim da se bitni elementi koji nedostaju naknadno upišu. Upravo zbog toga se ne može označiti kao mjenica.

Minimalni element koji mora posjedovati bianco mjenica je jedno od slijedećeg:

- potpis trasanta (vlastita mjenica),
- potpis trasata (mjenica trasirana po vlastitoj naredbi),
- potpis trasanta i akceptanta (vlastita trasirana mjenica).

Uz predaju bianco mjenice dužnik treba izdati i predati i ovlaštenje za ispunjavanje bianco mjenice. Ovlaštenje za ispunjavanje bianco mjenice sadrži uputu vjerovniku da u slučaju ne isplate dužnika ispuni bianco mjenicu i tako se namiri.

IZDAVANJE MJENICE

Izdavanjem mjenice trasant ili izdavatelj mjenice preuzima fiksno određenu mjeničnu obvezu kako prema remitentu tako i prema svim kasnijim imateljima te mjenice. Trasant izdaje i potpisuje mjenicu i time postaje prvi dužnik i odgovara da će mjenica biti akceptirana i plaćena. Trasant odgovara za isplatu mjenice čak i u slučaju da postoji klauzula da ne odgovara za akcept. Mjenica se izdaje na mjeničnom blanketu, koji je propisan Pravilnikom o izdavanju, distribuciji, povlačenju iz uporabe i zamjeni jedinstvenog mjeničnog blanketu RH.

Mjenice može izdavati svaka osoba koja posjeduje odgovarajuće pokriće ili će ga imati u trenutku dospijeca mjenice. Mjenica nema nikakvog ograničenja glede namjene i visine plaćanja. Može se izdati za sve vrste plaćanja iz dužničko-vjerovničkih odnosa nezavisno od visine svote koja se podmiruje. Mjesto izdavanja je bitno radi zakona koji se primjenjuje. Ako na mjenici nije označena dospelost, plativa je a vista, ali je treba podnijeti na naplatu u roku od 1 godine od datuma izdavanja inače je mjenica nevažeća. Ukoliko na mjenici nije navedena riječ mjenica, takva isprava je nevažeća.

INDOSIRANJE MJENICE

Indosament je pismena izjava imatelja mjenice da se mjenična svota plati novom vjerovniku koju potpisuje indosant. Indosant u ovom slučaju prestaje biti mjenični vjerovnik i postaje dužnikom. Indosament se obično obavlja na poleđini, ali vrijedi ako je napisan i na prednjoj strani. Ako na mjenici nema mjesta uz nju se veže posebni list - **alonž**.

AKCEPTIRANJE MJENICE

Akcept je trasatova izjava uz potpis na mjenici o prihvaćanju trasantova poziva da plati mjeničnu svotu. Podnošenje mjenice na akcept nije obavezno. Akcept mora biti bezuvjetan, a može se dati na cijelu mjeničnu svotu ili na njezin dio. Stavljanjem izjave o potpunom ili djelomičnom akceptu trasat postaje glavni dužnik za odgovarajući dio mjenične obveze.

AVAL MJENICE

Aval je mjenično jamstvo kojim se može osigurati isplata mjenične svote u cjelini ili jednim dijelom. Avalist je treća osoba, ali to može biti i netko od potpisnika mjenice. Valjanost avala očituje se potpisom na prednjoj strani mjenice ako to nije potpis trasata ili trasanta. Avalist treba izjaviti i za koga jamči, inače se smatra da jamči za trasanta što je nesmisleno u slučaju trasirane mjenice po vlastitoj naredbi. Avalist odgovara onako kako odgovara i onaj za koga jamči, a njegova obveza vrijedi i onda ako je obveza za koju jamči ništavna.

NAPLATA MJENICE

Ako isplatu mjenice vrši glavni mjenični dužnik, gase se obveze ostalih dužnika. Isplata mjenice moguća je dobrovoljno i prisilno. Mjeničnu svotu je u prvom redu pozvan platiti glavni dužnik. Svi ostali potpisnici na mjenici odgovaraju solidarno da će mjenica biti plaćena. Protiv njih vjerovnik ima pravo zahtijevati naknadu ako mjenica ne bude plaćena o dospijecu od strane glavnog dužnika. Mjenica se mora podnijeti na naplatu na dan dospijeca ili u roku od **dva dana** koji slijede. Mjenica po viđenju plativa je u trenutku podnošenja na naplatu, a može se podnijeti na naplatu **u roku od jedne godine od datuma izdanja**.

PROTEST MJENICE

Protest se podiže u slučaju kada se mjenica nije mogla naplatiti niti od dužnika ni avaliste. Protest je javna isprava kojom nadležni organ potvrđuje da su poduzete radnje za isplatu mjenice i navodi rezultat tih radnji. Postupak pokreće imatelj mjenice pismenim ili usmenim zahtjevom kod javnog bilježnika uz koji prilaže obrazac protestne izjave, te prijepis ili fotokopiju mjenice. Protest je vezan uz rok. Ako je mjenica plativa po viđenju, protest se mora podići u roku od godine dana od dana izdanja.

ZADUŽNICA

Zapljeni račun po pristanku dužnika oblik je dobrovoljnog izvansudskog osiguranja i naplate tražbine. Poticaj razvoju ovog pravnog instituta u Hrvatskoj bilo je ukidanje akceptnog naloga uz mjenicu najraširenijeg oblika osiguranja tražbine, čime je nastala potreba za efikasnijim sredstvima koja će ubrzati rješavanje problema naplate. Institut zapljene računa po pristanku dužnika razvio se dalje tako da se izmijenjenim institutom – zadužnicom vjerovnika stavlja u mnogo povoljniji položaj nego u kojem se nalazio.

Bolji položaj je osiguran činjenicama da se:

- jednom ispravom mogu zaplijeniti svi računi dužnika,
- njome obvezu prema vjerovniku mogu preuzeti i treće osobe u svojstvu jamaca plateca,
- isprava se može prenositi na treće osobe,
- osim zapljene računa može provesti ovrha i na drugoj imovini dužnika.

Zadužnica je isprava na kojoj je javno ovjeren potpis dužnika kojom dužnik daje suglasnost da se radi naplate tražbine određenog vjerovnika zaplijene njegovi računi ili svi računi koje ima kod pravnih osoba koje obavljaju poslove platnog prometa te da se novac s tih računa, u skladu s njegovom izjavom izravno isplaćuje vjerovniku. Takva isprava **ima učinak pravomoćnog rješenja o ovrsi** kojim se zapljenjuje tražbina po računu i prenosi na ovrhovoditelja radi naplate. Zaduznica kao sredstvo osiguranja naplate tražbine i kao sredstvo ovrhe na računima dužnika s učincima pravomoćnog rješenja o ovrsi, ali i kao ovršna isprava podobna za sudsku ovrhu na drugoj imovini dužnika, svojim izrazito prisilnim karakterom postaje učinkovitije sredstvo osiguranja od mjenice. Zaduznica ima učinak pravomoćnog rješenja o ovrsi, što znači da dužnik nema na raspolaganju nijedan redovan pravni lijek niti sredstvo kojim bi uspio spriječiti ili odgoditi provođenje ovrhe na njegovim novčanim sredstvima. Odgovornost potpisnika mjenice sadržajno je ista kao i odgovornost potpisnika zaduznice, međutim postupak naplate putem zaduznice daleko je brži od mjenice, budući da se izbjegava parnični postupak. Dužnik po zaduznici mogu biti fizičke i pravne osobe koje imaju poslovnu sposobnost.

Vrste zaduznica:

- bjanko zaduznica,
- obična zaduznica.

Za razliku od bjanko zaduznice koja je ograničena na osiguranje plaćanje do iznosa od 5.000, 10.000, 50.000, 100.000, 500.000 i maksimalno do 1.000.000 kuna, normalna zaduznica nema maksimalne ograničene svote za koju se osigurava plaćanje potraživanja.

ELEMENTI ZADUŽNICE

Zadužnica, kao formalni pravni posao da bi bila pravovaljana, osim pisanog oblika nužno mora sadržavati i neke druge elemente. Tako da svaka valjana zaduznica treba sadržavati slijedeće elemente:

- 1) oznaka da je riječ o zaduznici,
- 2) tražbina koja se plijeni,
- 3) dužnikova suglasnost da se zaplijene njegov račun ili računi,
- 4) oznaka računa koji se plijeni,
- 5) dužnikova izjava o izravnoj isplati vjerovniku,
- 6) oznaka vjerovnika,
- 7) oznaka dužnika i njegov potpis,
- 8) javnobilježnička ovjera dužnikova potpisa,

9) mjesto i datum izdavanja zadužnice.

Zadužnica je sredstvo osiguranja i prisilne naplate **isključivo novčane tražbine**. Zaduznica mora sadržavati: opseg tražbine, iznos glavnice, vrstu kamata i kamatnih stopa, ponekad i naznaku banke čiju kamatnu stopu valja primijeniti, tijek kamata, troškove s naznakom kamata ili bez njih i obroke s točnim brojem i iznosom obroka, ako je određeno obročno plaćanje.

DOSPJELOST ZADUŽNICE

Dospjelost zadužnice ovisi o sporazumu strana iz pravnog posla. U zaduznici se može navesti točno određeni datum kada se ona može podnijeti na naplatu. Ponekad to nije moguće unaprijed odrediti, posebno kada se radi o obvezi koja dospijeva obročno. Npr. ako je ugovoreno da zakašnjenje dužnika u otplati pojedinih obroka ima za posljedicu dospijee svih neplaćenih obroka, očito je da vjerovnik ne može unaprijed znati kad će se to dogoditi. Tada strane mogu u zaduznicu unijeti klauzulu dospelosti na način da obveza dospijeva na naplatu u trenutku podnošenja zaduznice pravnoj osobi koja obavlja poslove platnog prometa. Ovime se dužnik stavlja u nepovoljniji položaj jer vjerovnik sam odlučuje kada će pokrenuti postupak naplate podnošenjem zaduznice na naplatu. Postoji vrlo velika opasnost da vjerovnik podnese na naplatu zaduznicu iako je dužnik svoju obvezu podmirio u cijelosti. To može biti vrlo nepovoljno za dužnika jer zakonom nije predviđeno niti jedno učinkovito sredstvo kojim bi se mogla spriječiti naplata duga koji je već podmiren.

ZADUŽNIČKO JAMSTVO

Vjerovnik može i dodatno osigurati svoju tražbinu tako da, uz dužnika, za obvezu iz zaduznice odgovara i neka treća osoba. Ta treća osoba pojavljuje se u zaduznici kao jamac – platac. Jamac-platac solidarno odgovara za ispunjenje dužnikove obveze. Jamac – platac je osoba koja odgovara vjerovniku kao glavni dužnik za cijelu obvezu i vjerovnik može zahtijevati ispunjenje obveze bilo od glavnog dužnika bilo od jamca ili od oba u isto vrijeme. Vjerovnik mora obavijestiti jamca da mu glavni dužnik nije na vrijeme ispunio obvezu, inače će odgovarati za štetu koju bi jamac pretrpio zbog toga. Ukoliko vjerovnik naplati svoju tražbinu od jamca, jamac ima pravo postaviti regresni zahtjev prema dužniku. Vjerovnik je ovlašten svoja prava iz zaduznice prenositi ispravom na kojoj je javno ovjeren njegov potpis na druge osobe, koje u tom slučaju stječu prava koja je po toj ispravi imao vjerovnik.

POSTUPAK NAPLATE ZADUŽNICE

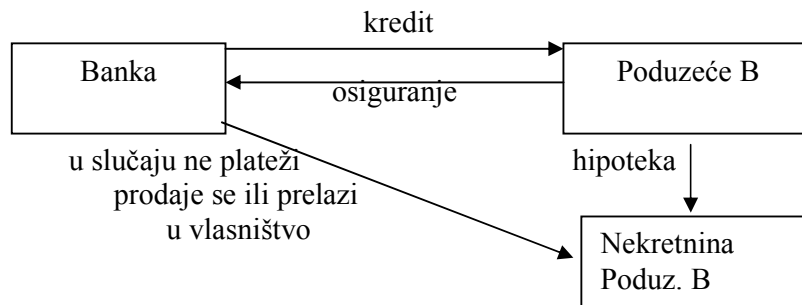
Ovršnim zakonom se zaduznici osim svojstva pravomoćnog rješenja o ovrsi, daje svojstvo ovršne isprave, te se u skladu s tim može zahtijevati i ovrha putem suda protiv dužnika ili jamca na drugim predmetima ovrhe. Pod predmetima ovrhe razumiju se stvari i prava na kojima se po Zakonu može provesti ovrha radi ostvarenja tražbine. Vjerovnik u slučaju da na računu dužnika koji je predmet ovrhe nema dovoljno sredstava, može pokrenuti sudsku ovrhu na temelju ovršne isprave radi naplate svoje tražbine. Predmeti ovrhe mogu biti: imovina (pokretnine, nekretnine), tražbine i sl.

HIPOTEKA

Hipoteka je pisano jamstvo za kredit, u nekretninama, brodovima ili avionima kojim se osigurava dani kredit. Hipoteka je vrijednosni papir, koji dokazuje pravo kreditora i omogućuje mu:

1. naplatu prinudnom prodajom, i
2. prijenos hipoteke na drugu osobu, koja time stječe pravo naslovitelja.

Hipoteka je dobrovoljno založno pravo koje se na stvari osniva bez predaje stvari vjerovniku u posjed i koje ga ne ovlašćuje da drži zalog u posjedu. Po svom sadržaju hipoteka je uvijek jamstvo za novčanu tražbinu. Nekretnine odgovaraju za dug kao objekt koji se može pretvoriti u novac tako da je zapravo pravi predmet hipoteke vrijednost nekretnina. Hipoteka je stvarni teret na nekretninama, tako da umjesto osobne odgovornosti dužnika za dug postoji realna odgovornost, pa tako svakodobni vlasnik nekretnina na kojima postoji hipoteka odgovara za ispunjenje tražbine.

Hipoteke su gotovo ekskluzivno instrumenti tržišta kapitala, gdje njihovo dospjeće može biti od 5 – 40 godina. Naslovnik hipoteke ima pravo podmirenja svog potraživanja iz vrijednosti založene nekretnine prije vjerovnika koji na njoj nemaju hipoteku, kao i prije vjerovnika koji su hipoteku stekli poslije njega, bez obzira na promjenu vlasnika opterećene nekretnine. Hipoteka se stječe upisom u zemljišnu knjigu, pri čemu opterećena nekretnina ostaje i dalje u posjedu dužnika. Hipoteka predstavlja opterećenje nekretnine na temelju kojeg jedna nekretnina odgovara za podmirenje nekog potraživanja u korist vjerovnika. Predmet hipoteke su nekretnine i dodaci nekretnine, dok imaju to svojstvo, i plodovi dok se ne odvoje. Može se odnositi i na sva poboljšanja nekretnine, bilo da su prirodna ili umjetna. Na istoj se nekretnini može konstituirati više hipoteka i tada se redoslijed hipoteka određuje prema trenutku njihova nastanka. Kasniji vjerovnik dolazi na red tek poslije podmirenja prethodnog. Na mjesto prethodnog vjerovnika koji je podmiren dolazi onaj koji je prema rangu slabiji, itd. Hipoteka prestaje kad hipotekarni dužnik plati potraživanje osigurano hipotekom. Ako dužnik svoju obvezu ne podmiri o roku njezine dospelosti, nekretnina koja čini predmet hipoteke, prinudno se sudski prodaje prema prijedlogu vjerovnika radi podmirenja duga koji o dospelosti nije isplaćen. Hipoteka tada prestaje, neovisno o tome jesu li sredstva postignuta prodajom dovoljno za podmirenje osiguranog potraživanja. Hipotekarni kredit se odobrava na temelju založnog prava na nepokretnim dobrima i na dobrima koja su izjednačena s nekretninom (brodovi, zrakoplovi...), na temelju kojih hipotekarni vjerovnik u čiju je korist hipoteka stavljena može tražiti namirenje svog potraživanja iz vrijednosti svog hipotekarnog dobra. Hipoteka na nekretnine se upisuje u zemljišnu knjigu, kao teretnica na vlasničkom listu. Hipotekarno dobro ostaje kod hipotekarnog dužnika, a hipotekarni vjerovnik može svoje pravo ostvariti preko suda, od kojeg će tražiti da se hipotekarno dobro izloži javnoj prodaji. Iz

prodajne cijene prvo se namiruje hipotekarni vjerovnik, a ostatak pripada dužniku kao vlasniku hipotekarnog dobra.

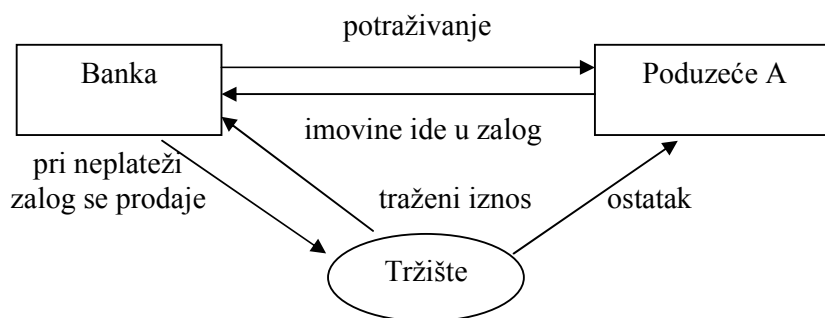
Hipotekarni kredit ima nekoliko prednosti:

1. Hipotekarno dobro ostaje raspoloživo dužniku (privredni objekt se može eksploatirati, a stambeni dati u najam čime se ostvaruju sredstva za vraćanje duga).
2. Hipotekarna dobra nisu isključena iz prometa, što znači da se založeno dobro može prodati. Prodajom se hipotekarna obveza prenosi na novog vlasnika.
3. Hipotekarno dobro se može više puta zalagati (može se dobiti nekoliko kredita s tim da vrijednost prvog kredita nije veća od 50 – 70% vrijednosti hipotekarnog dobra).

Hipoteka je akcesorna realna obveza dužnika koja ovisi o postojanju duga što je osiguran hipotekom. Hipoteka može biti založena i od hipotekarnog vjerovnika – **nadhipoteka**. Vlasnik nadhipoteke svoje potraživanje osigurao je tako što hipotekarni dužnik u tom slučaju svoju obvezu hipotekarnog kredita ne izmiruje neposrednom hipotekarnom vjerovniku, već taj iznos deponira na sudu. Iz deponiranog iznosa najprije se namiruje vlasnik nadhipoteke, a iz ostatka hipotekarni vjerovnik.

ZALOG

Založno pravo zakon definira kao ograničeno stvarno pravo na određenoj stvari koje ovlašćuje svog nositelja (založnog vjerovnika) da određenu tražbinu namiri iz vrijednosti te stvari, ako mu tražbina ne bude ispunjena o dospeljeću. Pri tome nije odlučno čiji je zalog.

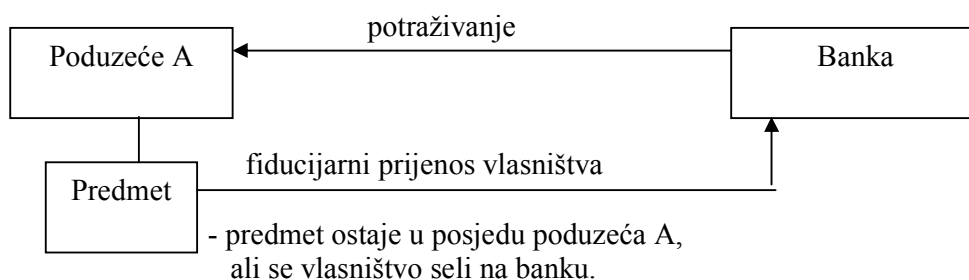

Naknadna promjena subjekata ne utječe na postojanje tog prava. Mogući novi vlasnik zaloga će također biti dužan kao založni dužnik i trpjeti namirenje iz zaloga tražbine založnoga vjerovnika. Založno pravo osniva se na temelju pravnog posla, sudske odluke ili zakona, pa se govori o dobrovoljnom, sudskom ili zakonskom založnom pravu. Predmetom zaloga može biti pojedinačno određena pokretnina, vrijednosni papiri ili nekretnina ali i idealni dio takve stvari. Kada je predmet zaloga vrijednosni papir, prava koje proistječu iz tog vrijednosnog papira, kao i isplate dividendi, kamata i glavnice i dalje pripadaju dužniku. Založnim pravom može biti opterećeno i pojedinačno imovinsko pravo koje je prikladno da vjerovnik iz njega namiri svoju tražbinu. Tražbina koja se zalogom osigurava može biti novčana ili joj je vrijednost izražena u novcu. Tražbina mora biti dovoljno određena. Tražbina ne mora postojati u trenutku založnog osiguravanja. Založno pravo osigurava namirenje ne samo glavnice već i poreznih tražbina, kamata, troškova za očuvanje stvari i troškova naplate tražbine. Založno pravo daje vjerovniku prednost pri namirivanju iz vrijednosti zaloga pred svim drugim tražbinama koje nisu osigurane založnim pravom na tom zalogu, a ako je isti zalog opterećen s više založnih prava, tada prednost pri namirivanju ima tražbina prema

prvenstvenom redu koji u pravilu određuje trenutak nastanka založnog prava. Založno se pravo može otuđiti i naslijediti. Dolazi do izražaja načelo neodvojivosti založnog prava i osigurane tražbine. Zakon o vlasništvu predviđa mogućnost osnivanja založnog prava bez predaje stvari vjerovniku u posjed, nazivajući takvo pravo hipotekom. Zakon o vlasništvu obvezuje vjerovnika za poduzimanje mjera potrebnih za očuvanje te tražbine. Ako tražbina daje kamate vjerovnik ih je dužan naplatiti s time da se njihova vrijednost prebija. Ako dužnik ne ispuni svoju tražbinu o dospeljeću, vjerovnik je ovlašten ostvariti svoje pravo na namirenje iz vrijednosti zaloga, najpravičnije putem suda. Pravo namirenja iz zaloga ne ograničava založnog vjerovnika u slobodi izbora namirenja. Bankovni krediti koje banka odobrava na podlozi založenih realnih pokretnih stvari, kao što su zlato i druge dragocjenosti, vrijednosni papiri, roba nazivaju se **lombardni krediti**.

FIDUCIJARNI PRIJENOSPRAVA VLASNIŠTVA

Problem nesigurnosti realizacije naplate potraživanja rezultirao je nastankom fiducijarnog prijenosa vlasništva. Radi se o privremenom prijenosu vlasništva ili drugog prava, a vrijeme prijenosa određeno je dospeljećem dužnikove obveze.

Sporazum o prijenosu vlasništva ili prava mora sadržavati podatke o tražbini koja se osigurava s naznakom njena dospeljeca. Mora biti određeno i navedeno koja se stvar ili pravo prenosi radi osiguranja, pri čemu vlasnik stvari, tj. nositelj prava ne mora ujedno biti i dužnik tražbine koja se osigurava. Ako se predlagatelj osiguranja, nakon što osigurana tražbina dospije, a ne naplati se, nakon što prenesenu stvar ili pravo proda, a dobivenom svotom ne uspije u cijelosti namiriti svoju tražbinu, tada je ovlašten tražiti ovrhu nad dužnikom radi namirenja ostatka tražbine. Važna značajka fiducijarnog vlasništva je da dužnik i nakon prijenosa ovlašten koristiti stvar, jer on uz gubitak vlasništva ne gubi i njen posjed. Kada osigurana tražbina dospije dužniku koji uredno podmiri tražbinu vraća se natrag vlasništvo stvari ili pravo. Ukoliko dužnik ne podmiri tražbinu o dospeljosti, vjerovnik po posebnoj proceduri izlaže stvar prodaji u svrhu namirenja potraživanja, ili zadržava vlasništvo stvari (pravo) za sebe te time postaje punopravni vlasnik stvari (ovlaštenik prava). Prednost ovog instituta u odnosu na osiguranje zasnivanjem založnog prava sastoji se u tome što se izbjegava dugotrajni i složeni sudski postupak u svezi s ostvarivanjem prava namirenja iz stvari opterećene založnim pravom. Na prijenos vlasništva u svrhu osiguranja kao i na vraćanje vlasništva nakon podmirenja tražbine ne primjenjuju se propisi o porezu na promet nekretnina, tj. pokretnina. Obveza plaćanja poreza na promet nastaje tek u trenutku kada vjerovnik proda stvar ili je definitivno zadrži za sebe.

IZRAČUN OBVEZNE PRIČUVE

U mln. kuna

Kunski dio		Izračunavanje prosječnog dnevnog stanje izvora sredstava			
Izvori sredstava		01.11.	15.11.	28.11.	Prosjek
1.	Depoziti po žiro i tekućim rač.	80	78	79	79,03
2.	Štedni depoziti po viđenju	23	24	21	23,23
3.	Izdani dužnički vrijed. papiri	40	40	40	40,00
4.	Oročeni depoziti	101	103	103	102,07
5.	Kunski krediti	80	77	77	78,50
6.	Kunski depoziti s valutnom klauzulom	18	18	21	18,30
7.	Obveze na osnovi leasinga	31	31	33	31,20
	Ukupno				372,33

U mln. kn

Devizni dio		Prosječno dnevno stanje izvora sredstava			
Izvori sredstava					
1.	Redovni devizni računi	20	25	22	22,37
2.	Devizni računi stanovništva	15	15	16	15,10
3.	Izdani VP u devizama	100	100	150	105,00
4.	Oročeni devizni depoziti	30	33	34	31,70
5.	Devizni krediti	5	5	5	5,00
	Ukupno				179,17

Prosječno dnevno stanje kunskog dijela dobije se ponderiranjem sume iznosa određene stavke brojem dana:

npr. za kunske kredite:

$$1. - 15.11. \quad 80 \times 15 = 1.200$$

$$16. - 28.11. \quad 77 \times 13 = 1.001$$

$$29. - 30.11. \quad 77 \times 2 = \underline{154}$$

$$2.355$$

prosječno stanje:

$$2.355 / 30 = 78,50$$

Osnovica za izračun kunskog dijela obvezne pričuve:

Prosječno dnevno stanje kunskog dijela (372,33 mln. kuna)

Obvezna pričuva (kunski dio) = 372,23 x 13% = 48,39 mln. kuna

Osnovica za izračun deviznog dijela obvezne pričuve:

Prosječno dnevno stanje deviznog dijela (179,17 mln. kn)

Obvezna pričuva (devizni dio) = 179,17 x 13% = 23,29 mln. kn

Izdvajanje obvezne pričuve deviznog dijela obavlja se u eurima i/ili američkim dolarima, po srednjem tečaju HNB-a na dan obračuna. Od obračunatog deviznog dijela obvezne pričuve 75% uključuje se u obračunati kunski dio obvezne pričuve i izvršava u kunama. Kunski dio obvezne pričuve održava se prosječnim dnevnim stanjem na žiroračunu, na računu gotovine u banci i na računu sredstava za pokriće negativnog salda na obračunskom računu u Nacionalnom klirinškom sustavu. Minimalni postotak izdvajanja kunskog dijela obvezne pričuve iznosi 70%. Devizni dio održava se prosječnim dnevnim stanjem strane gotovine, čekova, te vrijednosnih papira HNB-a nominiranih u stranoj valuti. Postotak izdvajanja deviznog dijela obvezne pričuve obračunatog na temelju deviznih sredstava nerezidenata i pravnih osoba u posebnom odnosu sa bankom iznosi 100%. Minimalni postotak izdvajanja preostalog deviznog dijela obvezne pričuve, nakon odbitka prethodnog iznosa je 60%.

Utjecaj obračuna obvezne pričuve na bilancu i RDG banke:

Bilanca banke prije obračuna obvezne pričuve

	A		P
Žiro račun	1.000	Depoziti	3.900
Kredit	3.000	D. kapital	600
Ostalo	1.000	Dobitak	500
Ukupno	5.000	Ukupno	5.000

$$\text{Obvezna pričuva} = 3.900 \times 13\% = 507$$

Bilanca banke nakon obračuna obvezne pričuve:

	A		P
Žiro račun	1.000	Depoziti	3.900
Kredit	2.493	D. kapital	600
Ostalo	1.000	Dobitak	500
Obvezna pričuva	507		
Ukupno	5.000	Ukupno	5.000

Utjecaj na RDG banke:

Primjer: Kamatna stopa na izdvojenu obveznu pričuvu je 0,75%. Banka na prikupljene depozite plaća 3% pasivne kamatne stope. Kolika mora biti minimalna aktivna kamatna stopa na kredita kako bi banka pokrila trošak prikupljanja depozita?

Bez obvezne pričuve:

Trošak depozita = Prihod od kredita

$$3.900 \times 3\% = 3.000 \times X1$$

$$X1 = 117 / 3.000 = 3,9\%$$

Sa obveznom pričuvom:

Trošak depozita = Prihod od kredita + Prihod od OP

$$3.900 \times 3\% = 2.454 \times X2 + 546 \times 0,75\%$$

$$X2 = (117 - 4,095) / 2.454 = 4,6\%$$

Minimalna aktivna kamatna stopa koju banka treba primjeniti da bi pokrila trošak prikupljanja depozita iznosi 4,6%.

Znači da banka mora pri izvdajanju obvezne pričuve povećati svoje aktivne kamatne stope za 0,7 postotnih poena, odnosno sa 3,9% na 4,6%.

OCJENA INVESTICIJSKOG PROJEKTA

Ocjena investicijskog projekta predstavlja skup radnji, čiji je cilj sagledati opravdanost i prihvatljivost određenog projekta. Ocjena investicijskog projekta radi se svaki put kada investitor želi utvrditi da li je projekt u koji se sprema investirati ekonomski isplativ.

Primjer: Poduzeće se je odlučilo za kupnju postrojenje za izradu namještaja. Za tu investiciju potreban mu je kredit u iznosu 3.800.000 kn, na rok od 3 godine, uz kamatnu stopu od 7,5% godišnje i vrijeme počka od 1 godine. Kredit se vraća jednakim ratama. Ispitivanjem tržišta očekuje se da stroj može izraditi 1.000 komada namještaja godišnje, čija prosječna tržišna cijena iznosi 3.500 kn. Materijalni troškovi izrade jednog komada namještaja iznose 2.000 kn.

EKONOMSKI TIJEK

Ekonomski tijek služi za izračun pokazatelja efikasnosti ulaganja, sadrži podatke o primicima, izdacima i neto primicima u razdoblju vraćanja kredita:

Ekonomski tijek (u 000 kn)

O p i s	R a z d o b l j e			
	1	2	3	4
PRIMICI	3.500	3.500	3.500	4.400
Ukupni prihodi	3.500	3.500	3.500	3.500
Ostatak vrijednosti	-	-	-	900
IZDACI	5.900	2.100	2.200	2.400
Investicije	3.800	0	0	0
Rashodi poslovanja	2.100	2.100	2.200	2.400
NETO PRIMICI	- 2.400	1.400	1.300	2.000

Neto primici predstavljaju razliku između primitaka i izdataka u ekonomskom tijeku. U ovom projektu oni su negativni samo u prvoj godini vijeka projekta, što znači da se samo u toj godini izdaci ne bi mogli pokriti primicima, a u ostalim godinama ostvaruju se neto primici u značajnim iznosima.

Dinamička ocjena projekta

Za dinamičku ocjenu efikasnosti projekta primjenjuju se uobičajeno metode:

- razdoblje vraćanja ulaganja,
- neto sadašnja vrijednost,
- interna stopa rentabilnosti.

Ovi pokazatelji izračunavaju se na temelju podataka iz ekonomskog toka projekta, a radi potpunije ocjene, izračunavaju se pokazatelji po sve tri metode.

1) Razdoblje vraćanja ulaganja

Razdoblje vraćanja ulaganja može se interpretirati kao vrijeme potrebno da se iz neto primitaka podmiri investicijski ulog. Razdoblje povrata investicijskog ulaganja određuje se prema slijedećem izrazu:

$$\sum_{n=0}^t TI_n^c = \sum_{n=0}^t NP_n^{ep}$$

TI^c – ukupne investicije u ekonomskom tijeku,

NP^{ep} – neto primici u ekonomskom toku u razdoblju poslovanja projekta

t – razdoblje povrata investicijskih ulaganja projekta

n – godina u vijeku projekta

Razdoblje vraćanja ulaganja (u 000 kn)

Godina	Neto primici	Kumulativno
1.	- 2.400	- 2.400
2.	1.400	- 1.000
3.	1.300	300
4.	2.000	2.300

Vidljivo je da se uložena sredstva vraćaju u trećoj godini poslovanja. Za ovaj pokazatelj vrijedi da što je kraće vrijeme povrata projekt je sa aspekta ovog pokazatelja isplativiji. Ukoliko bi se uspoređivala dva projekta po ovom kriteriju bio bi izabran projekt sa kraćim razdobljem vraćanja ulaganja.

2) Neto sadašnja vrijednost

Primjenom metode neto sadašnje vrijednosti uspoređuje se sadašnja vrijednost pozitivnih i sadašnja vrijednost negativnih neto primitaka (investicijski ulog) i računa se prema izrazu:

$$S_0 = \sum_{n=0}^t (NP_n^c / (1 + \frac{p}{100})^n)$$

S_0 – neto sadašnja vrijednost projekta

NP^c – neto primici u ekonomskom toku projekta

p – diskontna stopa (jednaka realnoj kamatnoj stopi po kojoj se dobiva kredit)

n – godina u vijeku projekta

Neto sadašnja vrijednost uz diskontnu stopu od 7,5% (u 000 kn)

Godina	<u>Nominalne vrijednosti</u>		Neto primici	<u>Sadašnje vrijednosti</u>		Sadašnja vrijednost neto primitaka
	Primici	Izdaci		Primici	Izdaci	
1.	3.500	5.900	- 2.400	3.256	5.488	- 2.232
2.	3.500	2.100	1.400	3.029	1.817	1.212
3.	3.500	2.200	1.300	2.817	1.771	1.046
4.	4.400	2.400	2.000	3.295	1.797	1.498
Ukupno	14.900	12.600	2.300	12.397	10.873	1.524
Koeficijent						1,14016

Godina	Diskontni faktor	Iznos
	$1/(1+i)^n$	
1	$1/(1,075)$	0,9302
2	$1/(1,075)^2$	0,8654
3	$1/(1,075)^3$	0,8050
4	$1/(1,075)^4$	0,7488

Metoda neto sadašnje vrijednosti uzima u obzir vremensku vrijednost novca.

Neto primici u pojedinim godinama diskontiranjem se svode na sadašnju vrijednost. Budući da se nova dugotrajna imovina financira iz kredita s godišnjom kamatnom stopom od 7,5%, diskontna stopa uzeta je u istom postotku. Koeficijent neto sadašnje vrijednosti, kao omjer sadašnje vrijednosti primitaka i izdataka veći je od 1, što znači da je projekt prihvatljiv jer će se ostvarivati veća profitna stopa od 7,5%, koliko iznose kamate na kredit. Ukoliko bi se uspoređivala dva projekta po ovom kriteriju bio bi izabran projekt sa većim koeficijentom neto sadašnje vrijednosti.

3) Interna stopa rentabilnosti

Pod internom stopom rentabilnosti podrazumijeva se ona diskontna stopa koja neto sadašnju vrijednost izjednačava s nulom, odnosno prema izrazu:

$$0 = \sum_{n=0}^t (NP_n^c / (1 + \frac{p}{100})^n)$$

NP^c – neto primici u ekonomskom toku projekta

p – interna stopa rentabilnosti projekta

n – godina u vijeku projekta

Interna stopa rentabilnosti

Godina	Neto primici	Sadašnja vrijednost uz 39,76%
1.	-2.400	-1.717,27
2.	1.400	716,77
3.	1.300	476,24
4.	2.000	524,26
Ukupno	2.300	0

Interna stopa rentabilnosti je visoka (39,76%), što pokazuje da je projekt ekonomski vrlo prihvatljiv jer je interna stopa rentabilnosti preko 5,3 puta veća od cijene kapitala (stope kamate na kredit). Ukoliko bi se uspoređivala dva projekta po ovom kriteriju bio bi izabran projekt sa većom internom stopom rentabilnosti.

PROCES MAKROMULTIPLIKACIJE KREDITA I DEPOZITA

Ukoliko u bankovni sustav uđu novi depoziti u visini 1.000 kuna, ukoliko je obvezna rezerva 30%, obvezan upis blagajničkih zapisa 10%, te da se od dodatno odobrenih kredita 10% odljeva izvan bankovnog sustava proces makromultiplikacije će se odvijati na slijedeći način.

Redni broj koraka	Depoziti	Obvezna pričuva (30%)	Rezerva likvidnosti (10%)	Kreditni (60%)	Izdvajanje iz bankovnog sustava (10%)
1.	1.000	300	100	600	60
2.	540	162	54	324	32
3.	292	88	28	176	18
4.	158	47	16	95	10
Ukupno	2.174	652	217	1304	131

U prvom koraku multiplikacije od inicijalnog depozita u visini 1.000 kuna izdvojeno je na račun obvezne pričuve kod HNB-a 30% i 10% za rezerve likvidnosti, tako da su banke odobrile 600 kuna svojim komitentima;

- komitenti banaka su 10% (60 kuna) od odobrenih kredita (od 600 kuna) izvadili iz bankovnog sustava, a 540 kuna se je vratilo u depozitni sustav banaka i oni predstavljaju dodatne depozite koji su bankama po odbitku obvezne rezerve i rezerve likvidnosti osnova za odobravanje novih kredita;

- proces daljnjeg odobravanja dodatnih kredita i kreiranje dodatnih depozita (multiplikacija) nastavlja se sve dok se 1.000 kuna inicijalnog depozita u cijelosti ne transformira u obveznu rezervu, rezervu likvidnosti i izađe iz bankovnog sustava ($1.000 = 652 + 217 + 131$);

- bankovni sustav nakon završetka procesa multiplikacije ima 2.174 kuna ukupnih dodatnih depozita, zajedno s inicijalnim, koji su poslužili za kreiranje ukupnih dodatnih kredita u visini 1.304 kuna, obvezne rezerve 652 kune i rezerve likvidnosti u visini 217 kuna ($2.174 = 1.304 + 652 + 217$);

- kreditnom multiplikacijom bankovni sustav je omogućio da se od 1.304 kuna dodatnih kredita izdvoji 10%, što iznosi 131 kunu, u sredstva izvan depozitnog sustava banaka.

Depozitni multiplikator (Md) jednak je:

$$Md = \frac{1}{1 - z}$$

gdje je:

Md - depozitni multiplikator

r_1 - stopa obvezne rezerve

r_2 - stopa rezerve likvidnosti

h - udio danih kredita koji se vraća natrag u depozitni sustav banaka

$$z = (1 - r_1 - r_2) \times h$$

z - stopa rekreacije sredstava koja pokazuje koji dio danih kredita će se ponovno iskoristiti za odobravanje novih kredita

Depozitni multiplikator je:

$$Md = \frac{1}{1-(1-0,30-0,10) \times 0,90} = \frac{1}{1-0,54} = 2,174$$

Depozitni multiplikator od 2,174 znači, da inicijalni priljev u iznosu od 1 kn multiplikacijom stvara dodatnih 1,174 kn. Impuls inicijalnog depozita od 1.000 kuna stvara dodatnih 1.174 kn, tako da ukupni depoziti na kraju procesa multiplikacije iznose 2.174 kn.

Kreditni multiplikator (Mk):

$$Mk = Md \times (1 - r_1 - r_2)$$

Kreditni multiplikator jednak je:

$$Mk = 2,174 \times (1 - 0,30 - 0,10) = 2,174 \times 0,60 = 1,304$$

Kreditni multiplikator od 1,304 znači, da inicijalni depozitni impuls u visini 1 kn omogućava da se multiplikacijom depozita i kredita stvori dodatnih 1,304 kn kredita, na temelju inicijalnog depozita veličine 1.000 kn bankovni sustav stvara dodatnih 1.304 kn kredita.

Depozitni multiplikator pokazuje maksimalnu mogućnost rasta financijskog potencijala bankovnog sustava kao rezultat inicijalnog povećanja depozita u visini 1 kune.

Kreditni multiplikator pokazuje mogućnost rasta kreditnog potencijala bankovnog sustava zasnovanu isto tako na inicijalnom povećanju depozita od 1 kune.

Proces mikromultiplikacije kredita i depozita

Kreditna multiplikacija s motrišta pojedine banke naziva se mikromultiplikacija.

- stopa obvezne pričuve iznosi 20% ($r_1 = 0,20$),
- stopa rezerve likvidnosti iznosi 3% ($r_2 = 0,03$),
- od danih kredita 30% ($h = 0,30$) se vraća u depozitni sustav banke.

Redni broj koraka	Depoziti	Obvezna pričuva i rezerva likvidnosti (0,20 + 0,03)	Kreditni (0,77)	Odljev iz banke (0,70)
1.	1.000,00	230,00	770,00	539,00
2.	231,00	53,13	177,87	124,50
3.	53,36	12,27	41,09	28,76
4.	12,33	2,84	9,49	6,64
Ukupno	1300,40	299,09	1.001,31	700,22

U prvom koraku od inicijalnog depozita u visini 1.000 kuna banka obračunala obveznu rezervu od 20% i rezervu likvidnosti od 3%, pa je po odbitku tih 230 kuna rezervi, odobrila 770 kuna kredita svojim komitentima;

- u depozitni sustav banke vraća 30% od odobrenih kredita, što iznosi 231 kunu, dok je 70% odljev sredstava;
- banka je od 231 kune dodatnih depozita izdvojila u rezerve 53,13 kuna, a preostalih 177,87 kuna koristi za davanje novih kredita;
- proces mikromultiplikacije se nastavlja sve dok se inicijalni depozit ne transformira u rezerve (299,09) i odljeve izvan sustava banke (700,91);

- banka nakon završenog procesa mikromultiplikacije posjeduje zajedno s inicijalnim depozitom ukupno 1.300,40 kuna dodatnih depozita, 1.001,31 kuna dodatnih kredita i 299,09 kuna dodatne obvezne rezerve i rezervi likvidnosti.

Depozitni multiplikator (Md) je:

$$Md = \frac{1}{1 - z} = \frac{1}{1 - (1 - r_1 - r_2) \times h} = \frac{1}{1 - (1 - 0,20 - 0,03) \times 0,3}$$

$$Md = 1,3004$$

Kreditni multiplikator (Mk) je:

$$Mk = Md \times (1 - r_1 - r_2) = 1,3004 \times (1 - 0,20 - 0,03) = 1,0013$$

$$Mk = 1,0013$$

Na temelju inicijalnog priljeva od 1.000 kuna financijski potencijal banke povećati za 1.300,4 kuna, a kreditni potencijal za 1.001,3 kuna.

NEGATIVNA MULTIPLIKACIJA

Odljev sredstava izvan bankovnog sustava ili povećanje stope obvezne rezerve i rezerve likvidnosti znači negativni impuls i otvaranje procesa negativne multiplikacije, što znači smanjenje obima kredita i depozita. Negativni efekti multiplikacije određeni su visinom negativnog impulsa i veličinom kreditnog i depozitnog multiplikatora.

Redni broj koraka	Odljev depozita	Obvezna pričuva i rezerva likvidnosti (0,20 + 0,03)	Kredit (0,77)	Odljev iz banke (0,70)
1.	1.000,00	230,00	770,00	539,00
2.	231,00	53,13	177,87	124,50
3.	53,36	12,27	41,09	28,76
4.	12,33	2,84	9,49	6,64
Ukupno	1300,40	299,09	1.001,31	700,22

- kreditni multiplikator $Mk = 1,0013$
- depozitni multiplikator $Md = 1,3004$
- stopa obvezne rezerve $r_1 = 0,20$
- stopa rezerve likvidnosti $r_2 = 0,03$
- stopa vraćanja sredstava u depozitni sustav banke $h = 0,30$
- inicijalni odljev depozita 1.000,00 kuna

Nakon završenog procesa negativne mikromultiplikacije kredita i depozita smanjit će se:

- financijski potencijal za 1.300,40 kuna,
- kreditni potencijal za 1.001,31 kuna i
- razina obvezne rezerve i rezervi likvidnosti za 299,09 kuna.

MULTIPLIKACIJA U ODREĐENOM VREMENU

Stavljanjem procesa multiplikacije u vremenski okvir formula za depozitni multiplikator (Md_t) glasi:

$$Md_t = \frac{1 - z^{(t \times v)}}{1 - z}$$

t - razdoblje multiplikacije u mjesecima

v - brzina multiplikacije u jednom mjesecu

z - stopa zadržavanja sredstava u depozitnom sustavu banke

Problem: Koliki dodatni financijski potencijal (FP) banka stvara nakon pola godine ($t = 6$) procesa multiplikacije?

Brzina multiplikacije unutar banke u jednom mjesecu iznosi 2 ($v = 2$), inicijalni depozit 1.000,00 kuna, a $r_1 = 0,20$; $r_2 = 0,03$; $h = 0,30$.

$$z = (1 - r_1 - r_2) \times h = (1 - 0,20 - 0,03) \times 0,30 = 0,231$$

$$FP = 1.000 \times \frac{1 - 0,231^{(6 \times 2)}}{1 - 0,231} = 1.300,39$$

Banka će na temelju inicijalnog depozita od 1.000,00 kuna za 6 mjeseci povećati financijski potencijal za 1.300,39 kuna, što će joj omogućiti, da u tom istom vremenu formira i dodatni kreditni potencijal (KP).

Kreditni multiplikator (Mk_t) jednak je:

$$Mk_t = Md_t \times (1 - r_1 - r_2)$$

Dodatni kreditni potencijal (KP) na temelju inicijalnih 1.000,00 kuna nakon razdoblja od dva mjeseca bit će:

$$KP = 1000 \times \frac{1 - 0,231^{(6 \times 2)}}{1 - 0,231} \times (1 - 0,20 - 0,03) = 1.001,30$$

Banka će na temelju inicijalnog depozita od 1.000,00 kuna za 6 mjeseci kreirati i dodatnih 1.001,30 kuna kredita.

1) Koliki inicijalni iznos depozita mora ući u bankovni sustav da bi depoziti nakon provedene multiplikacije iznose 2.174 kn, ukoliko je obvezna pričuva 18%, rezerva likvidnosti 2%, te da se od odobrenih kredita 10% odljeva izvan bankovnog sustava proces. Koliko iznose novostvoreni krediti od inicijalnog depozita?

$$Md = \frac{1}{1 - (1 - 0,18 - 0,02) \times 0,90} = \frac{1}{1 - 0,72} = 3,57$$

Inicijalni depozit = konačni depozit / $Md = 2.174 / 3,57 = 608,96$ kn

$Mk = 3,57 \times (1 - 0,18 - 0,02) = 3,57 \times 0,80 = 2,856$

Novostvoreni krediti: $608,96 \times 2,856 = 1.739,19 \text{ kn}$

2) Inicijalni depozit 2.000 kn

- stopa obvezne pričuve iznosi 18% ($r_1 = 0,18$),
- stopa rezerve likvidnosti iznosi 2% ($r_2 = 0,02$),
- depozitni multiplikator = 1,3004

Koliki se postotak od danih kredita se vraća u depozitni sustav banke?

$$Md = 1/(1 - z) \quad z = -1/Md + 1 = -1/1,3004 + 1 = 0,231$$

$$z = (1 - r_1 - r_2) \times h \quad h = z / (1 - r_1 - r_2) = 0,231 / (1 - 0,18 - 0,02)$$

$$h = 0,289 = 28,9\%$$

3) Kako bi inicijalni depozit od 5.000 kn dosegao konačni iznos depozita od 7.500 kn, a uz stopa odljeva izvan banke od 40%, koliko trebaju zajedno iznositi obvezna pričuva i rezerva likvidnosti?

$$Md = \text{Konačni depozit} / \text{Inicijalni depozit} = 7.500 / 5.000 = 1,5$$

$$Md = 1/(1 - z) \quad z = -1/Md + 1 = -1/1,5 + 1 = 0,333$$

$$z = (1 - r_1 - r_2) \times h \quad (1 - r_1 - r_2) = z / h = 0,333 / 0,6 = 0,555$$

$$1 - r_1 - r_2 = 0,555$$

$$r_1 + r_2 = 1 - 0,555 = 0,445 = 44,5\%$$

3) Koliki dodatni financijski potencijal (FP) i kreditni potencijal (KP) banka stvara nakon pola godine ($t = 6$) procesa multiplikacije?

Brzina multiplikacije unutar banke u jednom mjesecu iznosi 2 ($v = 2$), inicijalni depozit 1.000,00 kuna, a $r_1 = 0,18$; $r_2 = 0,02$; $h = 0,30$.

$$Md_t = \frac{1 - z^{(t \times v)}}{1 - z}$$

$$z = (1 - r_1 - r_2) \times h = (1 - 0,18 - 0,02) \times 0,30 = 0,24$$

$$FP = 1.000 \times \frac{1 - 0,24^{(6 \times 2)}}{1 - 0,24} = 1.315,79$$

Banka će na temelju inicijalnog depozita od 1.000,00 kuna za 6 mjeseci povećati financijski potencijal za 1.315,79 kuna, što će joj omogućiti, da u tom istom vremenu formira i dodatni kreditni potencijal (KP).

Kreditni multiplikator (Mk_t) jednak je:

$$Mk_t = Md_t \times (1 - r_1 - r_2)$$

Dodatni kreditni potencijal (KP) na temelju inicijalnih 1.000,00 kuna nakon razdoblja od dva mjeseca bit će:

$$KP = 1000 \times \frac{1 - 0,231^{(6 \times 2)}}{1 - 0,231} \times (1 - 0,18 - 0,02) = 1.052,63$$

Banka će na temelju inicijalnog depozita od 1.000,00 kuna za 6 mjeseci kreirati i dodatnih 1.052,63 kuna kredita.

Primjer financijske poluge 1)

Banka treba financirati projekt od 100.000 kn koji će joj donijeti 20,0% bruto dobiti. Banka se nalazi pred izborom na koji način financirati projekt da maksimizira isplativost svojih sredstava:

- a) 10,00% kredita, 90,00% emisija dionica;
 b) 90,00% kredita, 10,00% emisija dionica;

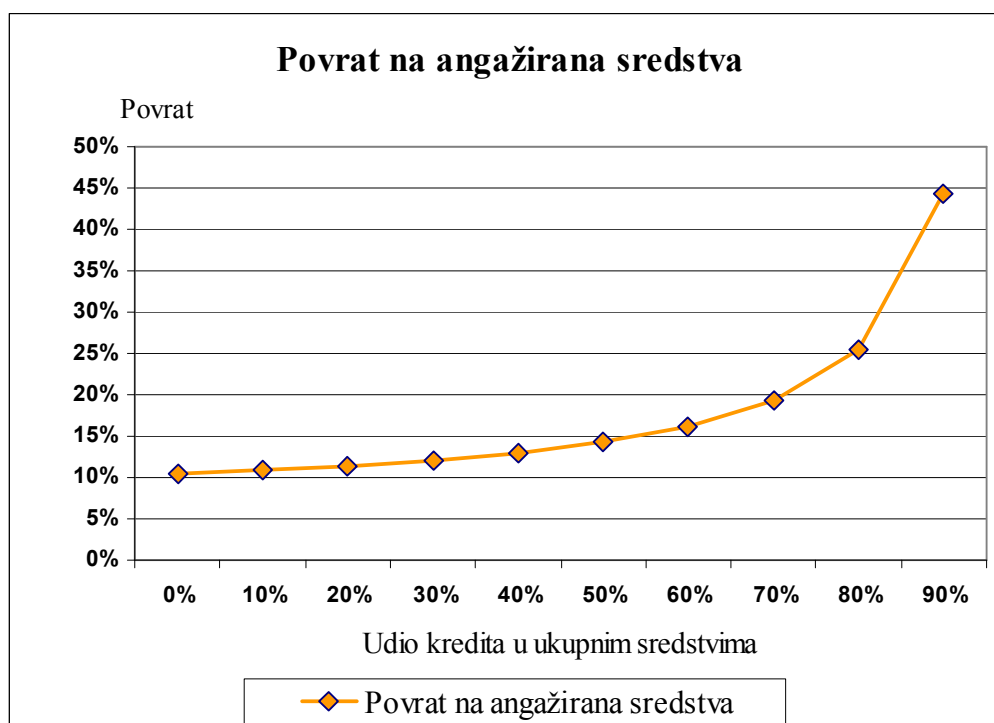
Kamatna stopa na kredit je 10,00% . Porez na dobit iznosi 25,00%

Iznos:	100.000				
Bruto dobit:	20,00%				
Bruto dobit:	20.000				
Kta. na kredit:	10,00%				
Porez:	25,00%				
	<i>Opcija A</i>			<i>Opcija B</i>	
Kredit:	10,00%			90,00%	
Dionice:	90,00%			10,00%	
Trošak = Iznos projekta x udio kredita u financiranju x kamatna stopa na kredit kredita					
Trošak = kredita	1.000,0			9.000,0	
Dobit prije = Bruto dobit - trošak kamata poreza					
Dobit prije = poreza	19.000,0			11.000,0	
Porez = Dobit prije poreza x porezna stopa					
Porez =	4.750,0			2.750,0	
Neto dobit = Dobit prije poreza - Porez					
Neto dobit =	14.250,0			8.250,0	
Isplativost vlastitih sredstava = $\frac{\text{Neto dobit}}{\text{Investirana vlastita sredstva}}$					
Isplativost vlastitih sredstava =	$\frac{14.250,0}{90.000} = 15,83\%$			$\frac{8.250,0}{10.000} = 82,50\%$	

Isplativost uložениh sredstava kod opcije A iznosi 15,83% , a isplativost uložениh sredstava kod opcije B iznosi 82,50% . Opcija B je prihvatljivija za banku zbog većeg povrata koje ostvaruje na vlastita sredstva.

Pregled svih kombinacija

Udio kredita	Udio vlastitih sredstava	Povrat na vlastiti kapital
0%	100%	15,0%
10%	90%	15,8%
20%	80%	16,9%
30%	70%	18,2%
40%	60%	20,0%
50%	50%	22,5%
60%	40%	26,3%
70%	30%	32,5%
80%	20%	45,0%
90%	10%	82,5%

Budući da je stopa prinosa koju nosi investicija veća od kamatnog troška posuđenih sredstava, veće korištenje posuđenih sredstava rezultirat će većom isplativošću vlastitih angažiranih sredstava.

Primjer financijske poluge 2)

Banka treba financirati projekt od 100.000 kn koji će joj donijeti 9,0% bruto dobiti. Banka se nalazi pred izborom na koji način financirati projekt da maksimizira isplativost svojih sredstava:

- 10,00% kredita, 90,00% emisija dionica;
- 90,00% kredita, 10,00% emisija dionica;

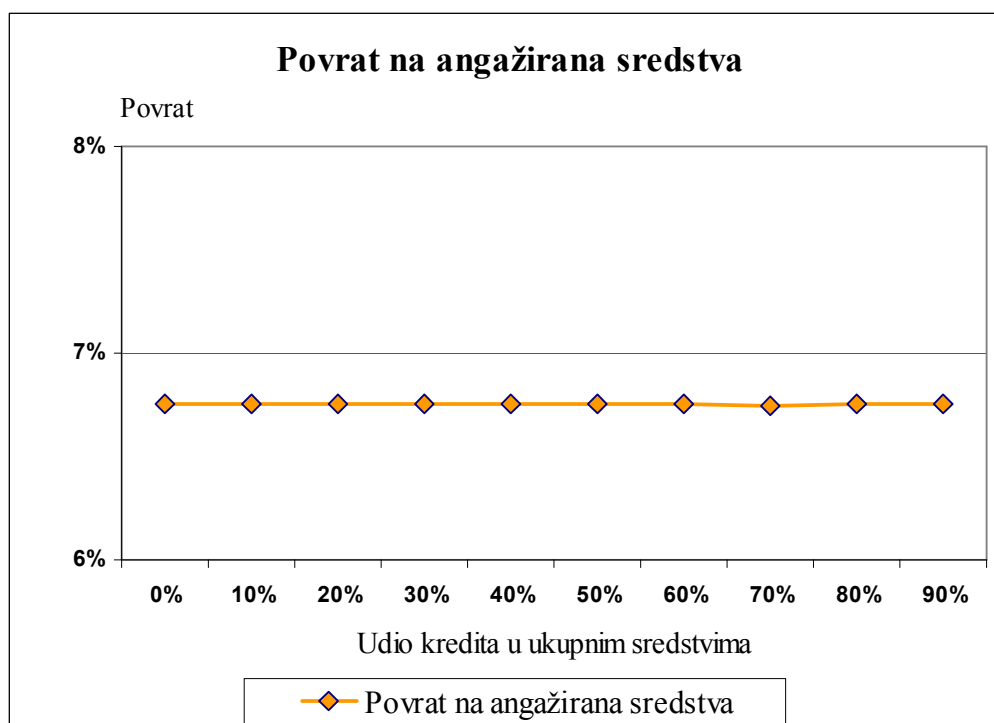
Kamatna stopa na kredit je 9,00% . Porez na dobit iznosi 25,00%

Iznos:	100.000		
Bruto dobit:	9,00%		
Bruto dobit:	9.000		
Kta. na kredit	9,00%		
Porez:	25,00%		
	<i>Opcija A</i>		<i>Opcija B</i>
Kredit:	10,00%		90,00%
Dionice:	90,00%		10,00%
Trošak = Iznos projekta x udio kredita u financiranju x kamatna stopa na kredit kredita			
Trošak = kredita	900,0		8.100,0
Dobit prije = Bruto dobit - trošak kamata poreza			
Dobit prije = poreza	8.100,0		900,0
Porez = Dobit prije poreza x porezna stopa			
Porez =	2.025,0		225,0
Neto dobit = Dobit prije poreza - Porez			
Neto dobit =	6.075,0		675,0
Isplativost vlastitih sredstava = $\frac{\text{Neto dobit}}{\text{Investirana vlastita sredstva}}$			
Isplativost vlastitih sredstava =	$\frac{6.075,0}{90.000} = 6,75\%$		$\frac{675,0}{10.000} = 6,75\%$

Isplativost vlastitih uloženih sredstava u oba projekta A i B je jednaka 6,75%.

Pregled svih kombinacija

Udio kredita	Udio vlastitih sredstava	Povrat na vlastiti kapital
0%	100%	6,75%
10%	90%	6,75%
20%	80%	6,75%
30%	70%	6,75%
40%	60%	6,75%
50%	50%	6,75%
60%	40%	6,75%
70%	30%	6,75%
80%	20%	6,75%
90%	10%	6,75%

U ovom slučaju prinos na investiciju i kamatni trošak posuđenih sredstava je jednak, tako da će korištenje bilo koje razine posuđenih sredstava, rezultirati uvijek istim prinosom na vlastita sredstva.

Primjer financijske poluge 3)

Banka treba financirati projekt od 100.000 kn koji će joj donijeti 5,0% bruto dobiti. Banka se nalazi pred izborom na koji način financirati projekt da maksimizira isplativost svojih sredstava:

- a) 10,00% kredita, 90,00% emisija dionica;
- b) 90,00% kredita, 10,00% emisija dionica;

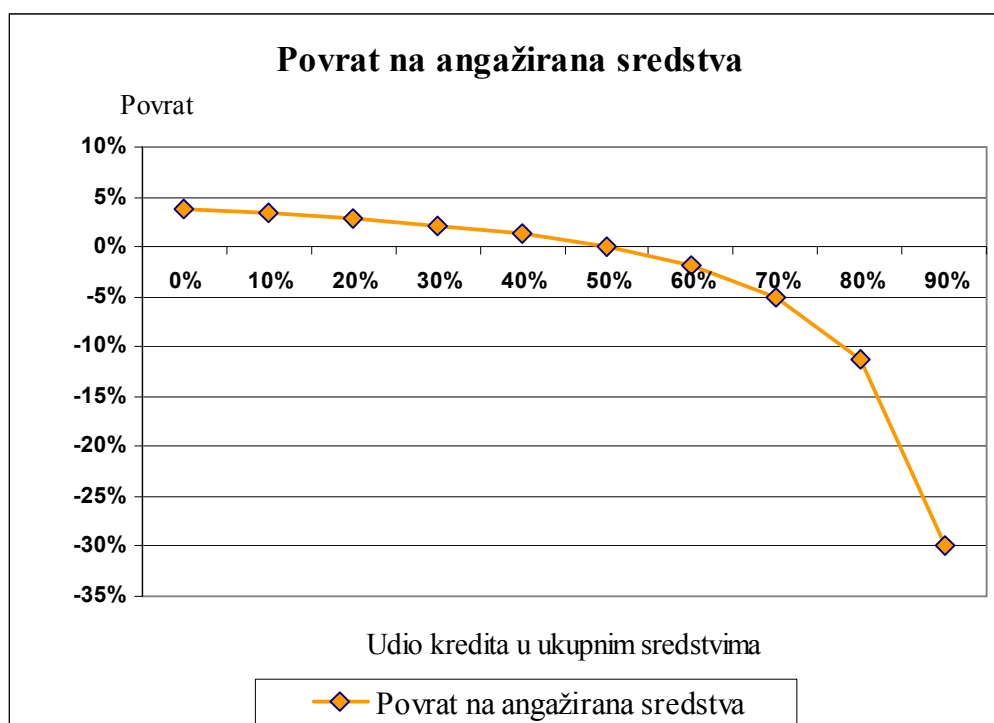
Kamatna stopa na kredit je 10,00% . Porez na dobit iznosi 25,00%

Iznos:	100.000				
Bruto dobit:	5,00%				
Bruto dobit:	5.000				
Kta. na kredit	10,00%				
Porez:	25,00%				
	<i>Opcija A</i>			<i>Opcija B</i>	
Kredit:	10,00%			90,00%	
Dionice:	90,00%			10,00%	
Trošak = Iznos projekta x udio kredita u financiranju x kamatna stopa na kredit kredita					
Trošak = kredita	1.000,0			9.000,0	
Dobit prije = Bruto dobit - trošak kamata poreza					
Dobit prije = poreza	4.000,0			-4.000,0	
Porez = Dobit prije poreza x porezna stopa					
Porez =	1.000,0			-1.000,0	
Neto dobit = Dobit prije poreza - Porez					
Neto dobit =	3.000,0			-3.000,0	
Isplativost vlastitih sredstava = $\frac{\text{Neto dobit}}{\text{Investirana vlastita sredstva}}$					
Isplativost vlastitih sredstava =	$\frac{3.000,0}{90.000} = 3,33\%$			$\frac{-3.000,0}{10.000} = -30,00\%$	

Isplativost uložениh sredstava kod opcije A iznosi 3,33% , a isplativost uložениh sredstava kod opcije B iznosi -30,00% . Opcija A je prihvatljivija za banku zbog većег povrata koje ostvaruje na vlastita sredstva.

Pregled svih kombinacija

Udio kredita	Udio vlastitih sredstava	Povrat na vlastiti kapital
0%	100%	3,75%
10%	90%	3,33%
20%	80%	2,81%
30%	70%	2,14%
40%	60%	1,25%
50%	50%	0,00%
60%	40%	-1,88%
70%	30%	-5,00%
80%	20%	-11,25%
90%	10%	-30,00%

U ovom primjeru kamatni trošak zaduženja je veći od prinosa investicije tako da povećanjem razine korištenja tuđih sredstava povećava se i gubitak koji banka ostvaruje na svoja angažirana sredstva.

Iz ova tri primjera može se zaključiti da je banci isplativo koristiti tuđa sve dok je trošak posuđenih sredstava manji od prinosa koji ostvaruje projekt.

IZRAČUN TRŽIŠNE VRIJEDNOSTI OBVEZNICE

1) Nominalna vrijednost obveznice 10.000kn. Anuitetna isplata glavnice i kamata tijekom 5 godina. Kamatna stopa koju nosi obveznica (kupon) 5%.

a) Tržišna kamatna stopa 5%

Iznos (buduća vrijednost = FV) anuiteta (kamata + glavnica) koji vlasnik prima svake godine tijekom 5 godina:

$$a = C \times V_p^n = 10.000 \times V_5^5 = 10.000 \times 0,230975 = 2.309,75\text{kn}$$

Sadašnja vrijednost(PV) (cijena obveznice) budućih primitaka

$$PV = CF_n \times II_p^n \quad \text{ili} \quad PV = a \times IV_p^n$$

gdje je:

CF_n – cash flow (primitak novca) koji se očekuje u trenutku n

p – stopa kojom se vrši diskontiranje, tržišna kamatna stopa

$$PV = 2.309,75 \times IV_5^5 = 2.309,75 \times 4,329477 = 10.000\text{kn}$$

Tržišna cijena obveznice jednaka je nominalnoj cijeni jer su tržišna kamatna stopa i kamatna stopa koju nosi obveznica su jednake, anuiteti dobiveni od obveznice se reinvestiraju na tržištu po istoj kamatnoj stopi kao što nosi i obveznica.

b) Tržišna kamatna stopa 10%

Iznos (buduća vrijednost = FV) anuiteta (kamata + glavnica) koji vlasnik prima svake godine tijekom 5 godina:

$$a = C \times V_p^n = 10.000 \times V_5^5 = 10.000 \times 0,230975 = 2.309,75\text{kn}$$

Sadašnja vrijednost(PV) (cijena obveznice) budućih primitaka

$$PV = a \times IV_p^n$$

$$PV = 2.309,75 \times IV_{10}^5 = 2.309,75 \times 3,790787 = 8.755,76\text{kn}$$

Tržišna cijena obveznice niža je od nominalne cijene jer je tržišna kamatna stopa veća od kamatne stope koju nosi obveznica, investitor bi na tržištu mogao zarađivati višu kamatnu stopu nego što je nudi obveznica.

c) Tržišna kamatna stopa 4%

Iznos (buduća vrijednost = FV) anuiteta (kamata + glavnica) koji vlasnik prima svake godine tijekom 5 godina:

$$a = C \times V_p^n = 10.000 \times V_5^5 = 10.000 \times 0,230975 = 2.309,75\text{kn}$$

Sadašnja vrijednost(PV) (cijena obveznice) budućih primitaka

$$PV = a \times IV_p^n$$

$$PV = 2.309,75 \times IV_4^5 = 2.309,75 \times 4,451822 = 10.282,59\text{kn}$$

Tržišna cijena obveznice viša je od nominalne cijene jer je tržišna kamatna stopa manja od kamatne stope koju nosi obveznica, investitor bi na tržištu mogao zaraditi manje nego što to nudi obveznica.

2) Nominalna vrijednost obveznice 10.000kn
Godišnja isplata kamata, a isplata glavnice o dospijeću obveznice. Dospijeće obveznice 5 godina.

Kamatna stopa koju nosi obveznica (kupon) 5%

a) Tržišna kamatna stopa 5%

iznos kamate = $10.000 \times 0.05 = 500\text{kn}$
ali ovaj iznos se svake godine reinvestira uz kamatnu stopu od 5%
Sadašnja vrijednost kamata:

$$500 \times IV_5^5 = 500 \times 4,32948 = 2.164,74$$

Sadašnja vrijednost glavnice:
 $10.000 \times II_5^5 = 10.000 \times 0,783526 = 7.835,26$

Sadašnja vrijednost obveznice:
 $PV \text{ kamat} + PV \text{ glavnice} = 2.164,74 + 7.835,26 = 10.000\text{kn}$

Cijena obveznice jednaka je njenoj nominalnoj vrijednosti jer je na tržištu tražena stopa povrata jednaka kamatnoj stopi koju nosi obveznica, a kamate se reinvestiraju svake godine.

b) Tržišna kamatna stopa 10%

iznos kamate = $10.000 \times 0.05 = 500\text{kn}$

Sadašnja vrijednost kamata:

$$500 \times IV_{10}^5 = 500 \times 3,790787 = 1.895,39$$

Sadašnja vrijednost glavnice:
 $10.000 \times II_{10}^5 = 10.000 \times 0,620921 = 6.209,21$

Sadašnja vrijednost obveznice:

$$PV \text{ kamat} + PV \text{ glavnice} = 1.895,39 + 6.209,21 = 8.104,60\text{kn}$$

Pokazatelji profitabilnosti banke

- 1) Profitabilnost prosječne bruto aktive (ROA)
$$\frac{\text{Profit prije oporezivanja}}{\text{Prosječna bruto aktiva}}$$
- 2) Profitabilnost prosječnoga kapitala (ROE)
$$\frac{\text{Profit nakon oporezivanja}}{\text{Prosječni kapital}}$$
- 3) Omjer kamatnog prihoda i prosječne kamatonosne aktive
$$\frac{\text{Kamatni prihod}}{\text{Prosječna kamatonosna aktiva}}$$
- 4) Omjer kamatnog troška i prosječne kamatonosne aktive
$$\frac{\text{Kamatni trošak}}{\text{Prosječna kamatonosna aktiva}}$$
- 5) Neto kamatna marža
$$\frac{\text{Kamatni prihodi} - \text{kamatni troškovi}}{\text{Prosječna kamatonosna aktiva}}$$
- 6) Koeficijent efikasnosti poslovanja
$$\frac{\text{Operativni troškovi}}{\text{Ukupni prihod}}$$
- 7) Aktiva po zaposlenom
$$\frac{\text{Prosječna aktiva}}{\text{Prosječan broj zaposlenih}}$$

Operativni troškovi = plaće, amortizacije, reprezentacija, marketing, materijalni troškovi poslovanja

Pokazatelji profitabilnosti hrvatskog bankovnog sektora za 2008.

- 1) Profitabilnost prosječne bruto aktive (ROA)

$$\frac{\text{Profit prije oporezivanja}}{\text{Prosječna bruto aktiva}} = \frac{5.085,0}{370.756,8} = 1,37\%$$

- 2) Profitabilnost prosječnoga kapitala (ROE)

$$\frac{\text{Profit nakon oporezivanja}}{\text{Prosječni kapital}} = \frac{4.691,1}{49.978,8} = 9,39\%$$

- 3) Omjer kamatnog prihoda i prosječne kamatonosne aktive

$$\frac{\text{Kamatni prihod}}{\text{Prosječna kamatonosna aktiva}} = \frac{21.755,3}{370.756,8} = 5,87\%$$

4) Omjer kamatnog troška i prosječne kamatonosne aktive

$$\frac{\text{Kamatni trošak}}{\text{Prosječna kamatonosna aktiva}} = \frac{11.808,8}{370.756,8} = 3,19\%$$

5) Neto kamatna marža

$$\frac{\text{Kamatni prihodi} - \text{kamatni troškovi}}{\text{Prosječna kamatonosna aktiva}} = \frac{9.946,5}{370.756,8} = 2,68\%$$

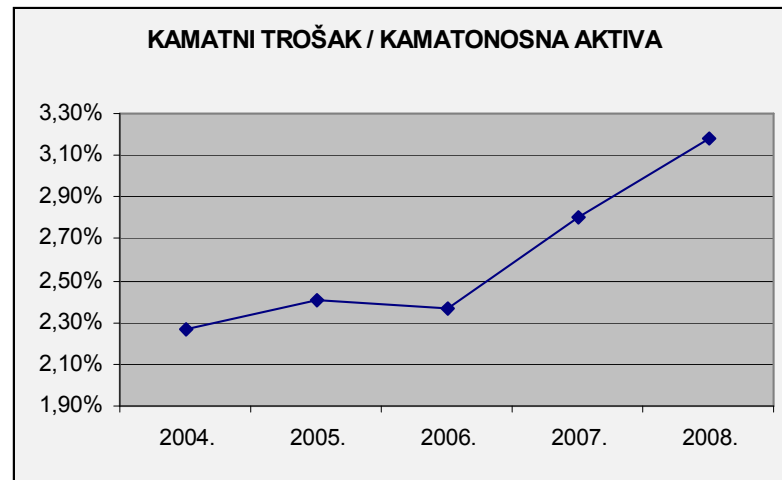
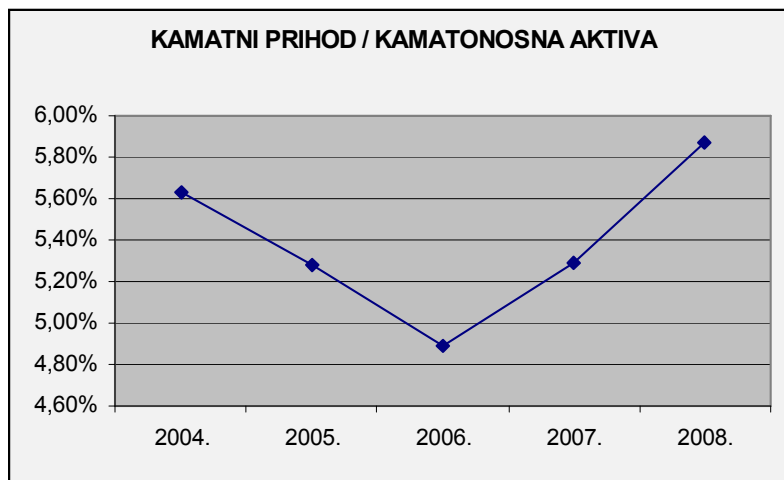
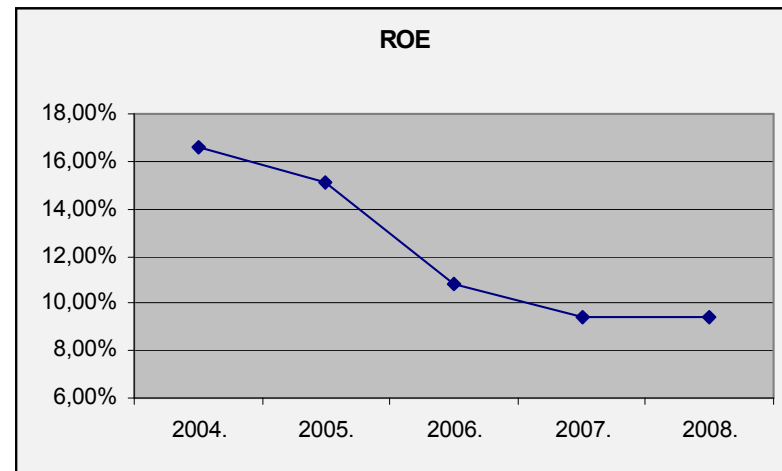
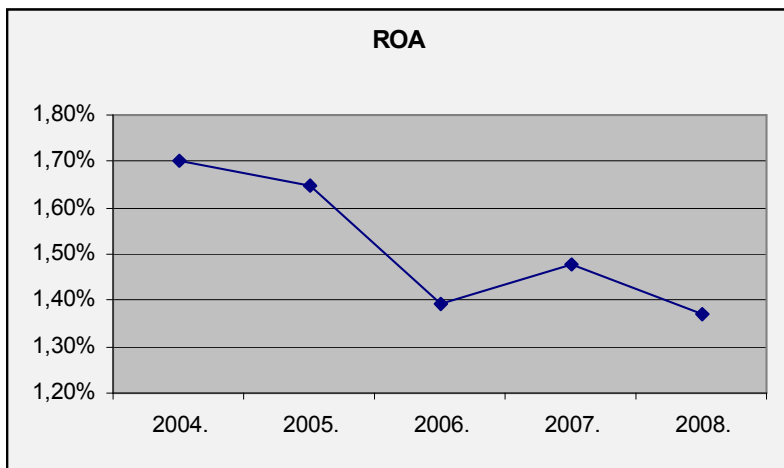
6) Koeficijent efikasnosti poslovanja

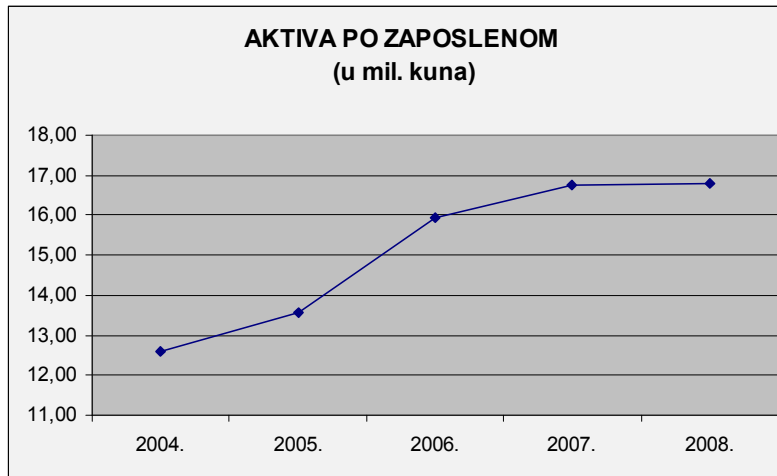
$$\frac{\text{Operativni troškovi}}{\text{Ukupni prihod}} = \frac{7.532,6}{28.401,6} = 26,52\%$$

7) Aktiva po zaposlenom

$$\frac{\text{Prosječna aktiva}}{\text{Prosječan broj zaposlenih}} = \frac{370.756,8}{22.065} = 16,80 \text{ mln. kn}$$

Pokazatelji	Godina					Indeksi			
	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	04/05	05/06	06/07	07/08
ROA	1,70%	1,65%	1,39%	1,48%	1,37%	103,03	118,64	94,01	107,87
ROE	16,58%	15,11%	10,86%	9,42%	9,39%	109,73	139,14	115,27	100,31
<u>Kam.prihod</u> Kam.aktiva	5,63%	5,28%	4,89%	5,29%	5,87%	106,63	108,03	92,43	90,06
<u>Kam.trošak</u> Kam.aktiva	2,27%	2,41%	2,36%	2,81%	3,19%	94,19	102,00	84,14	88,17
Kam.marža	3,36%	2,86%	2,52%	2,48%	2,69%	117,48	113,28	101,83	92,31
Koef. efikasnosti	30,22%	30,15%	29,42%	26,94%	26,52%	100,23	102,50	109,21	101,56
Aktiva po zaposlenom	12,59	13,58	15,95	16,74	16,80	92,71	85,13	95,28	99,63

- **ROA** hrvatskog bankovnog sektora je pala sa 1,70% u 2004. na 1,37% u 2008. godini što pokazuje na negativan trend kretanja profitabilnosti bruto aktive.
- **ROE** hrvatskog bankovnog sektora je pao sa 16,58% u 2004. na 9,39% u 2008. godini što je iznimno negativno s aspekta povrata na kapital
- **Omjer kamatnih prihoda prema kamatonosnoj aktivi** se povećao sa 5,63% u 2004. na 5,87% u 2008. godini. Opadajući trend s početka razdoblja, u 2006. godini prelazi u rastući, što je pozitivan pokazatelj i znači da se profitabilnost korištene kamatonosne aktive povećala.
- **Omjer kamatnog troška prema kamatonosnoj aktivi** se je povećao sa 2,27% u 2004. na 3,19% u 2008. godini. Kod ovog pokazatelja je prisutan rastući trend nakon 2006. godine, kao i kod omjera kamatnih prihoda prema kamatonosnoj aktivi. Povećanje ovog pokazatelja je negativno za vlasnike banke.
- **Kamatna marža** se je smanjila sa 3,36% u 2004. na 2,69% u 2008. godini. Kod ovog pokazatelja jasan je negativan trend kretanja što je loše za uspješnost bankovnog sustava.
- **Koeficijent efikasnosti** poslovanja je pao sa 30,22% u 2004. na 26,52% u 2008. što ukazuje na blago poboljšanje u upravljanju troškovima u hrvatskom bankarstvu.
- **Aktiva po zaposlenom** se je znatno povećala sa 12,59 mln kn u 2004. na 16,80 mln. kn u 2008. godini i pokazuje jasnu tendenciju rasta.

Hrvatski bankovni sektor u posljednjih pet godina bilježi negativne pomake s aspekta profitabilnosti osim kod omjera kamatnih prihoda prema kamatonosnoj aktivi koji bilježe pozitivan pomak.

Pokazatelji profitabilnosti Zagrebačke banke d.d. za 2008. godinu

1) Profitabilnost prosječne bruto aktive (ROA)

$$\frac{\text{Profit prije oporezivanja}}{\text{Prosječna bruto aktiva}} = \frac{1.739}{57.479} = 1,95\%$$

2) Profitabilnost prosječnoga kapitala (ROE)

$$\frac{\text{Profit nakon oporezivanja}}{\text{Prosječni kapital}} = \frac{1.394}{12.955} = 10,76\%$$

3) Omjer kamatnog prihoda i prosječne kamatonosne aktive

$$\frac{\text{Kamatni prihod}}{\text{Prosječna kamatonosna aktiva}} = \frac{4.935}{57.479} = 5,52\%$$

4) Omjer kamatnog troška i prosječne kamatonosne aktive

$$\frac{\text{Kamatni trošak}}{\text{Prosječna kamatonosna aktiva}} = \frac{2.461}{57.479} = 2,75\%$$

5) Neto kamatna marža

$$\frac{\text{Kamatni prihodi} - \text{kamatni troškovi}}{\text{Prosječna kamatonosna aktiva}} = \frac{2.474}{57.479} = 2,77\%$$

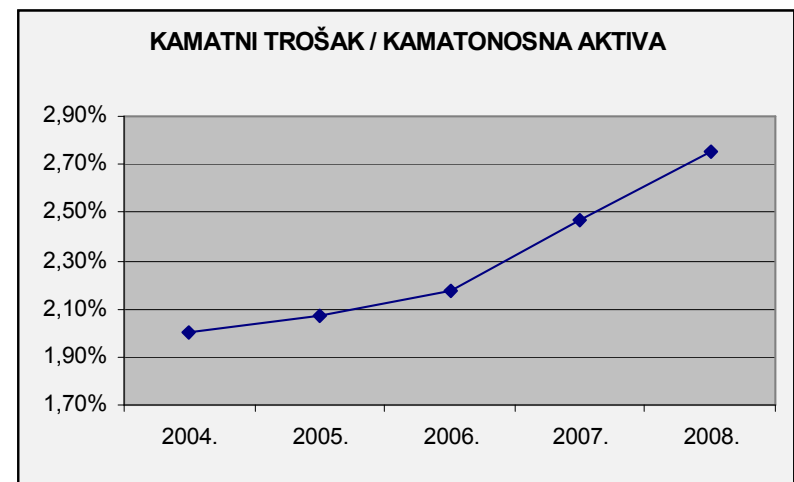
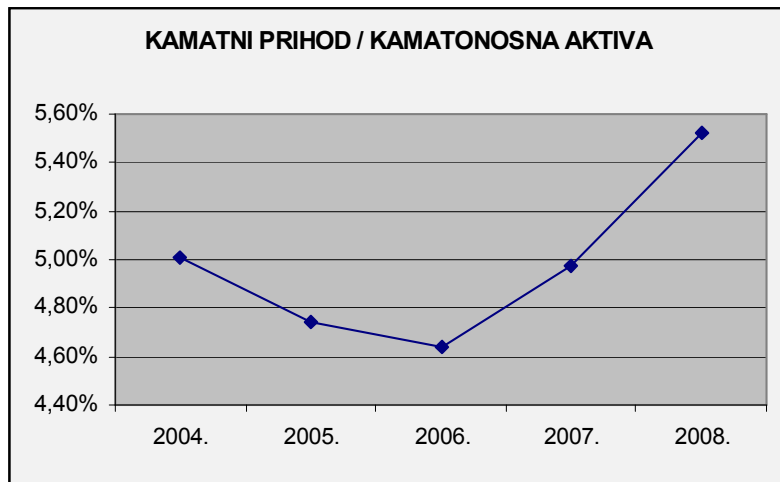
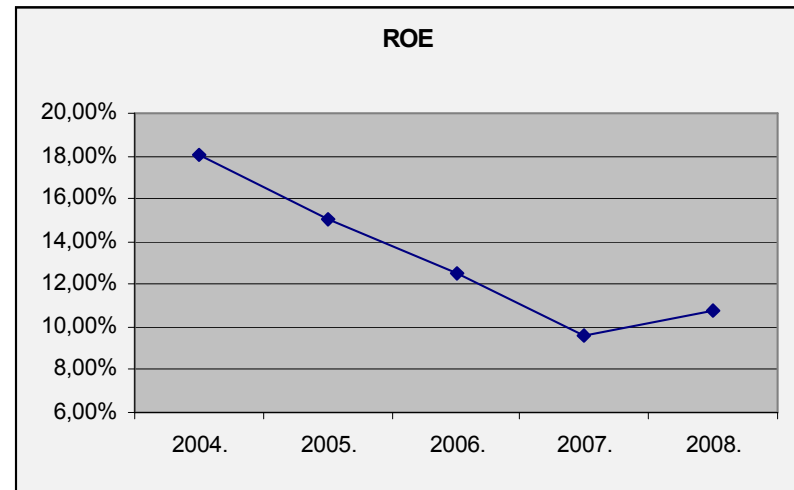
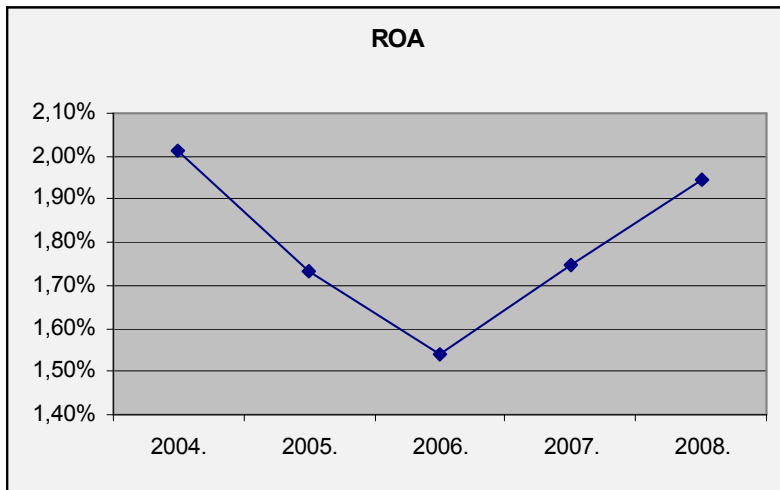
6) Koeficijent efikasnosti poslovanja

$$\frac{\text{Operativni troškovi}}{\text{Ukupni prihod}} = \frac{1.951}{6.191} = 31,51\%$$

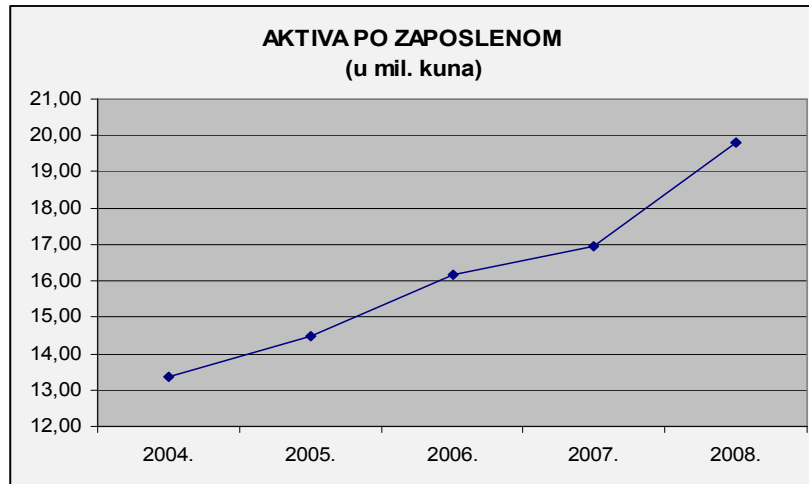
7) Aktiva po zaposlenom

$$\frac{\text{Prosječna aktiva}}{\text{Prosječan broj zaposlenih}} = \frac{57.479}{4.517} = 19,79 \text{ mln. kn}$$

Pokazatelji	Godina					Indeksi			
	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	04/05	05/06	06/07	07/08
ROA	2,01%	1,73%	1,54%	1,75%	1,95%	116,16	112,57	88,03	89,88
ROE	18,08%	15,00%	12,53%	9,62%	10,76%	120,54	119,65	130,31	89,40
<u>Kam.prihod</u> Kam.aktiva	5,01%	4,74%	4,64%	4,98%	5,52%	105,69	102,19	93,22	90,12
<u>Kam.trošak</u> Kam.aktiva	2,00%	2,07%	2,17%	2,46%	2,75%	96,63	95,20	88,25	89,51
Kam.marža	3,01%	2,67%	2,46%	2,51%	2,77%	112,72	108,36	98,09	90,72
Koef. efikasnosti	36,83%	35,84%	35,69%	31,04%	31,51%	102,77	100,41	114,96	98,51
Aktiva po zaposlenom	13,38	14,46	16,16	16,94	19,79	92,53	89,49	95,36	85,63

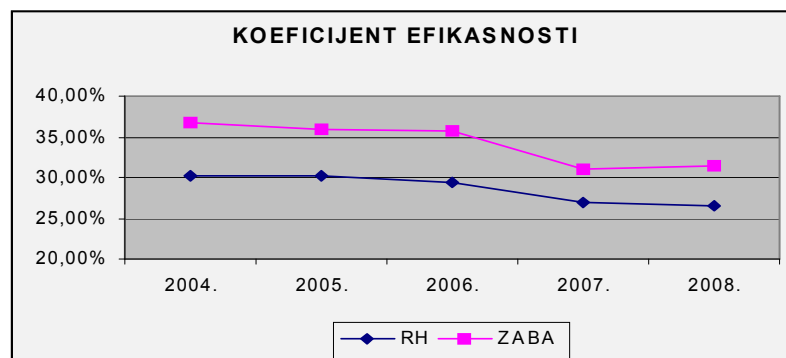
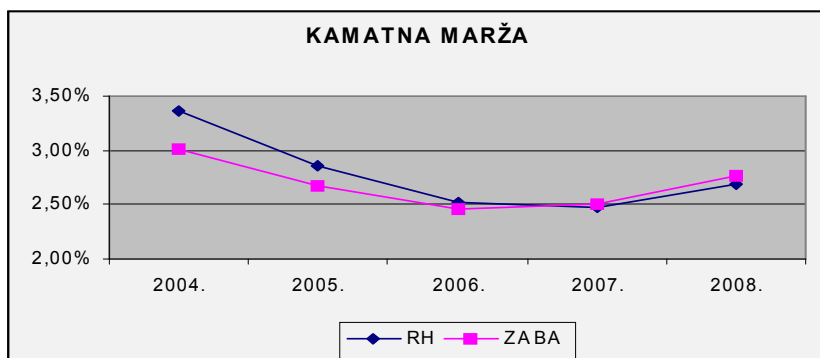
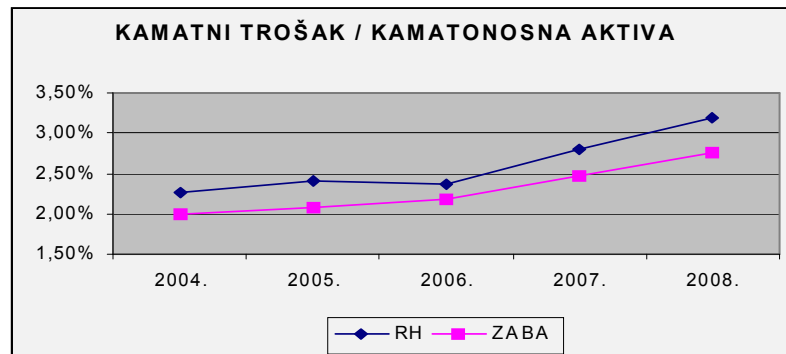
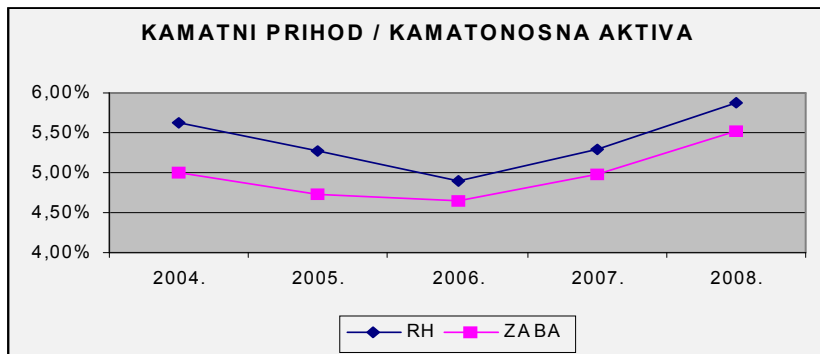
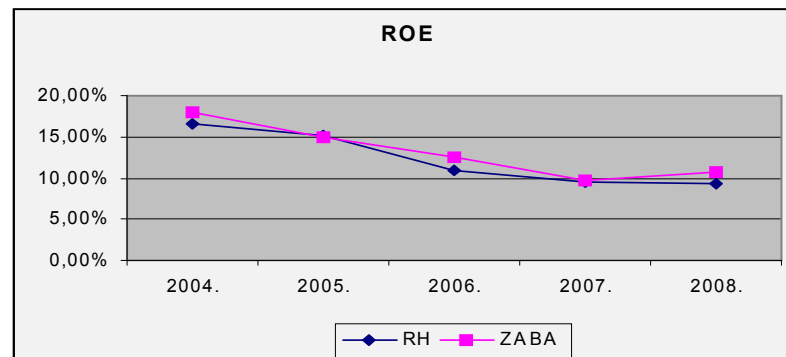
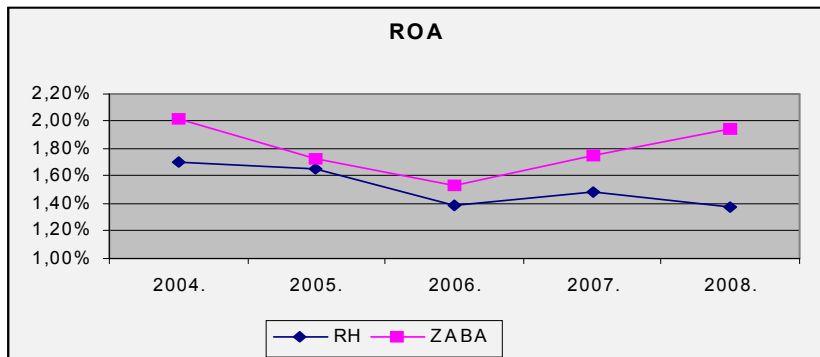

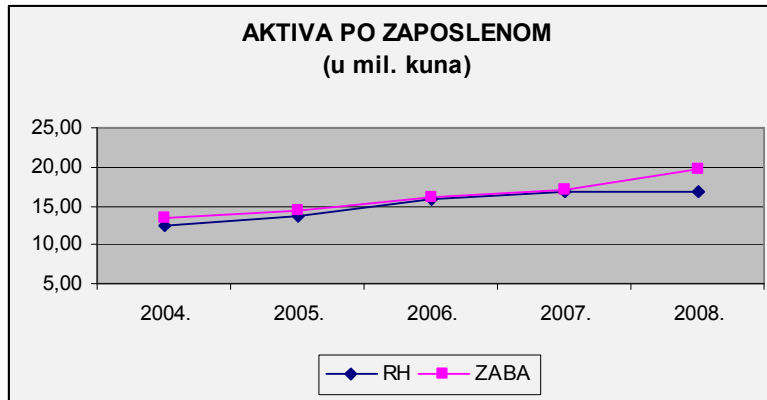
- **ROA** Zagrebačke banke u 2004. iznosila je 2,01%, te je bila u opadanju sve do 2006. kad je pala na samo 1,54%. U 2008. godini ROA je porasla na 1,95% što pokazuje na pozitivan trend kretanja profitabilnosti bruto aktive u odnosu na prethodne dvije godine.
- **ROE** Zagrebačke banke nakon konstantnog pada od 2004. godine., u 2007. godini doseže minimum od 9,62%. U 2008. godini ostvaren je rast od 1,14 postotnih bodova u odnosu na 2007. te iznosi 10,76%, što je pozitivno za dioničare banke.
- **Omjer kamatnih prihoda prema kamatonosnoj aktivi** u 2004. godini je 5,01% te pada sve do 2006., nakon čega raste, da bi na kraju 2008. godine iznosio 5,52%, što ukazuje na povećanje udjela kamatnih prihoda i s te strane je pozitivan pokazatelj.
- **Omjer kamatnog troška prema kamatonosnoj aktivi** pokazuje rastući trend, tako da se sa 2,0% u 2004. povećao na 2,75% u 2008. godini što je negativan pokazatelj, i posljedica je rasta cijene inozemnog kapitala. zbog povećanja premije za rizik.
- **Kamatna marža** pokazuje stalan trend pada te se je smanjila sa 3,01% u 2004. na 2,77% u 2008. godini.
- **Koeficijent efikasnosti** poslovanja je u stalnom opadanju, koeficijent se je smanjio sa 36,83% u 2004. na 31,51% u 2008. što ukazuje na bolje upravljanje operativnim troškovima u ZABA-i.
- **Aktiva po zaposlenom** je u stalnom porastu te se je povećala sa 13,38 mln kn u 2004. na 19,79 mln. kn u 2008. godini.

Zagrebačka banka kao najveća banka po aktivi u Hrvatskoj nakon iznimno loše 2006. godine bilježi stalan napredak u poslovanju. Izuzetak dobrim pokazateljima je stalno opadanje kamatne marže i omjer kamatnog troška prema kamatonosnoj aktivi, što je vjerojatno posljedica pojačane konkurencije u bankarskom sektoru, kao i porasta cijena inozemnih kredita zbog povećanja premije na rizik uslijed globalne recesije.

Usporedba Zagrebačke banke d.d. i hrvatskog bankovnog sektora za 2008. godinu

Pokazatelji	ZABA	RH	Indeks
1) ROA	1,95%	1,37%	141,9
2) ROE	10,76%	9,39%	114,6
3) <u>Kam.prihod</u> Kam.aktiva	5,52%	5,87%	94,0
4) <u>Kam.trošak</u> Kam.aktiva	2,75%	3,19%	86,4
5) Kamatna marža	2,77%	2,69%	103,0
6) Koef. efikasnosti	31,51%	26,52%	118,8
7) Aktiva po zaposl. (u mln kn)	19,79	16,80	117,8

- ROA Zagrebačke banke je veća od ROA za prosjek hrvatskog bankarstva za 41,9%, što ukazuje da ZABA uspješnije ulaže i koristi svoju imovinu od hrvatskog prosjeka.
- ROE Zagrebačke banke veći je za 14,6% od hrvatskog prosjeka što znači da banka stvara veću vrijednost za svoje vlasnike nego što je to hrvatski prosjek.
- Omjer kamatnih prihoda prema kamatonosnoj aktivi kod Zagrebačke banke je niži za 6% od hrvatskog prosjeka, što uzimajući u obzir ROA i ROE može biti posljedica činjenice da ZABA značajan dio svojih prihoda ostvaruje i iz nekamatnih prihoda.
- Omjer kamatnog troška prema kamatonosnoj aktivi Zagrebačke banke niži je za 13,6% od hrvatskog prosjeka, što ukazuje na dobro upravljanje kamatnim troškovima i povoljnim zaduživanjem ZABA-e u usporedbi sa hrvatskim prosjekom.
- Kamatna marža Zagrebačke banke je za 3% viša od hrvatskog prosjeka, što može biti posljedica viših aktivnih kamatnih stopa.
- Koeficijent efikasnosti poslovanja Zagrebačke banke je za 18,8% viši od hrvatskog prosjeka, što ukazuje na više opće troškove poslovanja ZABA-e u odnosu na ostale banke. To može biti posljedica agresivnog marketinga, opremanja poslovnih zgrada i ureda, visokih plaća itd.
- Aktiva po zaposlenom Zagrebačke banke je 17,8% viša od hrvatskog prosjeka.

Zagrebačka banka je po pokazateljima povrata na kapital, povrata na aktivu, omjera kamatnog troška prema kamatonosnoj aktivi, efikasnosti i ukupnoj aktivi po zaposlenika u cijelom razdoblju bolja od prosjeka hrvatskog bankarstva. Po ostalim pokazateljima ZABA je slabija od prosjeka hrvatskog bankarskog sektora.